

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

Bc. et Bc. Milan Zimčík

Liturgie zásnub

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Radek Tichý, Ph.D., S.L.D.

Praha 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20. 4. 2019

Bc. Milan Zimčík

Bibliografická citace

ZIMČÍK Milan: Liturgie zasnub, diplomová práce, vedoucí práce: PhDr. Radek Tichý, Ph.D. ,S.L.D. Praha, 2019, 82 s.

Anotace

Práce se zaměřuje na fenomén požehnání při zasnubách v liturgickém obřadu žehnání snoubenců. Cílem diplomové práce s názvem Liturgie zasnub bylo kompilačně analytickou metodou sesbírat data s vývojem rituálu laického požehnání, se zaměřením na liturgický obřad požehnání snoubencům od starověku až po současnost. Syntetickou metodou byl sesbíraný materiál seřazen do možného vývoje obřadu.

Práce je rozčleněna do tří kapitol. První kapitola vychází z kompilace sekundární literatury s následným zpracováním spolu se sekundárními dokumenty vztahujícími se k obřadům laického požehnání v dějinách liturgie. Druhá kapitola práce se zabývá analýzou primární literatury k historickému vývoji laického žehnání při obřadech zasnub, s primárním zaměřením na historický vývoj obsažený ve Svatebních obřadech a Obřadech žehnání. Třetí kapitola představuje syntézu poukazující na význam současného rituálu zasnubních obřadů a smysl žehnání snoubencům pro jejich přípravu k přijetí svátosti manželství.

Diplomová práce ukazuje stálý vývoj liturgického obřadu žehnání snoubencům a důležitost spojení obřadu s časem přípravy na svátostné manželství. Čas od zasnubního obřadu ke vzájemnému udělení si svátosti manželství má být pro snoubence časem osobnostního růstu, posvěcením a budováním vztahů k sobě navzájem, svému sociálnímu okolí i k Bohu.

Klíčová slova

Požehnání, zasnuby, obřad, rituál

Name

Liturgy of Engagement

Abstract

The thesis focuses on the phenomenon of blessing during engagement in liturgical ceremony of blessing the engaged couple. The aim of the diploma thesis entitled Liturgy of Engagement was to collect data of lay blessing ritual development in history up to present time with the focus on liturgical ceremony of blessing of the engaged couple using compilatory-analytical method. Using synthetic method the collected data were evaluated in their possible development.

The thesis is divided in three chapters. The first chapter is based on compilation of secondary literature with subsequent elaboration together with secondary documents related to lay blessing ceremonies in the history of liturgy. The second chapter deals with the analysis of primary literature about historical development of lay blessing in the engagement ceremony with the primary focus on historical development in the Order of Celebrating Matrimony and the Order of Blessings. The third chapter introduces the synthesis showing the importance of current ritual of engagement ceremony and the purpose of blessing the engaged couple for their preparation for the sacrament of marriage.

The diploma thesis shows permanent development of liturgical ceremony of blessing the engaged couple and the importance of connection the ceremony with the time of preparation for the sacrament of marriage. The time from the engagement ceremony till the receiving of the sacrament of matrimony should be for the engaged couple time of personal growth, sanctification and development of their mutual relationship, other social relationships as well as relationship to God.

Keywords

Blessings, Engagement, Ceremony, Ritual

Počet znaků (včetně mezer): 155.885

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce panu PhDr. Radku Tichému, Ph.D. et S.L.D. za ochotu, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Tento dík patří i MgA. Radmile Mrázové a Ing. Bc. Pavle Petráškové za čas věnovaný jazykovým korekturám.

Obsah

Úvod.....	8
1. Vymezení pojmů.....	10
1.1. Požehnání jako obecný náboženský fenomén.....	10
1.1.1. Vědomí transcendence ústící do rituálů a požehnání.....	10
1.1.2. Požehnání jako pojem.....	14
1.1.3. Požehnání ve Starém a Novém zákoně.....	15
1.1.4. Požehnání spojené se smlouvou.....	17
1.1.4.1. Požehnání biblických párů ve Staré smlouvě.....	22
1.1.4.2. Požehnání biblických párů v Novém zákoně.....	24
1.2. Základní proměny žehnání osob v dějinách liturgie.....	26
1.3. Současná teologie a spiritualita žehnání.....	29
2. Historický vývoj požehnání snoubencům.....	34
2.1. Historický vývoj požehnání snoubencům v Písmu svatém.....	34
2.1.1. Požehnání snoubencům ve Starém zákoně.....	35
2.1.1.1. Rituál židovských zásnub.....	42
2.1.2. Požehnání snoubencům v Novém zákoně.....	53
2.2. Požehnání snoubencům v historii církve.....	56
2.3. Současný rituál a jeho jednotlivé prvky.....	61
2.3.1. Obřad žehnání snoubencům: Ritus římsko-katolický.....	61
2.3.1.1. Úvod.....	62
2.3.1.2. Čtení Božího slova.....	64
2.3.1.3. Prosby.....	68
2.3.1.4. Požehnání prstenů.....	71
2.3.1.5. Žehnací modlitba.....	73
2.3.1.6. Zakončení obřadu.....	75
3. Vyhodnocení poznatků.....	77
3.1. Oddělenost jako čas přípravy.....	79
3.2. Posvěcení jako úkol snoubenců.....	81
3.3. Svatost v rozměru společenství a vzájemné jednoty v lásce.....	83
3.4. Liturgie duchovních zásnub povolání pro všechny stavy.....	85
Závěr.....	87
Seznam použitých zkratk.....	90
Seznam literatury.....	91
Prameny.....	91
Sekundární literatura.....	92

Úvod

Lidský život od narození do smrti provází přelomové mezníky životních období. Tyto mezníky jsou provázeny rituály s jejich společenským slavením. Jedním z významných mezníků života člověka je slavení zásnub. V křesťanském prostředí přípravu na přijetí svátosti manželství může provázet liturgické slavení obřadu žehnání snoubencům. Slavení křesťanských zásnub je úzce spojeno s přijetím požehnání v liturgickém obřadu.

Motivací pro zpracování diplomové práce pro mě bylo osobní setkání se s obřadem požehnání snoubenců v křesťanském prostředí. Obřad ve mně vyvolal otázky po zdrojích a původu liturgického a kulturního rituálu jakožto přípravy na manželství, a také otázky po smyslu a cíli slavení křesťanských zásnub.

Pro diplomovou práci jsem zvolil název „Liturgie zásnub“, neboť v práci budu zachycovat základní vývoj a proměny slavení obřadu požehnání snoubenců v kultuře Starého i Nového zákona, z nichž čerpala v historii inspiraci liturgie církve, až po současnost. Z pohledu liturgického slavení obřadu požehnání snoubenců se práce bude zaměřovat na požehnání laické, úžeji specifikované požehnáním rodičovským, jež rodiče udělují svým potomkům při obřadu zásnub.

Cílem práce bude zodpovědět otázku, co se děje při zásnubách, jakožto příkladu požehnání udíleného laiky. Práce dále bude poukazovat na zásnubní požehnání nesoucí charakter podmíněné smlouvy. Zpracováním znalostí historického vývoje liturgického obřadu žehnání snoubencům a současného stavu si práce bude mimo jiné klást otázky možnosti dalšího vývoje.

Metodologií práce bude sběr a zpracování dat stěžejních i doplňujících literárních zdrojů a jejich vzájemná kompilace, analýza a syntéza. Diplomová práce bude koncipována do třech kapitol, které na sebe navazují.

V první kapitole vychází práce z kompilace sekundární literatury a dokumentů, které se vztahují k obřadům laického požehnání v dějinách liturgie a jsou zaměřeny především na historický vývoj laického žehnání při obřadech zásnub.

Úvod je zaměřen na požehnání jako obecný a náboženský fenomén a poukáže na žehnání v Písmu a v dějinách liturgie i na spiritualitu žehnání v současné teologii.

Druhá kapitola podrobuje analýze primární literaturu obsaženou ve Svatebních obřadech a Obřadech žehnání. Hlavní část práce bude věnována

současnému Římskému rituálu a zkoumání struktury a jednotlivých prvků snoubeneckého požehnání.

Třetí část práce poukazuje pomocí syntézy literárních pramenů na význam současného rituálu zasnubních obřadů a smysl žehnání snoubencům pro jejich přípravu k přijetí svátosti manželství.

Základními literárními zdroji pro zachycení liturgie zasnub při obřadech žehnání snoubencům použiji v diplomové práci Svatební obřady a Obřady žehnání. Jako sekundární literaturu do práce zařadím „Lidé Smlouvy“ Anthonyho Gillese a „Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry“ Marvinina Wilsona. Důležitým zdrojem pro historický exkurz jsem použil vlastní překlad z Polštiny z online zdrojů od profesora Najdy „Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie.“ Velkou část sekundárních pramenů této práce budou tvořit překlady z polských zdrojů.

1. Vymezení pojmů

1.1. Požehnání jako obecný náboženský fenomén

Požehnání se vyskytovala od prvních dob, kdy si lidé začali uvědomovat transcendentní rozměr svého života a prosili bohy o zachování přízně. Proto se požehnání vyskytuje v mnoha odlišných náboženstvích a kulturách po celém světě. Specifikum požehnání se vyskytuje v monoteistických náboženstvích, kterými jsou judaismus, křesťanství či islám. „Křesťanství, podobně judaismus z určitého hlediska a částečně i islám, stojí na Božím zjevení, které představuje reálný Boží zásah do lidských dějin.“¹ Pasáže a příběhy popisující požehnání v konkrétních životních situacích ve třech monoteistických náboženstvích jsou zachyceny na stranách svatých knih Písma svatého Starého a Nového zákona a také Koránu, který je posvátnou knihou Islámu odkazující se na Biblické skutečnosti.

Přestože se požehnání vyskytuje i v odlišných náboženských směrech, cílem této práce je soustředit se především na požehnání v křesťanském smyslu a jeho historických kořenech a vazbách.

1.1.1. Vědomí transcendence ústící do rituálů a požehnání

Od nejstarších dob si lidé začali uvědomovat sebe sama i tajemství metafyzického rozměru a jeho přesažnost. V prvních primitivních společnostech se nejčastěji objevovala v konfrontaci s realitou přírodních živlů, nemocí či smrtí a s tím spojených lidských limitů. V úvahách o věcech posledních a tedy věcech, v nichž člověk nejčastěji hodnotí a bilancuje svůj život s výhledem na tajemství, které přikrývá smrt, Benedikt XVI. poznamenává: „Člověk samozřejmě časem pozná, že jeho život sám v sobě nemá trvání a že se musí snažit o to, být v druhých, aby skrze ně a v nich mohl zůstat v zemi živých.“² Člověk se v konfrontaci na jednu stranu se svou omezeností a na

¹ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Krystal OP, 2002. s. 247.

² BENEDIKT XVI. *Úvod do křesťanství*. Brno: Petrov, 1991. s. 207.

O to se lidé pokoušejí dvěma cestami. Nejdříve přežitím ve vlastních dětech: Z toho plyne, že svobodný stav a bezdětnost u přírodních národů platily jako strašné prokletí. Znamenají beznadějný zánik, konečnou smrt. Naopak co největší počet dětí znamená současně i největší šanci na přežití, naději na nesmrtelnost a tím i požehnání, kterého se člověk může dočkat. Jiná cesta k nesmrtelnosti se otevírá tenkrát, když člověk pozná, že ve vlastních dětech bude Žít jen velmi neosobně. Touží po tom, aby zůstalo

druhou stranu s touhou po štěstí a věčné blaženosti snažil tuto touhu naplnit v potomstvu a vzpomínkách, které jeho blízcí v kmenové či rodové pospolitosti uchovávali. Přesto, jak poznamenává Benedikt XVI., ani takto zajištěné přetrvávání dobrého jména v rodu či lidské pospolitosti nedokázalo člověka plně uspokojit a hledal něco, co přesahuje lidskou omezenost a neodkladnou fyzickou smrt. Lidé se začali obracet k božstvům v naději, že existuje někdo, kdo na tato faktická ohrožení může odpovědět mocí, která pomůže v daných skutečnostech člověku dát východisko a poskytnout vytoužené dobro, které je těmito náročnými skutečnostmi ohroženo. Dle Otto Rudolfa proto již v prvních lidských společenstvích vznikaly kultury „ve tvaru *apaiteisthai* (řec. požadovat) a *apotrepein* (řec. zahánět) ve formě zažehnávání a usmiřování, tíšeni a odvracení hněvu.“³ Vznikem kultů a jejich následných mnohotvárných forem se postupem času začaly vyvíjet náboženské prvky. Člověk žijící ve společenství se postupem času ritualizoval a takto nově:

*Religiózní člověk se zmocňoval tajemného jsoucná, naplňoval se jím, ztotožňoval se s ním. Tyto úkony dělíme do dvou tříd: na jedné straně magické ztotožňování sebe s posvátnem magickými kultovními akty, formulami, svěcením, zapřísaháním, konsekrací, čarováním, na druhé straně šamanské metody.*⁴

Člověk si těmito praktikami a rituály chtěl zajistit přízeň někoho vyššího, kdo mu může v situacích přesahujících jeho možnosti zaručit bezpečí, jistotu a s tím spojené dobro.⁵ V obdobích lidského života i celých společností byly napříč náboženstvími a kulturami přechodové etapy spojené s rituály. Vidět to můžeme v raném judaismu spojenému s kultovními oběťmi a rituály. Kultovní ritus „v Levitikus plných obětní krve, chápala vnější znaky náboženské praxe, jako prostředek k vyššímu cíli, zejména k prohloubení vztahu lásky mezi Hospodinem a jeho lidem.“⁶ Zde je naznačen nový

více z jeho vlastní bytosti. Proto se chytá myšlenky slávy, která jej má učinit nesmrtelným, když bude žít po všechny časy ve vzpomínce druhých. Ale i tento další pokus člověka zajistit si sám nesmrtelnost pomocí bytí-v-druhých ztroskotává.

³ OTTO, Rudolf. *Posvátno: iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*. Praha: Vyšehrad, 1998. s. 46.

⁴ Tamtéž, s. 46.

⁵ Srov. *Colloquium liturgicum. Obřady žehnání v různých liturgických tradicích*. TAMÁS, Vici. Berakha (žehnání, dobrořečení) v židovské tradici. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 9-15.

Magická zaklínadla sloužící k uzdravení či vymítání démonických sil hrály v kulturách Blízkého Východu velmi důležitou úlohu od nepamětných dob. Obyvatelstvo židovských obcí Judska, Galileje, Sýrie či Egypta mělo nemenší zájem na vyhánění zlých duchů než jeho pohanští sousedé. Modlitby a žehnání mohly v těchto vesnicích mít úlohu „košer-ních“ protějšků [doplňků] magických zaklínadel vytvořených dle mono-teistických teologických zásad: tím, co vyhání demony, není magická síla textu, ale Bůh odpovídající na správně provedenou modlitbu.

⁶ GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně*. Praha: Portál, 1993. s. 115.

prvek rituálů, s nímž náboženský život člověka objevoval postupně nový rozměr kultu a začal si uvědomovat, že s Božstvem Izraele lze mít vztah.

Během biblických dob měly verbální projevy zbožnosti, jako žehnání, modlitby či zpěvy, mnohem menší význam pro židovskou náboženskou úctu, než je tomu dnes. Starověký izraelský kult se soustřeďoval kolem (přinášení) obětí. Přestože někteří učenci předpokládají, že toto obětování bylo doprovázeno modlitbami, žehnáními a zpěvy či žalmy, je obtížné najít pro to jakýkoli přímý důkaz v samotných biblických knihách.⁷

Do vztahu s božstvem se lidé pokoušeli vstupovat za pomoci kultických rituálů a gest. Otto Rudolf načrtává prapůvodní vývoj náboženských rituálů, které s jejich podobou „v dějinách náboženství převládají – jako je usmiřování, prosba, oběť, díkůvzdání“⁸, což můžeme považovat za rituály předcházející pojmu požehnání. Podobně, „i když prostředky budování vztahu k Hospodinu, které nalézáme v knize Levitikus, se nám mohou zdát poněkud primitivní, nemůžeme nedocenit význam zájmu o ritus a obětování pro celkový vývoj židovského a později křesťanského náboženství.“⁹ Raný judaismus postupně objevoval, že Bůh, s nímž vstupuje do vztahu, skrze prorocky obdařené osobnosti, chce nově vznikajícímu národu a každému jednotlivci prokazovat dobro. „Vztah transcendentní skutečnosti ke světu z hlediska žido-křesťanské tradice charakterizujeme jako stvořitelství.“¹⁰ Dobro darované Bohem Hebrejové nazývali požehnáním, jelikož pocházelo od Boha, který přesahoval doposud známé mocnosti a autority vládců.

Rituály životních etap mnohdy doprovázelo požehnání vyšších autorit, jako uvedení do nové fáze života. S tím se pojila prosba a zmocnění k zvládnutí nadcházejícího úkolu. Nejčastější životní etapy a s nimi spojené rituály nalézáme v náboženstvích, kulturách a lidských společnostech při narození dítěte, svatbě či pohřbu.

Člověk v období dospívání a někdy až v dospělosti hledá a nalézá vlastní identitu a touží ji propojit s identitou druhého, ať se jedná o zasnuby, manželství nebo nový společenský život v podobě zasvěceného života. Nové povolání je spojeno s přechodovými rituály a symboly, kdy:

⁷ *Colloquium liturgicum. Obřady žehnání v různých liturgických tradicích.* TAMÁS, Vici. Berakha (žehnání, dobrořečení) v židovské tradici. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 9-15.

⁸ OTTO, Rudolf. *Posvátno: iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě.* Praha: Vyšehrad, 1998. s. 46.

⁹ GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně.* Praha: Portál, 1993. s. 115.

¹⁰ ČERVENKOVÁ, Denisa. *Katolický pohled na náboženskou pluralitu.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 128.

»Symballein« - česky: složit, dát dohromady. Pochází ze starobylého zvyku: dvě sounáležící části prstenu nebo hole nebo tabulky, byly poznávacím znamením hostů, poslů, partnerů smlouvy. Mít druhou část opravňovalo k přijetí něčeho nebo prostě k pohostinství. Symbol byl kus, který potřeboval k svému doplnění jiný kus, aby tak vznikl celek a tím i vzájemné poznání. Je to tedy vyjádření a umožnění jednoty.¹¹

Druhá etapa lidského života je nejčastěji spojena se svatbou a zasnubami. Zásnubní a svatební obřady jsou určitým vnějším gestem a symbolem pro společnost, což odpovídá kultovním obřadům a společenským rituálům. Již v prvních primitivních společnostech „svatební rity mají božský vzor a sňatek reprodukuje hierogamii nebo specifitěji spojení nebe se zemí.“¹² Lidé se tak dovolávali ochrany a dobra u božstev pro následující životní etapu.

Svatební obřady a rituály s ní spojené znala i Antika. Zásnuby a následná svatební smlouva vyjadřovala symbolicky a kultovně vnímání antického člověka.

U Platona byl pojem symbolu rozšířen k označení lidské bytosti. Člověka samotného bere jako »symbol«, jako polovinu, která směřuje pro své doplnění k druhému: » Každý z nás je podle toho jen ob(i)doXov (symbol, polovina) člověka, protože jsme rozpůleni jako hrouda, z jednoho se stali dva. Neustále každý hledá OÓ|Í3OAOV (druhou polovinu), která mu náleží.¹³

Lidé v symbolickém vyjádření rituálů hledali sjednocení v sobě samých, s druhými, ale i s Bohem a světem, který člověka přesahoval. Vlčková popisuje faktický paradox: „Přání o požehnání vychází jak ze strany věřících, tak i lidí bez vyznání.“¹⁴ Symboly obsažené v rituálech určitých kultů vyjadřovaly touhu a potřebu svolávat Boží požehnání na sebe a své blízké a tím si zajistit plnohodnotný život.

¹¹ BENEDIKT XVI. *Úvod do křesťanství*. Brno: Petrov, 1991. s. 46.

¹² ELIADE, Mircea. *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování*. 2., opr. vyd. Přeložil Eva STREBINGEROVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 27.

¹³ BENEDIKT XVI. *Úvod do křesťanství*. Brno: Petrov, 1991. s. 47.

¹⁴ VLČKOVÁ, Michaela. *Žehnání matky: význam obřadu v Čechách a na Moravě v 16.-21. století*. Praha: Akropolis, 2015. s. 167.

1.1.2. Požehnání jako pojem

Žehnání má několik významů dle užití a dle subjektu či objektu, k němuž se vztahuje anebo z něhož vychází. „Žehnání z latinského signare“¹⁵ čili „označovat znamením kříže se nejčastěji vztahuje na požehnané osoby a věci.“¹⁶ První význam je etymologií českého slova žehnání. Druhý význam pojmu žehnání vychází z hebrejského slova beracha, což doslova znamená požehnání. Kunetka uvádí, že v řeckém slově eulogia nalézáme přání dobra slovem, neboli dobrořečení latinsky benedicere. Podobně latinské požehnání či dobrořečení je vystiženo v sousloví benedictio. V křesťanské teologii mají pojmy beracha, eulogia, benedictio přednost před pojmem signare.

Souhrnně by se dalo odvodit, že požehnání v češtině můžeme charakterizovat z výsledku cizojazyčného rozboru jako přání dobra slovem, nebo také svolávání dobra na osobu, společenství lidí či předměty.¹⁷ Takovýto „pojem žehnání se pak vztahuje na řecké slovo eulogein a obsahuje důraz na význam slov velebit, chválit s orientací na vlastního dárce požehnání, jímž je Bůh.“¹⁸

V přeneseném slova smyslu se může říct, že Stvořitel svým dobrým slovem uschopňuje stvoření k dobru čili schopnosti stát v dobru a stávat se dobrým. „Veškeré stvoření je jedním velkým Božím požehnáním.“¹⁹ Každé Boží slovo je dobré a probouzí dobro v Božím díle a svých tvorech. Následkem přijetí Božího požehnání v dobrořečení samo stvoření, a v první řadě člověk, získává schopnost stát v dobru a následně získává schopnost dobro konat a vytvářet. Co koná Bůh, se odráží v Boží stopě vtisknuté do stvoření. Obrazem Božím je člověk Adam stvořený Bohem jako velmi dobrý. Skrze Adama toto dobro a požehnání Božího dobrořečení spočívá na všech jeho potomcích. Člověk tedy podobně jako jeho Stvořitel může žehnat a svolávat dobro slovem, gesty a symboly na další stvoření, a tedy i své potomky a lidstvo jako celek.

V uvedeném smyslu se požehnání jeví jako prosba. Prosba se přitom nikdy nevztahuje v konečném důsledku k věcem, ale k člověku, který se má užíváním světa dostat k Bohu a jehož vykoupením má být celé stvoření osvobozeno od otročké vazby na pomíjivost; požehnáním se neproměňuje věc, ale vyprošuje

¹⁵ BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008. Teologie (Vyšehrad). s. 577.

¹⁶ ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. s. 320.

¹⁷ Srov. KUNETKA, František. *Slavnost našeho vykoupení: nástin liturgické teologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 50-51.

¹⁸ ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. s. 320.

¹⁹ GRÜN, Anselm. *Jsi požehnáním*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. s. 21.

*se proměna člověka, který se má při užívání stvoření podřídít Boží vládě. Proto se žehnají nejen dary stvoření, ale právě tak výtvoř.*²⁰

Jiná forma požehnání je chvála stvoření vůči svému Tvůrci. Bůh může být taktéž objektem žehnání. Výraz požehnat či žehnat v tomto smyslu je pak chvála, vyznání, děkování či dosvědčení věrnosti.²¹ Takovéto formy požehnání se nejčastěji vyskytují v žalmech a chvalozpěvech obsažených v Písmu svatém.

1.1.3. Požehnání ve Starém a Novém zákoně

Počáteční zmínky o požehnání vycházejí z prvních stran SZ o Božím žehnání lidem spojených se smlouvou. „Hospodinův záměr pozvednout svůj lid k velikosti uskutečňoval prostřednictvím různých událostí dějin, počínaje Adamem a Evou.“²² Starý zákon dále popisuje, jak byl člověku zjeven Bůh a lidem bylo skrze národ Izrael dáno požehnání pramenící ze dvou druhů smluv, podmíněných a nepodmíněných.

Požehnání, jak jsme naznačili v předešlých kapitolách, se objevilo již na počátku, kdy lidé začali rozlišovat, že je nějaký svět, který převyšuje jejich přirozené vnímání, a proto se snažili svolávat dobro nakloněním si těchto vyšších sil na svoji stranu. Taktéž velmi obdobný vývoj vzniku požehnání lze spatřit i ve Starém zákoně u prvních Hebrejů.²³

U starozákonních Hebrejů byla představa požehnání spojena s úspěchem a štěstím. Hebrejové vnímali požehnání zvláště v oblasti rodiny a hojnosti potomků, a také v oblasti materiálního bohatství, kromě jiných oblastí. „Komu se nevede šťastně, není požehnan (Jr 22,30). Ale k tomu, aby měl někdo úspěch, musí být obdařen moudrostí (1S 18,14; Jb 12,13-15; Jr 3,15)“²⁴ Před ritualizací chrámového kultu přijímali a dávali požehnání lidé, kteří se setkali s živým Bohem po vyjití

²⁰ BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008. s. 488.

²¹ Srov. KUNETKA, František. *Slavnost našeho vykoupení: nástin liturgické teologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 51.

²² GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně*. Praha: Portál, 1993. s. 63.

²³ Srov. *Colloquium liturgicum. Obřady žehnání v různých liturgických tradicích*. TAMÁS, Vici. Berakha (žehnání, dobrořečení) v židovské tradici. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 9-15.

Židé se jistě modlili a žehnali Bohu také v biblických dobách; ovšemže tyto modlitby byly osobní, spontánní, neopakovatelné a nepoužitelné při jiné příležitosti: nevytvářely „liturgický cyklus“ a nedošlo k jejich ritualizaci. Co více, takovéto verbální projevy zbožnosti často nebyly spojeny s žádným kultickým jednáním. Každopádně však žehnání Bohu a modlitba k němu byly v biblických dobách spíše okrajovými povinnostmi, a nikoli těmi ústředními.

²⁴ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3.vyd. Praha: Kalich, 1956. s. 709.

z Egypta (Nu 27,18-20).²⁵ Požehnání tedy původně u Hebrejů nebylo spojeno s ritualizací a kultem. K tomu dochází v Izraeli až mnohem později, se vznikem kultického chrámu a jeho rituálních obětních obřadů, s nimiž se pojilo i požehnání. „Je skutečností, že žádný z textů hebrejské Bible neinformuje o odříkávání žehnání, modliteb či žalmů jakožto o integrální a regulérní (pravidelné) součásti chrámových obřadů.“²⁶ Přesto jsou modlitby požehnání na stranách SZ i NZ zřejmé a nelze je oddělit od života Izraelského národa ani od běžného života Hebrejů. „Žehnání mohla znamenat rozdílné věci v rozdílných souvislostech v různých podobách judaismu doby druhého chrámu.“²⁷ Smlouvy spolu s požehnáním se v různých etapách vývoje dějin spásy a rozvoje pochopení Božích záměrů neustále doplňovaly. Směřovaly až k Novému zákonu, přes zaslíbení obsahující vytoužené požehnání. „V době Ježíšově směl jen kněz, a to pouze v Jerusalemském chrámě žehnat těmito slovy, přičemž vyslovil i jméno Jahve, jež se jindy nesmělo vyslovit.“²⁸ Nový zákon lidem odhalil velké tajemství snubní lásky Boha k člověku v osobě vtěleného Krista. Starý a následně i Nový zákon učí, že „požehnání uděluje vyšší autorita nižší autoritě, tedy osoba obdařená mocí nebo autorita v určité oblasti vztahů, života či poslání k úkolu. První autoritou a osobou obdařenou mocí je sám Bůh, který žehná (berech, eulogein, benedicere) své stvoření svým dobrořečením, čili slovem upevňujícím v dobru.“²⁹ Toto požehnání v Izraeli se vyvíjelo a přecházelo ze starozákonních smluv do smlouvy novozákonní. Dostalo i novou podobu a nové vyjádření, i když se týkala stejného objektu člověka a Boha. Přesto zůstal „ústřední bod židovské liturgie, Shema Yisrael, což technicky vzato není modlitba, je dennodenně doprovázena sedmi žehnáními podle slov žalmisty: „Chválím tě sedmkrát za den“ (Žalm 119, 164).“³⁰ Tato láska Boha vůči lidem sice byla již opakovaně naznačována starozákonními proroky, ale v Kristu dostala své konkrétní obrysy a zhmotnění. Skrze Boží lásku k člověku přichází do lidského života Boží dobrořečení čili požehnání,

²⁵ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3.vyd. Praha: Kalich, 1956. s. 709.

²⁶ *Colloquium liturgicum. Obřady žehnání v různých liturgických tradicích*. TAMÁS, Vici. Berakha (žehnání, dobrořečení) v židovské tradici. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 9-15.

²⁷ Tamtéž, s. 9-15.

²⁸ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3.vyd. Praha: Kalich, 1956. s. 709.

²⁹ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008. Teologie (Vyšehrad). s. 577.

³⁰ *Colloquium liturgicum. Obřady žehnání v různých liturgických tradicích*. TAMÁS, Vici. Berakha (žehnání, dobrořečení) v židovské tradici. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 9-15.

jak bylo naznačeno a vysvětleno v prvních kapitolách. Věřící Izraelita na Boží lásku odpovídá svojí lidskou láskou obsaženou v modlitbě, požehnáních i dobrých skutcích.³¹

Po příchodu Krista a jím ustanovené církve nastává nová etapa dějin spásy, v níž Boží Duch působí s novou silou a novými projevy, což se dotýká i oblasti požehnání, rituálů a smluvních vztahů týkajících se životních povolání křesťanů.

1.1.4. Požehnání spojené se smlouvou

Velmi brzy se požehnání na prvních stranách Bible pojí se smlouvou. Smlouva byla sjednána mezi Stvořitelem a tvorem, mezi Bohem a člověkem. Bůh zaslíboval člověku potomstvo (Abrahám), ochranu (Kain a Noe). Hospodin „Je „Bohem, který přichází“ . (Dt 33,2). Ve formulích Boží smlouvy ve Staré smlouvě Bůh zahajuje, ale Izrael dokončuje. Bůh ustanovuje a Izrael přijímá.“³² Bůh je ten, kdo je iniciativní ve vztahu ke svému lidu i člověku osobně.³³ Tento vztah měl ale mít pevné místo v životě člověka, rodiny i celé společnosti, a proto Bůh svůj vztah vyjadřuje kromě jiného i zřetelnou smlouvou a rituály pochopitelnými současnému člověku.

Smlouvy Boha a člověka můžeme dělit do pěti základních etap. Základní smlouvy se pojí s významnými postavami mužů Písma svatého, a to s Adamem, Noem, Abrahámem, Mojžíšem a Ježíšem Kristem. Každá z těchto smluv má své závazky ze strany Boha vůči člověku, potažmo vůči lidstvu, a také zaslíbení požehnání vycházející z věrnosti a zachovávání smlouvy ze strany člověka.

První tři období se vztahují na starozákonní smlouvy Boha s člověkem a poslední smlouva je vrcholnou a poslední smlouvou, k níž všechny předešlé smlouvy, a s nimi spojené zaslíbení a požehnání, směřovaly.

³¹ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008. Teologie (Vyšehrad). s. 577. *Bůh sám je původcem všeho dobra, které předává požehnáním. Stvoření přijímá požehnání od Tvůrce skrze prostředníka, kterým je Boží Syn Ježíš Kristus, jakožto velekněz nové smlouvy, jak jej popisuje sv. Pavel ve svých listech, zvláště pak v listu Židům (Žid 5,10). V církvi se požehnání předává v hierarchické posloupnosti služebníků kléru, ale také skrze laické požehnání, které je nejzřetelnější v požehnání rodičů dětem.*

³² WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, [1997]. s. 203.

³³ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3.vyd. Praha: Kalich, 1956. s. 922-925. *Jednou stranou smluvního poměru může být i Bůh: Hospodin uzavírá s-u s Noemem (Gn 6,18; 9,9-17), s Abrahamem (Gn 15,18); 17,2-111,s Izraelem skrze Mojžíše (Ex 19,5; 24,7nn a mn. j.) i skrze Jozue (Joz 2), s Davidem a jeho rodem (2S 23,5; 2Kr 11,17). Formální úkony [obřady], jimiž bylo uzavírání s-y uskutečňováno, nejsou v SZ obšírně popisovány*

Pro značnou část lidstva první fáze všeobecných dějin spásy pokračovala před Kristem paralelně s partikulárními dějinami spásy, protože vedle smlouvy s Abrahámem, která se bezprostředně týkala Izraele, existovali starší smlouvy Boha s celým lidstvem, a právě na tyto smlouvy navazovaly a dodnes navazují velké náboženské tradice lidstva.³⁴

Zde Pospíšil poukazuje na jednu z možných hypotéz vzniku velkých náboženských tradic, které vyrůstají ze smluvního vztahu patriarchů s Bohem Adamovým, Noemovým a Abrahámovým. Přesto byly tyto tři smlouvy jen přípravou a byly doplněny o smlouvu Hospodina s Mojžíšem, který zaslíbil, že po něm přijde prorok jemu podobný. Zvěst naděje o poslední smlouvě dané prarodičům lidstva slyšel i Mojžíš, který radostnou zvěst předává Izraeli slovy v Deuteronomiu 18,15: „Hospodin, tvůj Bůh, ti povolá z tvého středu, z tvých bratří, proroka, jako jsem já. Jeho budete poslouchat.“ Slovo s příslibem do budoucnosti tak probouzí radostnou naději v Izraelském lidu o příchodu zachránce a vůdce, který povede bezpečně celý Izrael, podobně jako vede životem ženich svoji nevěstu. Mojžíš smlouvu předal celé pospolitosti v desateru. Izraelský národ tak viděl velké zachraňující skutky Boží v Egyptě a následně při putování pouští na cestě do zalíbené země a při tom postupně poznával spásu, která se má dovršit v Proroku, ohlášeném Mojžíšem. Gilles dělí etapy smluvního vztahu Boha s lidstvem pouze na čtyři fáze: „Lidstvu byly nabídnuty čtyři smlouvy: před potopou v době Adamově, druhá po potopě za Noemových dnů, třetí jako dar zákona za Mojžíše, a konečně čtvrtá, která obnovuje člověka a rekapituluje všechno, a která prostřednictvím evangelia pozvedá člověka k letu směrem k nebeskému království.“³⁵ Poslední a dokonalá smlouva, k níž všechny předchozí směřovaly, byla ustanovena až s Božím Synem Ježíšem Kristem.

Na tomto místě je záhodno se pozastavit a zodpovědět si otázku: „Co je to smlouva? Smlouva je v podstatě slib, který vede k zavazující povinnosti mezi dvěma nebo více smluvními stranami.“³⁶ A jak popisuje Gilles, smluvní vztah Hospodina s lidmi může mít dvojí charakter. Charakter smlouvy Hospodina s lidmi se liší podmíněností a nepodmíněností v závislosti na významu důležitosti smlouvy a rozhodnutí Božího pro naplnění plánu, který má s lidstvem. „(Ex 19,5) Jinými slovy, Hospodin dal podmíněný slib vyžadující na oplátku slib poslušnosti. Ten mu lid dává v (Ex 19,8).“³⁷ Zde spatřujeme, jak podmíněnost naplnění smlouvy souvisí s poslušností

³⁴ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel. 2.*, upr. a rozš. vyd. Praha: Krystal OP, 2002. s. 243-244.

³⁵ Tamtéž, s. 244. ODKAZ NA: IRENEJ, *Adv. Haer.*, 3, 11, 8.

³⁶ GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně.* Praha: Portál, 1993. s. 24.

³⁷ Tamtéž, s. 24.

lidu a ve věrném naplňování podmínek daných smlouvou. „V (Ex 2,24) se Hospodin rozpomněl na svou nepodmíněnou smlouvu s Abrahamem, Izákem a Jákobem. Tak máme v Exodu dvě odlišná pojetí smlouvy. Toto dvojí chápání smlouvy má také základní význam pro další pochopení Starého zákona.“³⁸ Hospodin dává Izraeli a potažmo i celému lidstvu příklad své starostlivosti o své vyvolené. Boží jednání nám tímto i naznačuje, jak vůči sobě mají jednat lidé, kteří jsou si vzájemně svěřeni. Nejbližší vztah člověka k člověku má zrcadlit v láskyplném zájmu o bližního Boží dobrotu, moudrost a pozornost vůči člověku. Člověk, který svobodně a vědomě vstupuje do vztahu s bližním, potřebuje znát hranice tohoto vztahu. Člověk jakožto stvoření je bytost obdařená rozumem, který mu může dát světlo a napovědět, co a jak dělat vůči bližnímu. Avšak rozum může být ve vztahu k bližnímu silně zastřen emocemi a jejich zaslepující silou. O síle emocí velmi výstižně vypráví žalmy.³⁹

Naplněná potřeba znát podmíněnosti a pravidla tohoto vztahu pomáhá, aby nejen nedocházelo k vzájemným zmatkům, nejistotám a ublížením. Určitá a konkretizovaná zdravá podmíněnost naopak vytváří prostor orientace, jistoty a určitého žádoucího komfortu ve společném kontaktu. Přesto nepodmíněnost do mezilidských vztahů patří taktéž, jak naznačuje Boží pedagogika. Člověk vůči svým nejbližším projevuje lásku přijetím za jakýchkoli okolností, opakovaným milosrdným odpouštěním při pochybeních. Takové jednání naznačuje bližnímu, že má hodnotu nezávisle na svých skutcích. „Nahlíženo pohledem počátku, v sobě zahrnuje snubní atribut, totiž schopnost vyjádřit lásku: právě tu lásku, kterou se člověk jako osoba stává darem; následně pak prostřednictvím tohoto daru uskutečňuje samotný smysl svého bytí a existence.“⁴⁰ Popsaný přístup pomáhá vytvářet ve zdravém prostředí identitu sebezřetiví a zdravého

³⁸ GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně*. Praha: Portál, 1993. s. 25. „Hospodin zformoval nový národ na racionálních právních principech. Nejednal nahodile a chaoticky jako pohanští Bohové, vytvořil pro svůj lid přesnou strukturu i prvky vztahu, do něhož měli vstoupit...Něco takového učinil navíc naprosto svobodně, spontánně, zcela ze své vlastní iniciativy a bez jakýchkoli předchozích zásluh Izraelců.“

³⁹ Srov. Tamtéž, s. 168-169.

Žalmy ukazují, že život Izraele byl založen na bohoslužbě. Dozvídáme se z nich o nejhlubších citech a emocích doprovázejících vztah lásky Izraelců k jejich Bohu...Každý vztah lásky vyzývá ke komunikaci, a vztah mezi Hospodinem a Izraelem nebyl žádnou výjimkou...Vztah lásky není něco racionálního, co si může člověk naplánovat a uskutečnit vůlí nebo vlastním úsilím. Je to spontánní, emocionální a často zmatený a matoucí zážitek, který v nás může zanechat pocit, jako bychom jeli na skluzavce...V žalmech nenajdeme žádné logické, předem dané schéma, které by nám usnadnilo intelektuální pochopení Boha; objevíme v nich pouze obrovskou šíři a rozmanitost jazyka a citů, jako v dialogu dvou milenců, která nám umožní vnímat Hospodina jako osobu.

⁴⁰ JAN PAVEL II. *Teologie těla: katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*. Praha: Paulínky, 2006. Druhé vydání. Katecheze a formace. s. 82.

sebepečetí, které se dále rozvíjí ve schopnost se darovat a být darem. Obdarovaný bezpodmínečnou láskou touto láskou dozrává a sám se stává dobrovolně darem.

Exodus nejen převrací způsob, jak mají lidé chápat svůj vztah k Bohu; nabízí také revoluční představu o tom, jaký mají mít lidé vztah mezi sebou. I když Hospodin působil skrze prostředníka, Mojžíše, uzavření smlouvy s Izraelem bylo chápáno tak, jako by každý Izraelec osobně uzavřel smlouvu přímo s Hospodinem. Nejubožejší pasák koz byl v očích Hospodina na téže úrovni jako Mojžíš.⁴¹

Boží smlouva s Izraelem tedy nemá nic do činění s úředními smlouvami formálních obchodů, kde se smluvní strany nemusí ani potkat, a tedy jsou si cizí. „Podle smlouvy, kterou Hospodin uzavřel se svým lidem, si byli král i obyčejný člověk před zákonem rovni.“⁴² To byl naprostý opak pohanství, které zastupoval Baalismus. „Baalismus však na druhé straně chránil zájmy bohatých, majetných tříd.“⁴³ Smlouva byla uzavírána symbolicky pokropením krví na znamení pevnosti záruky a ztráty života při jejím nedodržení a také symbolem konzumace soli jako znamení stolování a společenství navázané smlouvou.⁴⁴ Boží smlouva s Izraelem má spíše charakter manželské smlouvy, která je osobní, důvěrná a intimní. Obě strany se znají a vědomě, dobrovolně a bezvýhradně se dávají jeden druhému a přijímají opětovaný dar s vděčnou radostí z druhého. „Takový pohled na společnost byl nemyslitelný v pohanských zemích, kde faraóni, králové a jiní vladaři zacházeli s lidmi jako se svým majetkem, a dokonce se sami prohlašovali za bohy.“⁴⁵ Bůh Starého zákona opětovně ukázal, že je jediným pravým Bohem, Bohem, který se zajímá o svůj lid a každého jednotlivce, jako by byl jediný na světě. Zároveň ale také ukazuje, že je Bohem smlouvy a zaslíbení, za kterými si stojí i přes poklesky Izraele, lidu, který si vyvolil. Protože znal svůj lid, věděl, že potřebují výchovu a hranice, které jim budou ukazatelem a orientačním bodem pro: „Cestu víry, která měla být mezi národy starého Blízkého východu něčím výjimečným. Avšak tato cesta, která začala zážitkem na vrcholu hory, vedla brzy do pouště a potom za ni, do země, kde byla lidu dána příležitost, aby ukázal svůj vztah k Hospodinu v konkrétních a praktických věcech každodenního života.“⁴⁶ Izraelský národ i jednotlivci však příležitost naplnit smlouvu láskyplnou věrností a oddaností mnohdy nejen promarnil, ale také ignoroval a začal chodit za jinými bohy,

⁴¹ GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně*. Praha: Portál, 1993. s. 73.

⁴² Tamtéž, s. 73.

⁴³ Tamtéž, s. 73.

⁴⁴ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha: Kalich, 1956. s. 922-925.

⁴⁵ GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně*. Praha: Portál, 1993. s. 25.

⁴⁶ Tamtéž, s. 25.

jako okolní národy. Tím na sebe Izrael nechal dopadnout vinu a s ní spojené tresty, jako výchovné řešení zahrnuté v podmíněné smlouvě.⁴⁷ Když Izrael trpěl a volal k Hospodinu o smilování a toužil po obnovení své věrnosti a Boží přízně, Bůh ve své dobrotě nečekaně, ale zřetelně obnovoval smlouvu s pozůstatky svého lidu. Proto proroci často připomínali slova Mojžíšova o příchodu proroka, který se stane Mesiášem.

Původ Ježíšův z Božího tajemství »jež nikdo nezná«, popisují tzv. dějiny dětství Ježíšova v Matoušově a Lukášově evangeliu, ne proto, aby tajemství odstranily, ale naopak, aby je jako tajemství potvrdily. Oba evangelisté, především však Lukáš, podávají počátek dějin Ježíšových takřka úplně slovy Starého zákona, aby to, co se zde uskutečňuje, jaksi zevnitř ukázali jako naplnění naděje Izraele a zařadili to do souvislosti celých dějin smlouvy Boží s lidmi.⁴⁸

Mesiášem, o jehož původu nikdo neví a měl být tajemný jako osoba kněze Melchizedecha (srov. Žid 5,6; 5,10; 6,20; 7,17) Bůh tak potvrdil věrnost smlouvy se svým lidem i přes jeho hříchy a poklesky.

„Otec, vzhledem ke Kristu Spasiteli, potvrdil prvotní smlouvu své lásky s člověkem mnohonásobným darem požehnání. Tím způsobem připravil vyvolený národ k přijetí Vykupitele a zároveň jej učinil hodným k přijetí smlouvy. Tak mohl národ, kráčející po cestách spravedlnosti, ústy i srdcem chválit Boha, neboť byl učiněn viditelným znamením Božího požehnání ve světě.“⁴⁹

V prozřetelnosti lásky vedl svůj lid cestou oddělenosti od světa, aby své vyvolené připravil a posvětil. „(Ex 19,6) Podobně jako staří rabíni jsme zdůraznili, že pochopit biblické manželství znamená pochopit biblické pojetí smlouvy.“⁵⁰ Bůh smlouvy nezůstal svázán podmíněností, ale nepodmíněná láska jeho srdce našla v dějinách spásy cestu, jak zachránit ty, s nimiž vstoupil do svazku lásky.

⁴⁷ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha: Kalich, 1956. s. 922-925.

„Hospodin se i při svých přísných soudech rozpomíná na svou milostivou s-u (Ex 3,23; Lv 26,42.45; Dt 4,31; 2Kr 13,23; 2 89, 29; 105,8; 106,45; Ez 16,60), zaručuje její platnost (»ostříhá« ji, Dt 7,9; Dn 9,4), varuje před jejím porušováním (Lv 26,15; Dt 17,2; 29,21; 31,16.20; 1Kr 11,11; Iz 24,5; Jr 22,9; Ez 17,19 aj.).“

⁴⁸ BENEDIKT XVI. *Úvod do křesťanství*. Brno: Petrov, 1991. s. 183.

⁴⁹ *Benedikcionál*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994. s. 7.

⁵⁰ WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, 1997. s. 204.

1.1.4.1. Požehnání biblických párů ve Staré smlouvě

Požehnání ve Starém zákoně charakterizoval na základě Bräumera ve své práci Josef Hřebík a vystihl je jako slovo doprovázené úkonem, které je čin Boží se spásonosnou silou, jež buduje společenství, je neodvolatelné a má určité hranice a podmínky pro získání.⁵¹ O Hebrejích a potažmo i celých následujících dějinách spásy, zrcadlících se v judaistické starozákonní liturgii, je možné podotknout také, že: „Boží požehnání je a bylo přítomno v celých lidských dějinách.“⁵²

Pokud bychom udělali most od smlouvy Hospodina s jeho lidem k požehnání a vzali bychom charakteristiky požehnání naznačené Hřebíkem a smlouvy popsané výše, narazíme na spojitost a společného jmenovatele v mnoha bodech.

Požehnání je podstatnou součástí smlouvy mezi Bohem a jeho lidem, a jako takové je vázáno na věrnost vůči závazkům, které ze smlouvy vyplývají: Bůh plní svou smlouvu tím, že Izraeli žehná – od Izraele tedy právem očekává odpovídající jednání. Mění se tak dosti zásadně pojetí požehnání oproti ranému stádiu, kdy bylo bezpodmínečné. (Dt 7,12n).⁵³

Při hlubším zkoumání se ukazuje, že není na místě mluvit o náhodě. Spíše by se mělo mluvit o logickém vývoji a paralele, která vyrůstá ze smluvního vztahu. „Podle víry Izraele je po Bohu prvním pramenem života otec rodiny, a proto jemu náleží právo žehnat. Jeho požehnání je účinnější než všechny ostatní požehnání lidí, ale i jeho zlořečení je nejstrašnější (Sir 3, 8).“⁵⁴ Otec byl prvním, kdo měl svým dětem zprostředkovat Boží požehnání a uvést zvláště syny do zaslíbení Božích a dědictví z nich plynoucích.

Ze starozákonních příběhů o dětech, jež se zázračně narodily matkám považovaným za neplodné, vyzorujeme, jak je Boží požehnání spojeno s modlitbou,

⁵¹ HŘEBÍK, Josef. *Lest cestou k požehnání?: pokus o nalezení hermeneutického klíče ke Gn 27,1-45 pomocí komplexní exegetické analýzy: disertační práce*. Praha: Karolinum, 2001. s. 94-98.

ODKAZ NA: BRÄUMER, H. *Das erste Buch Mose*. 2. Teil (WStB AT 2; Wuppertal 1987).

⁵² FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z:

<<http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnania>>. (překlad autora)

lze to vidět v mnoha spisech Starého zákona. Můžeme směle říci, že celé dějiny Izraele jsou dějinami Božího požehnání. Z jeho dějin je jasně vidět, že Boží přítomnost v životě člověka, ale i celého národa, se projevovala požehnaním. Ten, kdo žije v Bohu a s kým je Bůh, je požehnaný, protože Bůh je pramenem požehnání a jeho požehnání je vždy pramenem života (Ž 65, 11; Job 1, 10).

⁵³ HŘEBÍK, Josef. *Lest cestou k požehnání?: pokus o nalezení hermeneutického klíče ke Gn 27,1-45 pomocí komplexní exegetické analýzy: disertační práce*. Praha: Karolinum, 2001. s. 97.

⁵⁴ FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z:

<<http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnania>>. (překlad autora)

a to v některých případech vytrvalou a dlouhotrvající. Vidíme to ve slovech Benedikta XVI.:

V rozhodných okamžicích dějin spásy: Sára, matka Izákova (Gen 18), matka Samuelova (1 Sam 1-3), anonymní matka Samsonova (Sdc 13) jsou neplodné, každá lidská naděje na požehnání v dětech se stala nesmyslnou. U všech tří dochází k porodu dítěte, jež se stává nositelem spásy pro Izrael, a to vždy zvláštním zásahem dobrotivého milosrdenství Božího, který dělá věci nemožné možnými (Gen 18, 14;).⁵⁵

I zde je požehnání dynamickým úkonem v pravý čas a vůči konkrétním lidem. Nese s sebou jasnou činnost Božího spásného díla vůči jednotlivci, manželským párům, potažmo rodinným svazkům i vůči celému společenství Izraele, tedy se dotýká i celonárodních zájmů.⁵⁶

Z toho se dá vyvodit, že požehnání Boží nikdy nepřehlíží jednotlivce, jeho potřeby a touhy. „Mimo úzké hranice rodového či kmenového společenství pak existuje v Izraeli jiná podmínka pro to, aby bylo možno získat požehnání: poslušnost vůči Božím příkázáním.“⁵⁷ A také má dopad na celou společnost, přestože to příjemce v danou chvíli nemusí vůbec tušit. „Požehnání je neodvolatelné, má bezpodmínečnou účinnost a časově není nijak omezeno. (Gn 27, 33; 2Sam 7,29).“⁵⁸ Takovéto požehnání v sobě skrývá tajemství a nadčasovou hranici, která se dotýká věčnosti a spojuje ji s časem na konkrétním místě a pro určitou osobu či lidskou pospolitost. „Během dějin dostalo požehnání svoje nejvlastnější místo právě v pozdravu, jehož nejobvyklejší formou je přání pokoje, tzn. Plnosti myslitelných dober, mezi něž patří zdraví, kladné přijetí společenství, klid a bezpečí.“⁵⁹ Jak uvádí Hřebík, dobrořečení z Božích úst nazývané požehnáním, se dotýká různých dimenzí lidského života a vztahů, a to v plnosti. „Právě požehnání se ukazuje jako jeden ze základních projevů Boží lásky a péče o člověka. Vše, co Bůh dává, je projevem jeho požehnání - pokoj a bohatství, plodnost, dokonce voda (Ez 34, 26) a jakákoliv štědrost přírody.“⁶⁰ Dále se dobrořečení formou požehnání používá při běžných kontaktech a všedním životě. Můžeme je nazvat malými

⁵⁵ BENEDIKT XVI. *Úvod do křesťanství*. Brno: Petrov, 1991. s. 188.

⁵⁶ Srov. HŘEBÍK, Josef. *Lest cestou k požehnání?: pokus o nalezení hermeneutického klíče ke Gn 27,1-45 pomocí komplexní exegetické analýzy: disertační práce*. Praha: Karolinum, 2001. s. 96.

V oblasti mezilidských vztahů je požehnání konstitutivním prvkem společenství. To se např. projevuje v prastaré formuli pozdravu: (1Sam 15,13; 23,21; 25,33; 26,25). Příchozí, který je uvítán tímto pozdravem požívá ochrany dotyčného společenství a podílí se na jeho dobrech. Dostane-li podobný pozdrav na rozloučenou (Gn 24,60; 28,1-6), může na všech svých cestách počítat s přízní a pomocí toho, kdo mu požehnal.

⁵⁷ Tamtéž, s. 97.

⁵⁸ Tamtéž, s. 96.

⁵⁹ Tamtéž, s. 96.

⁶⁰ FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z: <<http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnamia>>. (překlad autora)

nebo také všedními požehnáními. Druhou variantou jsou velká neboli životní požehnání ve zlomových úsecích důležitých etap a předělů lidského života.

1.1.4.2. Požehnání biblických párů v Novém zákoně

Stejně jako ve Starém zákoně je i v Novém zákoně požehnání spojeno se smlouvou. „Nové učení mělo nakonec přivést Boží lid od Starého zákona k Novému, od poznání staré smlouvy k vědomí nekonečných horizontů smlouvy nové.“⁶¹ Bůh si byl vědom, že člověk ani celé lidstvo všech věků není schopno samo od sebe nalézt věčné štěstí a společenství, které by bylo bez válek, rozbrojů a konfliktů. Proto se Bůh rozhodl vstoupit do života lidí jako člověk. „Nový zákon je souvisle naplněn slovy požehnání. Vždyť jak by nám Otec, který vydal na smrt vlastního Syna, mohl něco odepřít? (Srov. Řím 8, 32) V něm nám daroval všechno a nechybí nám žádný dar milosti.“⁶² Bůh dal lidem nejen příklad, ale i ustanovil Novou smlouvu s lidstvem v osobě svého Syna, který se stal důvodem spásy těm, kdo v něj věří. „Tato nová smlouva měla jednou provždy potvrdit nekonečný rozměr lásky, kterou Hospodin nabízí svému lidu.“⁶³ Jedinou podmínku, kterou Bůh dal lidstvu pro naplnění své Nové smlouvy a přijetí požehnání z ní plynoucí, bylo přijetí jeho Syna s jeho poselstvím života a evangelia.⁶⁴

Syn Boží, Ježíš Kristus, se tak stal naplněním požehnání a zároveň úhelným kamenem ve stavbě, kterou Bůh zaslíbil ústy starozákonních proroků. Kristus jakožto původce všeho požehnání uváděl své učedníky do tajemství víry, která se stávala živou v konkrétních činech vůči bližním. Přesto tato víra dle přání, příkladu a přikázání Krista se měla živit slovem Božím a liturgií, kterou Spasitel ustanovil při poslední večeři jako zdroj a pramen jeho přítomnosti, která teprve uvádí věřící do plnosti požehnání.⁶⁵

⁶¹ GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně*. Praha: Portál, 1993. s. 107.

⁶² FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z: <http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnanania>. (překlad autora)

⁶³ GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně*. Praha: Portál, 1993. s. 107.

⁶⁴ Srov. OŽ 3

Kristus, největší Otcovo požehnání, se zjevuje v evangeliu, jako ten, který žehná bratřím a sestrám, zvláště nejmenším, a s modlitbou požehnání se obrací k Otci. Když pak byl obdarován slávou od Otce a vstupoval na nebesa, vylil na ty, které vykupoval svou krví, svého Ducha, aby vedeni jeho mocí chválili a oslavovali Boha Otce, klaněli se mu a vzdávali mu díky, a konáním skutků lásky si zasloužili být připočtení k Božímu království.

⁶⁵ Srov. FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z: <http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnanania>. (překlad autora)

Kristus nežehnal jen lid, ale vyslovuje i požehnání před lámáním chleba v Emauzích. A zde není podstatné, zda požehnání představuje nějaké zvláštní gesto nebo formulaci rozdílnou od eucharistických

Tajemství smluvní lásky Boha a jeho lidu, kterou Kristus přišel svým životem naplnit, svěřil, ještě za svého života, svým apoštolům a celé církvi. Církev postavená na apoštolském učení nese svým slovem, příkladem i modlitbou poselství Boží lásky k člověku celému světu. Apoštolové a svatopisci vyjádření tohoto požehnání zanechali v některých novozákonních listech.⁶⁶

Nový zákon se stal základem pro zrození nového Božího lidu a navazuje na kořeny judaismu. Lásky Boží k člověku se nemění, ale její příjemci dozrávají natolik, nakolik jsou schopni konkrétními kroky následovat ve svém životě Krista v jeho Duchu. Duch svatý, původce a dárce veškerého požehnání, je každému křesťanu darován již ve křtu, první iniciační svátosti.

slov. Je faktem, že eucharistické správy úzce spojují požehnání a děkování, a tak právě v eucharistii nachází požehnání své naplnění: je to dokonalý dar Otce svým dětem, celá jeho milost, sám Syn Ježíš Kristus.

⁶⁶ Srov. FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z:

<<http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnania>>. (překlad autora)

V apoštolských listech Nového zákona se s požehnáním setkáme obvykle jen v závěru listu, kde se požehnání stává závěrečným přáním autora listu. Například v listě Římanům 15,13: "Bůh naděje nechť vás naplní veškerou radostí a pokojem ve víře, aby se rozhojnila vaše naděje mocí Ducha svatého." a prakticky ve všech Pavlových listech. V Listu Židům je přímo uvedena modlitba požehnání: "A Bůh pokoje... nechť vás posílí ve všem dobrém... on v nás působí to, co se mu líbí, skrze Ježíše Krista. Jemu buď sláva na věky věků! Amen." (Žid 13, 20-21)

1.2. Základní proměny žehnání osob v dějinách liturgie

Požehnání v dějinách církve velmi úzce navazuje na pojem požehnání z prostředí židovského náboženství. Již od prvních dob církve apoštolové žehnali a ustanovovali starší církve k úkolům žehnat a posvěcovat svůj lid.

Ale i „antické kultury nás poučují, jak otec rodiny žehnal děti. Toto význačné gesto značilo nepřetržitě plodného ducha rodiny.⁶⁷ Ovšem co se týká oblasti požehnání při zasnubách nebo manželské požehnání první doby církve se Donghi zmiňuje o tom, že tento druh požehnání zůstával v kruhu rodinném a spadal do autority rodičů snoubenců a novomanželů. Oproti tomu židovské prostředí mělo vliv na to, že „křesťanská modlitba vstřebávala jak formu židovských modliteb, jako např. berakot (modlitby chvály a díků, modlitby žehnací), tak její jednotlivé prvky jako Aleluja, Amen, Hosana.“⁶⁸ V prvokřesťanské obci bylo „základním prvkem novozákonní liturgie udělování křtu.“⁶⁹ Se křtem byly spojeny žehnací modlitby a modlitby exorcismu pro katechumeny.

Jak bylo výše uvedeno: „Viditelnými znaky neviditelné milosti však není jen sedm svátostí, které jsou vnímány jako základní úkony církve, která je Prásvátostí, protože v nich se nevyčerpává celé bohatství jejího svátostného působení.“⁷⁰ Období druhého a třetího století se v liturgii vyznačovalo žehnáním v různých formách, jak poukazují spisy kněze a pozdějšího vzdoropapeže Hippolita.⁷¹ „Co se týče tradice požehnání věcí a předmětů, víme, že už na počátku 3. století nacházíme ve spisech sv. Hippolyta požehnání oliv, oleje a medu. V časech biskupa Serapiona v polovině 4. století zná už i východní tradice požehnání osob i předmětů.“⁷² Požehnání v prvních staletích církve prodělalo vývoj a prameny nám ukazují, že se žehnaly nejen osoby, ale i věci a pokrmy.

⁶⁷ DONGHI, Antonio. *Gesta a slova: úvod do symbolické mluvy liturgie*. Přeložil Terezie BRICHTOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. s. 72.

⁶⁸ ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. s. 28.

⁶⁹ Tamtéž, s. 29.

⁷⁰ FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z:

<<http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnania>>. (překlad autora)

⁷¹ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. s. 31.

⁷² FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z:

<<http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnania>>. (překlad autora)

Milánským ujednáním, jež vydal císař Konstantin I. v roce 313, došlo k zrovnoprávnění křesťanství s jinými náboženskými kulty. „Od počátku doby míru měla každá významnější církevní obec vlastní liturgii.“⁷³ Různost liturgických obřadů se dotýkala i forem a způsobů žehnání. Kadlec však poukazuje na zásadní rozdíl: „Liturgie řecké měly mnohem více ceremonií než latinské.“⁷⁴ Liturgické období do 6. století, které se pokládá za období zániku římské říše, se vyznačovalo velkým rozvojem liturgické hudby, na jejímž vzniku a vývoji měl velký podíl sv. Ambrož. Jinou, neméně významnou osobností 5. století v křesťanské liturgii, je sv. Augustin, který byl v jistém smyslu žákem sv. Ambrože a zanechal nám významnou ukázkou požehnání:

Ennarationes in psalmos (Ž 66)

*Ať naše duše žehná (dobrořečí) Pánu, a Bůh ať žehná nám. Když nám žehná Bůh, rosteme, a když žehnáme Bohu, rosteme také. Obojí nám prospívá. [...] Kdo zlořečí Pánu, ten se ničí, kdo žehná Pánu, ten sílí. Předchází požehnání od Pána nám a následuje, že my dobrořečíme Pánu. To první je jako déšť, to druhé jako plody.*⁷⁵

Počátek středověku se v oblasti liturgie a žehnání v západní církvi projevoval „zálibou v dramatickém jednání, rozmnožováním a prodlužováním modliteb a obřadů, i subjektivními prvky.“⁷⁶ Na tyto skutečnosti navázal v 8. století alegorický přístup k liturgickým úkonům počínající výkladem mše svaté a dotýkající se oblastí požehnání. „Věřící jsou poučováni, aby za každou liturgickou drobností viděli hlubší význam.“⁷⁷ Dle Adama byly význačnými osobnostmi tohoto období s vlivem na Karla Velikého Alkuin a jeho žák Alamar.⁷⁸ „Rovněž v liturgických knihách Západu používaných v rozmezí 6. - 8. století je známo požehnání osob a předmětů. Ve Španělsku bylo známé požehnání kněžských rouch a sakrálních staveb. A během středověku přibývalo svátostin.“⁷⁹ S příchodem 11. století a nástupem gotiky se dostává do popředí úcta ke světcům a jejich pozůstatkům ve formě relikvií. „Stále novými způsoby se hledá

⁷³ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny katolické církve*. Vyd. 3. přeprac. Olomouc: Univerzita Palackého, 1993. s. 139.

⁷⁴ Tamtéž, s. 139.

⁷⁵ LITURGIE, *Strípky z historických pramenů* [online], Aktual. Průběžně [cit. 2019-2-2], dostupné z: <<http://www.liturgie.cz/temata/zehnani-a-zazehnani-exorcismus/zehnani/stripky-z-historickych-pramenu>>.

⁷⁶ ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. s. 42.

⁷⁷ Tamtéž, s. 42.

⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 43.

⁷⁹ FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z: <<http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnamia>>. (překlad autora)

ochrana a požehnání; v rituálu vzniká záplava nových požehnání.⁸⁰ Lidé se snažili v široké pestrosti požehnání vzbudit víru v Boží zásah do svých životů. Středověké projevy požehnání byly silně ovlivněny chudými žebravými řády františkánů, dominikánů a karmelitánů. Tyto řády velmi ovlivnily středověkou liturgii, až do Tridentského koncilu. Významným scholastickým teologem, který ovlivnil nahlížení na požehnání, byl pařížský biskup Petr Lombardský.

*V dějinách církve můžeme sledovat některé významné mezníky vývoje požehnání. Když se v západní církvi začalo kolem 12. století sedm svátostí specifikovat z celého spektra viditelných liturgických znamení a úkonů, říkalo se jim "Sacramenta Maiora" (velké svátosti), zatímco ty ostatní byly "Sacra-menta Minora" (malé svátosti). Které ještě v tom samém století pojmenoval Petr Lombardský pojmem sakramentálie, svátostiny. Neznamená to, že by svátostiny, mezi nimiž vynikají požehnání, byly nějaké pozůstatky, zbytky svátostí, protože ony jsou jako prostředky milosti známy již dříve, než jejich pojem.*⁸¹

Určitým mezníkem pro liturgii požehnání bylo na Tridentském koncilu schválení svátostné formy svátosti manželství, ke které se pojí požehnání rodičů dětem před svatbou při zasnubách i po přijetí svátosti manželství. Barokní projevy zbožnosti se vyznačovaly lidovou zbožností v širokém rozvoji mariánského kultu a úcty k nejsvětější svátosti oltářní s jejími formami svátostného požehnání lidu. Liturgie v době osvícenství zažívala stagnaci, a přesto přetrvaly zvláště v lidových vrstvách formy požehnání, které měly své kořeny v již zmíněném barokním období liturgie požehnání.

Na přelomu 19. a 20. století vzniká liturgické hnutí, které silně ovlivnilo vnímání a přístup k požehnání v církvi.⁸² V liturgickém hnutí hráli významnou roli J. A. Jungmann a R. Guardini, kteří měli, kromě jiných významných osobností, velký vliv na rozvoj liturgie a s ní spojeného rozvoje požehnání v církvi.

⁸⁰ ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. s. 48.

⁸¹ FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z: <http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnanie>. (překlad autora)

⁸² Srov. Tamtéž. *Požehnaní se trvale stalo součástí každého liturgického shromáždění, protože je spojeno s liturgií jako slavením, které přináší posvěcení člověka i oslavu Boha. Vyjadřuje to i Katechismus katolické církve: "Boží požehnaní se naplno projevuje a uděluje v liturgii církve: Otec se v liturgii uznává a adoruje jako pramen a cíl všech požehnaní stvoření a spásy; ve svém Slově, které se pro nás vtělilo, zemřelo a vstalo z mrtvých, zahrnuje nás svými požehnaními a skrze toto Slovo vlévá do našich srdcí Dar, který obsahuje všechny dary: Ducha svatého.*

1.3. Současná teologie a spiritualita žehnání

Současná liturgická obnova započala v období pontifikátu papeže Pia X. V průběhu celého 20. století byl významným mezníkem pro liturgickou obnovu Druhý vatikánský koncil, který významně ovlivnil teologii až do současnosti. Současná liturgie poukazuje, že: „Požehnání, jako všechny svátostiny, jsou symbolickými úkony církve, posvátnými znameními, kterými se na způsob svátostí naznačují účinky, zvláště duchovní, které se dosahují díky prosbám církve.“⁸³

Účinnost požehnání není zcela závislá na udělovateli ani na příjemci této svátostiny. Naproti tomu závislost požehnání je zcela jednotná s modlitbou církve.⁸⁴ Nikdy tedy nelze oddělit účinnost požehnání od modlitby církve. „Všechny požehnání v sobě obsahují společnou modlitbu jménem církve, tedy modlitbu, kterou se uznává Boží vláda nad osobami i věcmi, a kterou se chlubí Boží moudrost a dobrota a prosí se o jeho mnohostrannou pomoc.“⁸⁵ Boží milost spojená s požehnáním je tedy vázaná na úmysl ve spojení s úmyslem církve, která dostala od Krista pověření modlit se v jednotě jménem Krista. Požehnání se však nevztahuje pouze na pronesená slova, ale i na osoby, věci a předměty určené a oddělené pro požehnání. „Duchovní užitek nepochází přímo z těchto předmětů, ale z úmyslu a modlitby církve, a především z pravé víry těch, kteří tyto předměty používají.“⁸⁶ Požehnání je svátostinou a „svátostiny se odvozují z křestního kněžství: každý pokřtěný je povolán být požehnáním a sám žehnat.“⁸⁷ Úkol žehnat pro křesťany vyplývá opět z jednoty svátostin a svátostí. V uvedeném příkladu se jedná o poslání přinášet požehnání z křestní milosti obdržené při svátosti křtu. Svátost křtu křesťana uvádí do všeobecného kněžského, královského a prorockého stavu Božího lidu, který je požehnaný a povolán žehnat.

⁸³ FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z: <http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnaniam>. (překlad autora)

⁸⁴ Srov. Tamtéž.

Každé požehnání je spojeno s modlitbou církve a přes ni s Kristem. Právě pro toto spojení je požehnání "účinné". Tato skutečnost je vysvětlena tezí, že svátostiny působí "ex opere operantis Ecclesiae", tedy působením jednajících, modlících se církve. Kněz, jakož i laik, vysluhuje požehnání modlitbou a mocí církve. Avšak ne na základě modlitby jednotlivce, ale modlitby církve jako takové. Milost udělována prostřednictvím svátostin - požehnání - je také nezávislá od osobní zbožnosti přísluhovatele, a to i přesto, že osobní spoluúčast je zde důležitější než v případě svátostí.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ *Katechismus katolické církve*. Přeložil Josef KOLÁČEK. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995. s. 421.

Víra udělovatele požehnání tedy hraje významnou úlohu a je základním dělícím prvkem pro rozlišení účinnosti svátostin od svátostí. „Toto je pravý rozdíl mezi svátostinami a svátostmi, protože svátosti působí samým svým vykonáním "ex opere operato", ne na základě víry přísluhovatele nebo příjemce; oni působí silou Kristovy milosti, kterou jsou z jeho ustanovení obdarováni.“⁸⁸ Přesto je nutno poukázat opět na jednotící prvek svátostin se svátostmi, kdy „požehnání (a svátostiny vůbec) často v téže "řeči znaku" jakoby vlastně byly doplněním svátostí; lze to vidět v doprovodných obřadech jejich vysluhování.“⁸⁹ Jednoduše by se dalo definovat, že svátostiny ke svátostem „jsou v jejich službě, neboť připravují člověka k jejich přijetí, ale také pomáhají šíření milosti prostřednictvím viditelných znaků.“⁹⁰ Požehnání jakožto svátostina je tedy v určitém smyslu úkol a pověření spojené s křestní milostí a zároveň směřuje příjemce k přijetí následujících svátostí.

Svátostiny nejsou samy o sobě nutně pocházející od Krista a jeho spásného působení, ale službou církve pomáhají lépe do tohoto tajemství jednoty Krista a církve proniknout a vedou k přijetí svátostí pocházejících od Spasitele.⁹¹ Požehnání může tedy svojí podstatou svátostiny mít různé udělovatele, a přesto si zachovává své místo v jednotě se svátostnou službou, vyhrazenou konkrétním udělovatelům a příslušným církevním stavům. Křesťané jsou povoláni k rozličným životním službám, úkolům a posláním, které si vyžadují specifické obdarování, proto „církev uděluje požehnání v různých životních okolnostech a využívá přitom stvořené věci, které mohou být užitečné k posvěcení člověka a oslavě Boha.“⁹² Takto udělené a přijaté požehnání aktivuje v příjemci milost a dary pro úkoly a stav, k němuž je příjemce požehnání povolán Bohem a církví.

Svátostiny, a mezi nimi i požehnání, se slaví. Každá slavnost s vysluhováním liturgických úkonů církve má své předpisy a pravidla. „Požehnání (a všechny

⁸⁸ FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z: <http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnaniam>. (překlad autora)

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Srov. Tamtéž.

Církev ve vědomí odpovědnosti zpřístupňovat všem věřícím všechny prostředky spásy - ustanovila určité napodobení svátostí, obřady, prostřednictvím kterých člověka posvěcuje a zprostředkovává mu Boží dobrodiní. Církev používá při takových obřadech vnější znamení, které nepocházejí přímo od Krista, jak je tomu v případě svátostných znaků, ale jejich sama stanovila využívajíc právo dané sv. Petrovi" Dám ti klíče království nebeského...“ (Mt 16, 19).

⁹² Tamtéž.

svátostiny) často ve stejné řeči znaku jako by byly doplněním svátostí.⁹³ Aby nedocházelo k nedopatřením, opomenutím či zkrácením výkladů gest liturgických úkonů, platí pro svátostiny, podobně jako pro svátosti církevní předpis o jejich vysluhování. „Modlitby požehnání jsou vždy doprovázeny čtením Božího slova, vnějšími úkony a symboly. Proto má struktura požehnání vždy dvě části (ty se musí zachovat i při zkrácených obřadech).“⁹⁴ Tyto části se dělí na část zvěstující Boží slovo a část oslavující Boha, která připomíná Boží činy a skutky, nejčastěji vztahující se k danému požehnání či svátostině. „První část, čtení Božího slova, je důležitá proto, aby se požehnání stalo posvátným znakem, který právě z hlásání Božího slova čerpá svůj smysl a řád. Ke čtení Božího slova se může vázat i úvodní slovo, krátké vysvětlení, případně proslov. Pro oživení víry je možné vsunout i žalm, zpěv nebo posvátné ticho.“⁹⁵ Základem pro svátostiny a každé požehnání církve je Boží slovo, které správně poukazuje na to, co je požehnání a ukazuje konkrétní případy, kdy a kdo je přijal. Tak se stává Boží slovo jasným pramenem liturgické modlitby požehnání. Na Boží slovo navazuje chvála Božího lidu, která vyrůstá z vděčnosti a víry v Boží zaslíbení. Proto „druhá část směřuje k chvále a velebení Boha, jako při všech liturgických modlitbách skrze Krista v Duchu svatém.“⁹⁶ Kristus sám je ten, kdo dává Ducha svatého těm, kdo o něj v modlitbě prosí, aby Duch svatý různými způsoby rozdával a udílel dary. Ve druhé části obřadu udílení svátostin tedy následuje modlitba chvály, v níž se shromáždění obrací na Boha. „Jejím středobodem je samotná modlitba požehnání doprovázena zvláštním znamením. Tato viditelná znamení mají připomínat Pánovu spásanosnou činnost a poukazovat na souvislost se svátostmi.“⁹⁷ Znamení jsou určité symboly, které upomínají a pomáhají lépe pochopit smysl a cíl liturgických úkonů.⁹⁸ Liturgické slavení obřadu požehnání musí tedy doprovázet určitá gesta a navazují na slyšení Božího slova podle předepsaných předpisů pro liturgické slavení. „Jelikož jsou požehnání liturgickými úkony, vyžaduje se u nich společné slavení,

⁹³ *Požehnaná*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2009. ISBN 978-80-7162-771-5. s. 10. (překlad autora)

⁹⁴ FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnaná* [online], dostupné z:

<<http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnania>>. (překlad autora)

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Srov. Tamtéž.

Nejčastěji používanými znamenímí jsou: natažení, pozvednutí a složení rukou, vkládání rukou, pokropení požehnanou vodou, okuřování a znak kříže. "Zatímco některé z nich nejsou povinné, podle dekretu Kongregace pro bohoslužbu a svátosti z roku 2002, se znak kříže musí konat vždy, při každém požehnání osob či věcí. Pokud v dané modlitbě není označeno místo jeho provedení, kříž se provede při slovech požehnat, požehnej a podobně, nebo pokud i takováto slova chybí, provede se v závěru modlitby.

protože toto lépe odpovídá povaze liturgické modlitby.⁹⁹ Žádná křesťanská modlitba není modlitbou oddělenou od společné modlitby církve, a to ani v případě, že se modlí křesťan úplně sám. Vždy, i v tomto případě, Duch svatý modlitbu křesťanů spojuje s modlitbou celé církve a její plody rozděluje podle potřeb údů Kristova těla. Proto: „Vážnější požehnání se tedy mají slavit ve společenství místní církve, případně s předsednictvím biskupa, menší alespoň ve společenství farnosti v čele s farářem nebo alespoň v rámci menší skupinky věřících. Slavení požehnání věcí nebo míst by se zpravidla nemělo konat bez účasti alespoň některého věřícího.“¹⁰⁰ Řádným udělovatelům svátostí a k nim poukazujících svátostin je proto biskup. Biskup dle církevního práva své poslání a úkoly deleguje podle předepsaných směrnic na své spolupracovníky, kněze a jáhny, kteří následně ve vhodných případech některá požehnání můžou světit i laikům s dispozicí udělovat konkrétní svátostiny pro místní církve a věřící lid.

„Jelikož svátostiny jsou úředním působením církve, církve má právo rozhodovat i o jejich udělovateli. Svátostiny pocházejí z křesťanského kněžství: každý pokřtěný je povolán, aby byl požehnaným a aby žehnal. Proto laici mohou udělovat některá požehnání.¹⁰¹ Přesto jsou určitá udílení svátostí, svátostin a požehnání vyhrazena jen řádně ordinovaným služebníkům církve. „Čím více se požehnání týká církevního a svátostného života, tím více se jeho udělování vyhrazuje vysvěceným služebníkům (biskupům, kněžím nebo jáhnům).“¹⁰² Laická služba tedy spadá do oblasti vysluhování svátostin, ale jen v případech schválených církví a po zralé úvaze místního ordináře.¹⁰³

Laická služba v liturgickém slavení má své neodmyslitelné místo. Každý věřící křesťan s přijetím požehnání přijímá i úkol z plodů požehnání čerpat a spolupracovat s nimi v běžném životě mezi nejbližšími členy rodiny, přátel či kolegů na pracovišti.

⁹⁹ FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z: <http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnanania>. (překlad autora)

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Srov. Tamtéž.

I když podle Kodexu kanonického práva je udělovatelům svátostin, a tedy i všech požehnaní, ze zásady klerik vybaven náležitou mocí (biskup může udělovat všechny požehnaní, kněz ty, které nejsou rezervované biskupovi a papeži, a jáhen může žehnat podle konkrétního svolení práva), laici s přiměřenými vlastnostmi mohou vysluhovat svátostiny vždy ve shodě s normou liturgických knih a podle úsudku místního ordináře.

Požehnání v současnosti nemá jen gestikulativní a symbolický význam, ale je úzce a aktivně propojeno s tajemstvím církve a mystického těla Krista.¹⁰⁴

Každá ze svátostí je vnitřně spojena s eucharistickou modlitbou a přítomností Krista ve svátosti eucharistie. Tak i svátostiny a konkrétně každé požehnání svojí povahou vyrůstají z nekrvavé oběti Krista na obětním stole. To připomínají i četná požehnání doprovázející slavení mše svaté a zvláště její zakončení, kdy místní ordinář vysílá závěrečným požehnáním lid do světa, aby nesl bohatství Kristovy reálné přítomnosti obdržené při slavení mše svaté do světa, a tak se stával požehnáním pro svět.

¹⁰⁴ FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], dostupné z:

<<http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnania>>. (překlad autora)

Udělování požehnání je tedy rozlíváním Boží milosti, dobra a ochrany v tomto světě na přímluvu církve. Rovněž se stává oslavou Boží moci a díkem za přijaté dobrodiní. Mělo by mít tedy významné místo v našem životě, a to nejen při oficiálních liturgických slavnostech, ale i v běžném životě. Pokud je šíření lásky a přemáhání zla prvořadým úkolem každého křesťana, každý by měl žehnat a být požehnáním pro svět, ve kterém žije.

2. Historický vývoj požehnání snoubencům

2.1. Historický vývoj požehnání snoubencům v Písmu svatém

Zasnoubení je časem společné přípravy na manželství. Starý i Nový zákon dávají několik příkladů snubních párů a s nimi spojené příklady životních událostí, které tyto zasnuby provázely. „Čas zasnub je poslední fáze přípravy na uzavření svátosti manželství, při níž zasnoubení prochází kázáním o prohloubeném poznání tajemství Krista a církve, významu milosti a odpovědnosti křesťanského manželství.“¹⁰⁵ Čas přípravy na manželství se nazývá snubním obdobím neboli zasnubami. I učení katolické církve se vyjadřuje k času zasnub a jeho průběhu jako přípravě na svátost manželství.¹⁰⁶

Snubní čas je pro snoubence časem vzájemného poznávání a společným úsilím v čistotě a zdrženlivosti společně objevovat v páru vzájemnou hodnotu jeden druhého, a tím se stávat sobě navzájem darem, kterým se snoubenci obdarují v den svatby a budou ho nadále objevovat a vychutnávat ve vzájemné úctě, věrnosti a lásce po celý společný život.

V rozboru Starého zákona a Nového zákona je v práci použit vlastní překlad práce polského profesora Najdy, který je doplněn o poznámky. Práce profesora Najdy podává významný exkurz do oblasti snoubeneckého požehnání Starého i Nového zákona. Překlad je v práci uveden téměř v celé šíři, neboť podobné dílo nebylo doposud na poli teologie v českém jazyce zpracováno.

¹⁰⁵ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž.

Druhý vatikánský koncil v Pastorační konstituci o církvi v dnešním světě Gaudium et spes připomíná, že Boží slovo zapsané na stranách Písma svatého opakovaně vyzývá snoubence a manžele, aby živilí a umocňovali zasnoubení čistotou a manželství nerozlučitelnou láskou. Katechismus katolické církve připomíná taktéž, že snoubenci „jsou povoláni k životu v čistotě skrze zachovávání zdrženlivosti. Díky této zkušenosti objeví vzájemnou úctu, budou se učit věrnosti a naději, že obdrží sebe navzájem od Boha. Vlastní projevy manželské lásky mají uchovat až pro čas manželství. Měli by si navzájem pomáhat růst v čistotě“ (KKK, 2350). V hledání odpovědi na otázku „jak prožívat ten čas a jak správně odpovídat na Boží volání“, bude užitečnou pomocí čtení biblických textů hovořících o zasnubách.

2.1.1. Požehnání snoubencům ve Starém zákoně

Starý zákon o zasnubách mluví skromně a jejich průběh lze dle starozákonních knih mnohdy spíše jen vytušit. Zásnuby jsou spíše na pozadí slavnosti manželství. „Jako na celém starověkém Východě bylo zasnoubení první fází manželství, je tomu tak i ve Starém zákoně a manželství začínalo obdobím zasnub. Texty Starého zákona věnují relativně málo pozornosti zasnubám a zaměřují se spíše na manželství, a to jak ve smyslu doslovném, tak i metaforickém.“¹⁰⁷ Přesto Blízky východ kulturně slavil ve starověku zasnuby jako přípravu na manželství. A tento kulturní zvyk praktikovali i Hebrejové a následně celý Izraelský národ.¹⁰⁸ První starozákonní kniha Genesis přináší zprávy o tajemných svatbách obrů a dcer lidských. „Nalezené sloveso „mít“ (hebrejsky lakah) v Genesis 6,2a je terminus technicus pro obřad manželství, svatbu, která popisovala svatby božích synů a dcer lidských. Tato manželství také tvořila rozměr: „synové božští vcházeli k dcerám lidským a ty jim rodily“ (Gen 6,4a).“¹⁰⁹ Výkladů a hypotéz těchto tajených slov je vícero. Přesto lze vytušit a nalézt pasáže, které mluví o slavení a tedy jakémsi obřadu, který může být jakousi praliturgií zasnub a svatebního obřadu.

Jiný příklad, popsáný v knize Starého zákona, se vztahuje ke knize Píseň písní, která je v kánonu umístěna do středu biblických knih. „Manželská láska, jak je popsána v knize, odkazuje na vztah mezi Bohem a jeho lidem nebo mezi Kristem a církví. Za zmínku stojí doslovná metoda, která si získává stále více příznivců, neboť v Písni písní vidí sbírku světských milostných písní oslavujících lidskou manželskou lásku.“¹¹⁰ Láska mezi milenci není jasně definována. Proto kniha zanechává tajemství a určitý prostor pro bádání původu lásky.¹¹¹ Poetická starozákonní kniha, kterou křesťanský kánon zařadil mezi knihy mudroslovné, tedy poučné,¹¹² vypráví poetickými slovy silný příběh dvou milenců. Toto vyjádření odkrývá, často v obrazech, pestrost

¹⁰⁷ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹⁰⁸ Srov. Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹¹¹ Srov. Tamtéž.

¹¹² Srov. VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Slovo Boží a slovo lidské: všeobecný úvod do Písma svatého*. 2., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 9.

a dynamiku prožívání hlubokých pocitů vzájemné vášně. „Oba žijí svou láskou všemi smysly, celou svou bytostí. Snoubenka přiznává, že je "nemocná láskou" (Pís 2,5, 5,8).“¹¹³ Profesor Najda poukazuje na jednu reálnou hypotézu, při níž jsou milenci ve vztahu zasnub. „Láska snoubenců se zdá být více jako osobní láska, která je vzájemným obdarováním, nezištným darem pro milovanou osobu a vzájemným sjednocením osob.“¹¹⁴ Přihlédneme-li k možné hypotéze zasnub, pak je nutno poukázat, že v samotné Písni písni se nevyskytuje obřad zasnubního rituálu. Přesto je kniha velmi cenným pramenem pro inspiraci následného vývoje snubního obřadu. „Snoubenka řekne: "Můj milý je můj a já jsem jeho" (Píseň 2:16, viz 6,3; 7,11). Tato láska je vyjádřena metaforicky - rozlitym olejem (Píseň 1,3), jehož vůně prostupuje celou osobu.“¹¹⁵ Milenci v Písni písni se znají, připomínají si vzájemně zraní jeden druhého již od dětství a vidí se téměř jako sourozenci. Tím si dávají vědomí o hodnotě a ceně daru života milovaného ve všech etapách jejich života. Kniha se zmiňuje o práci snoubence i činnostech snoubenky a připomíná důležitost zraní vztahu ve spojení s prací, která posvěcuje a utváří charakter osobnosti každého v páru. V knize se setkáváme se vzájemným vědomím a obdivem k práci milované bytosti.

Druhá hypotéza podle profesora Najdy je pohled na Píseň písni z pohledu lásky manželské. „Láska snoubenců popsaná v Písni písni je láska manželská.“¹¹⁶ Obě hypotézy se však nemusejí vylučovat, ale spíše doplňovat a navazovat na sebe. „Snoubenka je nazývána něžnými metaforickými jmény: Holubičko moje v rozsedlinách skály, v úkrytu nad strží (Píseň 2:14), zahrada uzavřená jsi, sestro má, nevěsto, uzavřený val, zapečetěný pramen. (Píseň 4,12), sestro má, přítelkyně má, holubice má, má bezúhonná, vždyť mám hlavu plnou rosy, v kadeřích krůpěje noční. (Píseň 5,2).“¹¹⁷ Podobně „Snoubenec je zas nazýván: Můj milý (Píseň 1,13.16; 5,10.16), můj milovaný (Píseň 2,3,8) a můj drahý (Píseň 2,9). Volá snoubenku jako sestru (Píseň 4:12) tak zdůrazňuje zvláštní, výjimečný vztah mezi snoubenci. Není to jen obyčejné přátelství.“¹¹⁸ Láska snoubenců popsaná v Písni písni přerůstá v manželskou lásku. „Připravují se na manželství založené na "bytostném sourozenectví, což je ontologická přítomnost jednoho v druhém". Láska snoubenců

¹¹³ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž.

je láska jedinečná, láska jednoho muže a jedné ženy, na rozdíl od mnohoženství Šalamouna.¹¹⁹ Mnohoženství Šalamouna nemůže poznat hloubku snubního vztahu monogamního manželství. „Byť tu bylo šedesát královen a osmdesát ženin a dívek bez počtu, ona jediná je holubice moje, moje bezúhonná, jedinečná ze své matky, přečistá z té, jež ji porodila. Spatřily ji dcery, blahoslavily ji, královny i ženiny jí vzdaly chválu. (Píseň 6,8-9; srov. 8,11-12).“¹²⁰ Aniž by poetická kniha poukazovala na konkrétní předěl a rituální obřad, vyzdvihuje půvab a cenu monogamního vztahu muže a ženy založené na věrnosti, úctě a lásce.

Krásu poezie ovšem tkví ještě ve zcela jiném rozměru a poukazuje na tytéž skutečnosti, ovšem bez chronologie a bez úředního ducha, který je přítomný obřadům spojeným se zasnubami a svatbou.¹²¹

Přestože jsme uvedli, že v Písni písní není jasně ukázán obřad zasnub ani svatby, je zde několik symbolů, které jsou obřadům zasnub a svatebním obřadům vlastní. „Snoubenecká láska, která nachází své naplnění v jejich manželství, má být trvalá a nerozlučná, jako se nosí kolem krku pečeť nebo prstýnek na prstu.“¹²² Jedná se např. o symbol pečeti (Pís 8,6), který připomíná nám známý prsten, vyjadřující snubní vztah snoubenců a následně stvrzuje manželství novomanželů.¹²³

Jinou, neméně důležitou částí knihy je ta, jež připomíná obřadní průvody zasnub a následně svatební obřad. Tento byl většinou veřejným kulturně náboženským obřadem, na němž se podíleli nejen nejbližší rodinní příslušníci, ale i celá pospolitost obce a přátel snoubenců. Náznak obřadu lze nalézt v (Pís 6 především 8-9; srov. 8,12). Poukazuje se zde na krásu milované, oděné v kráse svatebního šatu, který si po čas zasnub osobně připravovala, aby svojí spanilostí v daný okamžik slavnostního obřadu

¹¹⁹ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹²⁰ Tamtéž

¹²¹ Srov. Tamtéž.

Tato láska, i když je již potvrzena zasnubami, zůstává pro snoubence stále úkolem, darem, který je zadán a ve stejné době darován. Tato pravda je vyjádřena výroky snoubenky o nepřetržitém hledání a nalezení lásky, jako například: Noc, co noc hledala jsem na svém lůžku toho, kterého tolik miluji. Hledala jsem ho, a nenalezla. Teď vstanu a obejdu město, ulice, náměstí, vyhledám toho, kterého tolik miluji. Hledala jsem ho, a nenalezla. (Píseň 3,1-2, viz 5,2-6; 7,12-14).

¹²² Tamtéž.

¹²³ Srov. Tamtéž.

Slova nevěsty: Polož si mě na srdce jako pečeť, jako pečeť na své rámě. Vždyť silná jako smrt je láska, neúprosná jako hrob žárlivost lásky. Žár její – žár ohně, plamen Hospodinův. Lásku neuhasi ani velké vody a řeky ji nezaplaví. Kdyby za lásku chtěl někdo dávat všechno jmění svého domu, sklídl by jen pohrdání. (Píseň 8,6-7).

svatby předčila krásou všechny přítomné ženy a dívky a také přemohla silou půvabu svého milovaného.

Odlišný pohled na snoubeneckou problematiku ve Starém zákoně mají knihy prorocké.¹²⁴ Velmi výstižný je v dané snoubenecko-manželské tématice prorok Ozeáš. „Metafory v oblasti manželství zde vyjadřují především nevěru, zradu a dokonce i smilstvo Izraele.“¹²⁵ Prorok Ozeáš dává Izraeli rady a slovo od Hospodina, ale také prorokuje svým vlastním vztahem k ženě a později manželce jako obraz vztahu Hospodina a Izraelského národa. Například 2,4-7a v Oz: „Veďte spor proti své matce, veďte spor, vždyť ona není mou ženou a já nejsem jejím mužem. Ať odstraní ze své tváře znamení smilství, zprostřed svých ňader znak cizoložství!... Ani nad jejími syny se neslitují, jsou to synové smilstva. Smilstva se dopouští jejich matka, hanebnosti jejich rodička.“¹²⁶ Prorok Ozeáš často používá metaforické řeči, aby vyjádřil slovo Boží. „Metafory v oblasti zasnub představují vyhlášení Boží spásy jako Oz 2,16-17: „Proto ji přemluvím, uvedu ji na poušť, budu jí promlouvat k srdci. Zas jí dám její vinice, dolinu Akór jako bránu k naději. Tam mi opět odpoví jako za dnů mládí, jako v den, kdy vystoupila z egyptské země.“¹²⁷ Jiný příklad podává:

Oz 2,21-22: Zasnoubím si tě navěky, zasnoubím si tě spravedlností a právem, milosrdenstvím a slitováním, zasnoubím si tě věrností a poznáš Hospodina. Ozeáš odhaluje Jahveho jako pravého snoubence, který má ke své snoubence Izraeli celou škálu pocitů, a jejichž čas zasnub probíhá v lásce a milosti. Svatba Hospodina a Izraele je popisována nejen v lásce, ale i v manželském právu, protože jejich vztah bude řízen zákonem. V Oz 1,9 proto vystupuje rozvodová formule: „neboť vy nejste můj lid a já nejsem váš Bůh“, která je mírnou úpravou opakující se formule: „ vždyť ona není mou ženou a já nejsem jejím mužem „(srv. Oz 2.4).¹²⁸

Bůh tedy skrze proroka Ozeáše zjevil svoji věrnost a milosrdenství vůči nevěrnému národu na příkladu předmanželské a manželské lásky a zákonného vztahu muže a ženy. „Kromě toho je kniha Ozeáš psána ve třetí osobě jednotného čísla a obsahuje vztah biografického manželství proroka s ženou jménem Gomer a narození jejich tří dětí (Ozeáš 1), a autobiografický vztah Ozeáše v novém manželství s padlou ženou a dání

¹²⁴ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

Tématikou manželství se zabývají také prorocké knihy. V knize Ozeáš je první zmínka o vztahu Boha k Izraelskému národu popsána obrazně jako svazek snoubenecké a manželské lásky. Jahve je snoubenec, který si vzal snoubenku Izraele. Ona se ukazuje jako nevěrná žena, protože se dopustila hříchu cizoložství uctíváním cizích božstev.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

příkladu věrnosti před zahájením manželského života (Oz 3).¹²⁹ Bůh skrze proroka Ozeáš zjevuje sám sebe jako Snoubence, který si bere Izraelský národ jako svoji snoubenku. Jejich vztah se má zakládat na právoplatném zákoně, který je základem pro vzájemný vztah manžela a manželky a to i přes její nevěru.

Jiným velkým prorokem, který metaforicky přirovnává Izrael k snoubence, je prorok Jeremiáš. „Metafora zasnub se také nalézá v knize Jeremiáš.“¹³⁰ Poukazuje na čas putování národa pouští jako čas předmanželských zasnub. „V Jeremiáš 2,2-3 prorok slyší slovo Hospodinovo: Jdi a povolávej v Jeruzalémě: Toto praví Hospodin: Připomínám ti zbožnost tvého mládí, tvou lásku před sňatkem, jak jsi za mnou chodila pouští, zemí neosívanou. Svatý byl Izrael Hospodinu, prvotina jeho úrody; všichni, kdo jej šírají, se provinují, dolehne na ně zlo, je výrok Hospodinův.“¹³¹ Prorok vyzdvihuje čtyřicetileté putování jako svatý čas Izraele a Hospodina. „Jeremiáš se musí obrátit k Jeruzalému, který je ztělesněný a je popsán jako snoubenka. Jahve vzpomíná na její věrnost, nezištnou oddanost její mladosti a lásku od doby svého zasnoubení. Putování Izraele přes poušť z Egypta do zaslíbené země je považováno za ideální čas, kdy se má vyvolený lid podřídit Hospodinu.“¹³² Čas věrnosti národa svému Bohu, který je poháněn za svým Spasitelem Hospodinem, touhou srdce a prvotní láskou. „Tato doba je metaforicky definována jako zasnoubení. Je charakterizována obrazem prvotiny úrody, která se vztahuje na snoubenku a označuje její panenství, čistotu a neporušenost.“¹³³ V čase oddělenosti na poušti Hospodin svoji snoubenku posvěcoval. „Výraz „svatý Hospodinu“ (Hebr. kodesz le = „svatost pro“) zdůrazňuje výlučnou oddanost někomu a později se stal terminus technicus pro akt zasnub. Také oznámení spásy prorokem v Jeremiáš 31,3-4 přijímá podobu obrazu radostného času zasnub.“¹³⁴ I snoubenka si je vědoma blízkosti svého snoubence a přijímá jeho vyznání. „Hospodin se mi ukázal zdaleka: Miloval jsem tě odvěkou láskou, proto jsem ti tak trpělivě prokazoval milosrdenství. Znovu tě zbuduji a budeš zbudována, panno izraelská. Znovu se ozdobíš bubínky a vyjdeš k tanci s těmi, kdo se smějí.

¹²⁹ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

Snoubenka Izrael bude přestavěna, ozdobena a vyrazí k tanci plná radosti.¹³⁵ Izraelský národ, jako snoubenka ve své panenské čistotě, je na poušti oddělen pro Hospodina. Bůh se ujímá a učí ji kráčet za sebou a učí ji chodit věrně po cestách věčnosti a ve vzájemném vztahu lásky a oddanosti. Bůh Izraeli zjevuje svoji lásku a dává mu jako své snoubence zaslíbení pravé radosti a štěstí, a to i přes její pochybení a pády způsobené nevěrou s modlami, s nimiž se na cestě pouští setkala.

Prorok Jeremiáš se také zmiňuje o dynamickém a živém vztahu Boha a Izraele, který připomíná štěstí a stav zamilovanosti dvou snoubenců navzájem fascinovaných sebou navzájem. „Za pozornost stojí rovněž čtveré vyjádření objevující se v knize Jeremiáše (7,34, 16,9, 25,10, 33,11) hlas veselí, hlas radosti, hlas ženicha i hlas nevěsty.“¹³⁶ Celý text mluví o společenství dvou bytostí, muže a ženy, kteří v sobě nachází zalíbení a jsou naplněni vzájemným blahem. To se promítá i do jejich oslavy života. „Jsou to slova Jahva, ve třech případech tvořící část řeči, která předpovídá neštěstí (7.34, 16.9, 25.10) a v 33.11 je částí spásonosného oznámení.“¹³⁷ Snoubenci naplnění láskou pak neváhají a společně plánují obřad svatby jako stvrzení a naplnění jejich touhy po sobě navzájem, aby pak kráčeli sobě po boku, po celý život ve svazku manželském. „Termín "hlas" označuje nejen zvuk lidské řeči, ale vyjadřuje také náladu a stav ducha. Hlasy ženicha a nevěsty, stejně jako hlasy veselí a radosti, znázorňují živé štěstí a radost a jsou znakem živého společenství lásky mezi snoubenci.“¹³⁸ Snoubenecká láska je obrazem liturgické slavnosti zásnub Hospodina a Izraele na poušti jako času oddělenosti jeden pro druhého. Láska snoubenců Boha a Izraele však není jen láskou tělesné touhy, spíše naopak zahrnuje celé bytí, což u člověka je kromě těla i duch a s ním spojený duchovní rozměr lásky v její výšce, šíři i hloubce, jak o ní později hovoří svatý Pavel.

Lásku prokazovanou v období zásnub popisuje metaforicky i prorok Ezechiel, řazený mezi čtyři velké proroky. Izrael je přirovnáván k dívence, od jejího narození až po její vyzrání v krásnou mladou ženu ve věku na vdávání. Bůh ji nalezne a ujme se jí až do času, kdy je schopna sama na jeho lásku svojí láskou odpovědět a vstoupit s Hospodinem, jakožto národ Izrael, do snubního vztahu, završeného liturgickou slavností manželského tajemství ve vzájemném sebe darování z lásky.

¹³⁵ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

O zasnubách jako době štěstí a zrání lásky zamilovaných je také zmínka v knize Ezechiel. V Ez 16 je Jeruzalém symbolicky zastoupen v jednotlivých fázích života: jako dítě, snoubenka a manželka Jahva. Verše Ez 16,4-14 mluví o adopci nalezené divenky, její růst a zrání, proměně v krásnou ženu, snoubenku, kterou chce vypravěč příběhu provdat. A slova: *I rozprostřel jsem na tebe svůj plášť, přikryl jsem tvou nahotu. (Ez 16, 8), vyjadřují úmysl manželství a začátek snubního období (viz Rút 3,9) a v té době naznačovali sexuální zdrženlivost. Snoubenka je pak pod zvláštní ochranou a nemůže být sexuálně zneužívána.*¹³⁹

Zralost národa Izrael ve vztahu k Bohu je přirovnán v metaforické řeči ke zralosti dospívající mladé ženy i s její intimní zralostí a schopností plodnosti. Prorokova metaforická řeč velmi výstižně popisuje nejhlubší roviny vztahu muže a ženy ve vzájemném poznávání se a vzájemném objevování své rozdílnosti. Metaforický obraz je v tomto smyslu silným vyjádřením obrazné řeči o tajemstvích, která liturgie popisuje jako stav duchovních zasnub, k níž jsou voláni ve vztahu k Hospodinu všichni lidé, počínaje celou pospolností Izraele.

Jinou metaforickou podobu zasnub představuje třetí velký prorok Izajáš. Izraelský národ je tentokrát představen opět v podobě ženy, která byla pro svoji nevěru zapuzena, a tím se otevřela své vlastní zkáze. Přesto na ni Hospodin v roli snoubence-ženicha zcela nezapomněl. Slitoval se nad snoubenčíným osudem. Zachrání ji svým slitováním, které se projeví v opětovném zasnubním obřadu vrcholícím tentokrát slavností svatby. Při ní se již Izrael jako nevěsta podobá i charakterem svému Spasiteli a zachránci, Hospodinu, který se jí stává navěky manželem a Pánem.¹⁴⁰

Starozákonních přirovnání Hospodina a Izraele ke vztahu snoubenců a jejich vzájemné poznávání se je ve staré smlouvě popsáno různými literárními žánry. Vztah muže a ženy je výstižným obrazem lásky Boha a jeho lidu, což v liturgii zasnub naopak má připomínat a odkazovat snoubence na tajemství, které není pouze snubním vztahem zasnoubené dvojice. Každý snubní vztah, jak učí Starý zákon, má být nejen obrazem

¹³⁹ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹⁴⁰ Srov. Tamtéž.

Metaforu zasnub najdeme v knize Izajáš. V Iz 49,18; 61,10; 62,5 je termín „snoubenka-nevěsta“ (hebr. kallah), který u Izajáše 61,10 a 62,5 stojí vedle termínu „ženich-snoubenec“ (hebr. hatan). Snoubenka se zde nazývá přímo Sión a snoubenec Jahve, který – na rozdíl od Ozeáše a Ezechiela – zdá se, že je zklamaným a rozčarovaným mužem, který dává šanci své manželce a čeká na její obrácení, ale jako manžel vidí nedostatky a potřeby své opuštěné manželky, která postrádá prostředky k životu. Ve svém milosrdenství se Jahve vrací opět ke své opuštěné ženě a dělá jí opět svojí snoubenkou (Iz 49,18; 62,1-5). Sión je ozdoben jako nevěsta (Iz 52,1; 61,10), která se podobá ženichovi a rozradostňuje jeho srdce: Už nikdy o tobě neřeknou: „Opuštěná“. A nikdy o tvé zemi neřeknou: „Zpustošená“. Budou tě nazývat: „Oblíbená“ a tvou zemi: „Vdaná“, protože si tě Hospodin oblíbil a tvá země se vdala. Jako se mladík žení s pannou, tak se tví synové ožení s tebou. A jako se ženich veselí z nevěsty, tak se tvůj Bůh bude veselit z tebe. (Iz 62,4-5). Zásnuby jsou zobrazeny v usmíření, odpuštění, fascinaci, věrnosti a lásce.

vztahu Boha a jeho lidu, nýbrž má být i skutečným prohlubujícím se vztahem jednotlivce i společného života páru snoubenců se svým Bohem. K tomuto tajemství odkazovala starozákonní liturgie, a byla tak živnou půdou pro liturgii novozákonní, která vztah lásky Boha a člověka v předpověděném Mesiáši a Spasiteli odhalila a zjevila krásu zjeveného zaslíbení při poslední večeři. Tímto se odkazuje na slavnost vysvobození Izraele z Egyptského otroctví k novému svobodnému životu Božího lidu s Hospodínem v nové zemi.

2.1.1.1. Rituál židovských zasnub

Zásnuby v judaistickém prostředí byly pro Izraelce velmi důležitou součástí svatby a tedy i společenského života. Zásnuby v židovském podání v historickém kontextu prodělaly vývoj a samozřejmě se lišily jak dobově, tak i geograficky. Přesto zůstaneme v následující části práce u zasnubního obřadu a rituálů s ním spojených, které mohou být původním obřadem, z něhož čerpalo později i křesťanství a křesťanský rituál a obřad zasnub.¹⁴¹

V dějinách židovství měl zasnubní rituál vícero variant a byly různé způsoby a zvyky, který celý rituál utvářely. V době patriarchální měli samozřejmě první a hlavní slovo muži a to jak otec rodiny, tak i jeho synové a bratři. Významní byli u zasnubního obřadu i svědci, kteří stvrdili souhlas ženicha a nevěsty jako právoplatný, např. když „kněz nebo otec vložil pravou ruku snoubenky do pravé ruky ženichovy a řekl:“¹⁴² „Přijmi ji. Podle Zákona a podle ustanovení zapsaného v Mojžíšově knize ti ji dáváme za manželku. Měj ji za ženu a odveď ji k svému otci ve zdraví. A nebeský Bůh ať vás provází svým pokojem.“ (Tob 7,13). Jiné bylo období, kdy již nebyl hlavním předsedajícím otec rodiny, ale kněz, který oba snoubence oslovil a čekal na odpověď snoubencovu vůči své snoubence. Pohár vína i v tomto případě sehrál důležitou roli, ale tentokrát jej oběma snoubencům podal kněz nebo otec rodiny

¹⁴¹ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. *Zásnuby – první fáze manželství – se objevuje jako naplnění Božího příkazu dané lidem v momentě stvoření: „plodte a množte se a naplňte zemi. Podmaňte ji (Gen 1,28) a odhaluje generativní rozměr vztahu mezi mužem a ženou. V biblickém smyslu se uskutečňují zasnuby dvou rodin prostřednictvím spojení, takže můžeme hovořit o kolektivním rozměru zasnub. Kromě toho mají zasnuby také časový rozměr, protože trvají až dvanáct měsíců a jsou obdobím přímé přípravy na společné bydlení a vytváření spolu s manželem společenství lásky a rodiny. Kromě toho musí být manželství také viděno v náboženském rozměru, protože je to naplnění Boží vůle a je doprovázeno zvláštními požehnáními.*

¹⁴² NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3.vyd. Praha: Kalich, 1956. s. 1284.

a oni se z něj, na znamení souhlasu se zasnubami, oba napili. Jiným zvykem bylo při zasnubním obřadu sepsat na místě smlouvu (hebr. ketuba) nebo ji již sepsanou předložit. Smlouva definovala vzájemné budoucí vztahy snoubenců a následných manželů, pokud oba snoubenci dospěli ke svatbě, s čímž se předběžně počítalo.

Co snubní smlouva obsahovala, bylo také rozlišeno dobovou a kulturní zvyklostí. Přesto základ smlouvy tvořil rámec a vymezení povinností snoubenců a následně manželů vůči sobě navzájem. Důležitým prvkem smlouvy byly dary a jejich konkrétní definování pro rodiče snoubenky a také nejbližší příbuzné, bratry či sestry apod.¹⁴³

Volba vyvolené mladíkem probíhala tak, že mladý muž si vybíral svoji nastávající pozorováním jejího chování ve všedním životě. K tomu mu sloužilo vytrvalé pozorování dívky ve všedním dni, v práci, mezi vrstevnicemi, ve vztazích k druhým lidem, k rodičům.¹⁴⁴ Mladík si vybíral mezi dívkami tu, s níž bude chtít žít po celý život. Proto bylo pro mladého muže důležité poznat a rozlišit, zda dívka, o níž se zajímá, oplývá vlastnostmi a hodnotami, které jsou shodné s představou jeho nastávající. „Manželství vyžaduje naprostou oddanost, která vylučuje všechny potenciální soupeře, kteří by mohli usilovat o pozornost partnera v manželství (Ex 19,5; Ex 20,3)“¹⁴⁵ Tím, že dívku znal z chování před jejími vrstevníky i z chování vůči autoritám rodičů a autoritám z nejbližšího okolí, mohl usoudit a vytušit, zda dívka bude oplývat žádanými vlastnostmi a věrností, kterou nastávající manžel očekával.

Cesta do domu otce vyvolené nastala po nabytí důvěry, že zvolil tu pravou. Následně se vydal s brašnou do domu jejího otce. Brašna byla symbolem zasnub a pro celou obec byl symbol důvěrně známý. Všichni věděli, co tento symbol znamená a co bude následovat. Obec věděla, že mladý muž jde požádat otce dívky o ruku.¹⁴⁶

Brašna obsahovala zasnubní smlouvu (ketuba). „Ačkoli Bible konkrétně manželskou smlouvu ve spojení s židovskými svatbami nezmiňuje, lze o její existenci už v pátém století před našim letopočtem nalézt důkaz v podobných smlouvách, které pocházejí z Elefantina v Egyptě. (srov. Rovněž Tob 7,12-15) (Ex 19,5; Ex 19,7-8)“¹⁴⁷ Smlouva

¹⁴³ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha: Kalich, 1956. s. 1284.

¹⁴⁴ Srov. REHOLE MENŠÍCH BRATOV - FRANTIŠKÁNOV, *Horí tvoja lampa pre Ježiša?* [online], dostupné z : <<http://www.frantiskani.sk/kazatel/pr/zasnuby.htm>>. (překlad autor).

¹⁴⁵ WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, [1997]. s. 205-206.

¹⁴⁶ Srov. REHOLE MENŠÍCH BRATOV - FRANTIŠKÁNOV, *Horí tvoja lampa pre Ježiša?* [online], dostupné z : <<http://www.frantiskani.sk/kazatel/pr/zasnuby.htm>>.

¹⁴⁷ WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, [1997]. s. 203.

byla předem sepsaná. Obsahovala sliby muže vůči dívce a požadavky na dívku vůči budoucímu manželovi. Smlouva obsahovala i návrh ceny za nevěstu (mohár) odvíjející se od výdajů na vzdělání dívky, které za ni dříve zaplatili rodiče. Cenu stanovil otec ženicha. Otec nevěsty cenu schvaloval či odmítl.¹⁴⁸ Smlouva tedy nebyla jen při zasnoubení, ale i manželství. „Podstatou manželství, obsahem, poutem a vztahem, do kterého ústí, je smlouva.“¹⁴⁹ Druhým nezbytným obsahem brašny byl pohár. Po dohodě s otcem nevěsty snoubenec pohár mlčky naplnil vínem a podal své vyvolené. Posledními předměty v brašně byly šperky pro nevěstu a dále peníze a dary pro rodinu.

Návštěva rodičů vyvolené se uskutečnila podle pevně daných pravidel. Otec dívky neohlášeného mladíka přijal do domu a posadil ho podle přesně daných pravidel v hlavní místnosti domu za určitou stranu stolu a zavolal dívku, která byla posazena na opačnou stranu stolu, naproti mladíka. Mladý muž přednesl svoji žádost o ruku své vyvolené jejímu otci. Následovalo otevření brašny. Mladík vytáhl smlouvu a představil její obsah otci dívky a společně se dohodli, zda se smlouvou oba souhlasí.¹⁵⁰ První fáze zasnub spočívala zcela v rukou mužů. „Podle židovských zvyklostí se zasnoubení vyhlášovalo jednostranně, mužem, a žena nebyla tázána na souhlas.“¹⁵¹ Na místě je připomenout, že uvažování biblického člověka bylo jiné, než uvažování mužů a žen současnosti. „Hebrejští muži a ženy biblických dob ve východní společnosti měli na lásku jiný pohled. Láska byla více závazkem než pocitem. Většinou ji chápali spíše jako slib než jako emocionální vzplanutí. Byla slovem člověka, že se k někomu připojí a že vybuduje vztah; nešlo jen o pouhý žhavý vnitřní cit.“¹⁵² Cílem bylo: „aby se láska rozvinula a prohloubila až po svatbě (Gen 24,67). Ve světě předem dohodnutých manželství nebylo neobvyklé, že se oba partneři poprvé uviděli až ve svatební den.“¹⁵³ Mladý muž, po dohodě s otcem dívky o smlouvě, vyjmul a naplnil kalich vínem a předal ho mlčky dívce. Celou dobu

¹⁴⁸ Srov. REHOLE MENŠÍCH BRATOV - FRANTIŠKÁNOV, *Horí tvoja lampa pre Ježiša?* [online], dostupné z : <<http://www.frantiskani.sk/kazatel/pr/zasnuby.htm>>.

¹⁴⁹ LAMM, Maurice. *The Jewish way in love and marriage*. San Francisco: Harper & Row, c1980. s. 163.

¹⁵⁰ Srov. REHOLE MENŠÍCH BRATOV - FRANTIŠKÁNOV, *Horí tvoja lampa pre Ježiša?* [online], dostupné z : <<http://www.frantiskani.sk/kazatel/pr/zasnuby.htm>>.

¹⁵¹ BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 27.

¹⁵² WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, [1997]. s. 201.

¹⁵³ WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, [1997]. s. 201.

se jí při tom mlčky díval do očí a přisunul jí kalich.¹⁵⁴ Dívka věděla, co její rozhodnutí znamená. Reagovala třemi možnými způsoby: Mohla pohár vrátit přes stůl zpět, čímž byly zasnuby ukončeny. Dívka mladíkovu žádost o ruku odmítla. Druhá možnost byla, že dívka vyběhla ven a dotazovala se na život mladíka. Tak získala čas k rozhodnutí. A při třetí variantě dívka obsah poháru vypila a tím byla smlouva potvrzena a nezměnitelná. Po souhlase dívky následovalo obdarování snoubenky a rodičů. Obdarování byli všichni rodinní příslušníci. Poslední krokem zasnub byla věta budoucího ženicha: „Jdu, abych ti připravil místo, a přijdu si pro tebe.“¹⁵⁵ Ženich svými slovy dal dívce potvrzení, že o ni stojí a dává jí svoji důvěru, že ona na něj bude věrně čekat, než se naplní čas svatebního dne.

Následovala nejméně roční příprava obou snoubenců. Tento čas sloužil jako praktická příprava na budoucí povolání k manželství ve službě Hospodinu v rodině a skrze ni celému společenství Izraele. Ovšem praktická příprava měla jít ruku v ruce s duševní a duchovní přípravou závazku, který si snoubenci při rituálu zasnub dali.¹⁵⁶ Tato pragmatičnost se projevovala jinak u snoubence a jinak u snoubenky. Snoubenec budoval místnost v domě svého otce pro svatební noc a také budoucí obydlí pro novomanžele. Vše konal pod vedením svého otce, který také rozhodl o dokončení celého díla i čase svatby.¹⁵⁷ Čas zasnub byl tedy úzce provázán rodinnými svazky. Snoubenka podobně jako snoubenec žila v čase zasnub u svých rodičů. „Po zasnoubení žila žena ještě v domě rodičů a dál o ní rozhodoval otec. Za rok následovalo uvedení do manželova domu aneb sňatek.“¹⁵⁸ O čase přechodu snoubenky do stavu manželky a společném životě v novém domě rozhodoval ženichův otec. Snoubenka měla taktéž několik povinností. Mezi ně patřilo obstarat si závoj, který prozrazoval lidem,

¹⁵⁴ Srov. REHOLE MENŠÍCH BRATOV - FRANTIŠKÁNOV, *Horí tvoja lampa pre Ježiša?* [online], dostupné z : <<http://www.frantiskani.sk/kazatel/pr/zasnuby.htm>>.

¹⁵⁵ Srov. Tamtéž.

¹⁵⁶ Srov. WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, [1997]. s. 206.

Pojem smlouvy nás také učí, že v manželství musí člověk stát ve svém slovu. Manželská smlouva vyžaduje odpověď na otázku (Ex 19,7-8). I manželství žádá stejnou odpověď (Ex 19,7-8). Mezi Izraelity se však dané slovo považovalo za rovnocenné přísaze (srov. Ž 15,4). V hebrejštině je toto spojení velmi silné. Biblická hebrejšтина nemá pro „přísahu“ žádné speciální slovo. Slovo dabar, které se pro „přísahu“ používá, se často překládá jako „slovo“, „řeč“ nebo „přikázání“ (viz. Joz 21,45). V Písmu má dabar široké spektrum významů a zcela jistě se neomezuje jen na verbalismus. Například dabar se může vztahovat ke konkrétnímu „skutku“ nebo „události“ (viz. 1 Kr 11,41; 1 Pa 29,29) Proto když se dabar překládá jako „slib“, naznačuje něco podstatného – byl to závazek dobré víry člověka nebo slib dodržovat dané slovo pragmatickými skutky.

¹⁵⁷ Srov. REHOLE MENŠÍCH BRATOV - FRANTIŠKÁNOV, *Horí tvoja lampa pre Ježiša?* [online], dostupné z : <<http://www.frantiskani.sk/kazatel/pr/zasnuby.htm>>. (překlad autora)

¹⁵⁸ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. Freiburg: Herder, 1986-. Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament, 1, etc. s. 17.

že je již zasnoubená. Pravidelně studovala manželskou smlouvu a rozjímalá o slibech, jež si snoubenci vzájemně dali.¹⁵⁹ Vzorem nám v tom může být biblická snoubenka z Nového zákona Panna Maria, která vše zachovávala v mysli a srdci. „Maria před námi stojí jako žena niterná, podržuje si jednotu srdce a rozumu a snaží se rozeznat souvislost, celek Božího poselství. Takto je obrazem církve, která uvažuje nad Božím slovem, snaží se mu porozumět v celistvosti a darované uchovává v paměti.“¹⁶⁰ Dále si jako budoucí nevěsta ušila svatební šaty a pravidelně dodržovala osobní očistu jako přípravu na budoucí život v manželství. Postavila do okna pokoje lampu a udržovala knot a olej, aby lampa v noci i ve dne stále svítila. Tím vyjadřovala své očekávání snoubence a připravenost k svatbě. Pokud lampa zhasla a ženich vyšel pro nevěstu, zasnuby byly ukončeny a svatba se nekonala.¹⁶¹ Zrušení zasnub mohlo mít více příčin, jako vidíme například v Novém zákoně u Josefa, kdy žena podle platných zvyklostí a rituálů „porušila zasnoubení a muž ji musí v souladu se zákonem propustit; může se přitom rozhodnout mezi veřejným právním úkonem a soukromou formou. Může Marii postavit před soud, anebo jí vystavit soukromý rozlukový list!“¹⁶² Přesto pokud byla snoubenka shledána připravenou, věrnou a rozumnou ve svých povinnostech, naplnilo se její očekávání. Když přišel „ženich v noci doprovázený přáteli s pochodněmi, kteří provolávali hlasitě „ženich jde.“¹⁶³ Snoubenec si pro ni v doprovodu průvodu s pochodněmi slavnostně přišel. Tento velký průvod s pochodněmi a silným halasem: „vzbudil celou obec a také nevěstu, která se oblekla do připravených šatů a s družičkami vyšla ženichovi naproti. Ženich si pak nevěstu odvedl do domu svého otce, kde se konala zpravidla sedmidenní svatba, po které si ženich nevěstu odvedl do jejich nového domu.“¹⁶⁴ Probuzení celé obce i průvod s pochodněmi nebyl mladistvým výtržnictvím ani protestem při rušení nočního klidu, či snahou upozornit na sebe. Celý průvod v sobě nesl silný nábožensko-sociální kontext. Jednak celá obec tvořila společenství a spolupodílela se na životě novomanželů a také oheň v průvodu byl znamením pocházejícím z biblických dob. Hlubší význam ohně ve svatebním průvodu je silně symbolický a je odrazem víry Izraele:

¹⁵⁹ Srov. REHOLE MENŠÍCH BRATOV - FRANTIŠKÁNOV, *Horí tvoja lampa pre Ježiša?* [online], dostupné z : <<http://www.frantiskani.sk/kazatel/pr/zasnuby.htm>>. (překlad autora)

¹⁶⁰ BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 27.

¹⁶¹ Srov. REHOLE MENŠÍCH BRATOV - FRANTIŠKÁNOV, *Horí tvoja lampa pre Ježiša?* [online], dostupné z : <<http://www.frantiskani.sk/kazatel/pr/zasnuby.htm>>. (překlad autora)

¹⁶² BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 28.

¹⁶³ Tamtéž, s. 28.

¹⁶⁴ Srov. REHOLE MENŠÍCH BRATOV - FRANTIŠKÁNOV, *Horí tvoja lampa pre Ježiša?* [online], dostupné z : <<http://www.frantiskani.sk/kazatel/pr/zasnuby.htm>>.

Ve starověkém světě obvykle svatební průvod doprovázeli lidé nesoucí pochodně nebo svíčky. Tento zvyk se dosvědčuje, už ve čtrnáctém století před naším letopočtem v Kafarnau a později se stal standardem při dávných řeckých a římských svatbách. V židovském společenství bylo zvykem, aby ženich a nevěsta přicházeli ke svatebnímu baldachýnu v doprovodu účastníků svatby, kteří nesli svíčky. O deseti pannách (Mt 25,1-13). Rabíni znovu ukazují na paralelu ze starodávného obřadu smlouvy na Sinaji. Písmo říká, že v den zjevení pozoroval lid Izraele hřmění, blýskání a kouř (Ex 20,18). V tomto textu je pro blýskání stejné hebrejské slovo (lapidim), které se často překládá „pochodně“. Například lapidim na jiném místě používá pro pochodně, které drželo tři sta Gedeonových mužů, kteří rozprášili Midjánce (Sd 7,16). Je možné, že stejná představa světla ze Staré smlouvy stojí za popisem Ježíše, Ženicha, který přichází pro církve, svou nevěstu: (Mt 24,27). Porovnejme také Pavlův popis druhého příchodu: (2Te 1,7-8).¹⁶⁵

Svatba byla dovršením zasnub. Smluvním ujednáním a souhlasem obou snoubenců a jejich rodin započal čas zasnub s přípravou na jejich dovršení o svatební noci při sedmidenní svatbě. Zásnuby byly podle Hebrejského pojetí posvátným časem. V čase zasnub se měli snoubenci oddělit a připravovat se osobním posvěcením na poslání, do něhož vstoupili zasnubami. Čas zasnub měl být naplněn úkolem posvěcení, dovršený svatbou.

V ranné literatuře je první část manželského obřadu, který smluvně pár zasnuhuje, známá jako kindušin, tedy akt „posvěcení“ nebo „zasvěcení“. Základní význam slova kindušin je „být oddělen“, „být svatý“. Proto je manželství z hebrejské perspektivy „posvátným svazkem“, „svatým vztahem“, „aktem oddělení se pro Boha a jeden pro druhého“.¹⁶⁶

Čas oddělení sloužil pro vnitřní posvěcení a přípravu materiálního zázemí pro službu Hospodinu v povolání k manželství. „Pro hebrejské patriarchy láska přicházela až po svatbě, nešlo o zamilování a následnou svatbu.“¹⁶⁷ Takový postoj je diametrálně rozdílný od dnešního pojetí zasnub a svatby. „Dnes se předpokládá, že se lidé berou z lásky. Značný důraz se klade na romantiku a lidské emoce. Každý nový pár se pak musí vyrovnat s tím, jak předmanželské romantické pocity přeformulovat do dospělé lásky.“¹⁶⁸ Postoj dnešního člověka byl Hebrejům cizí, a proto byly jejich rodinné svazky jedním z hlavních pilířů kultury a židovství.

Obřady zasnub svázané s rituály obřadu manželství se v biblických dobách v mnohém podobaly svým základem u většiny starověkých národů východních zemí. Zásnubní obřad byl spojen s časem přípravy na svatbu a měl nábožensko-kulturní význam se sociálním rozměrem. Zásnubní rituál byl dokonán manželskou smlouvou

¹⁶⁵ WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, [1997]. s. 203-204.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 204.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 201.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 201.

a veselící, na níž se mnohdy, kromě širšího rodinného kruhu, podílela i celá pospolitost obce a kmenových rodů.¹⁶⁹

Zvyky, svázané s obřadem zásnub, měly pokračování ve svatebních rituálech. Každá svatba byla ritualizovanou a obřadně náboženskou smlouvou s duchovním základem, na němž se budoval následný život novomanželské dvojice. Izraelské zvyklosti obřadů vycházely ze starozákonního učení tóry a dostupných knih starozákonního kánonu Písma svatého spolu s rituály předávanými lidovou tradicí a ústním podáním.

*Písmo svaté neuvádí přesný věk, kdy mladí lidé mohli vstoupit do manželství. Dcery však byly zpravidla provdávány velmi mladé, podobně jako na celém starobylém Východě. Později rabínská tradice určila minimální věk pro svatbu dívky ve dvanácti a chlapce ve třinácti letech. Nemůžeme se divit faktu, že v tak mladém věku snoubenců měli rozhodující roli při výběru manželky či manžela rodiče, kteří se často mladých lidí ani nezeptali na jejich názor. Stačí připomenout epizody ze života patriarchů.*¹⁷⁰

Starobyloou kmenovou zvyklostí mezi Izraelity bylo, podobně jako u okolních národů, že se manželka pro ženicha vybírala v kruhu pokrevního rodového kmene. Vypovídá o tom mnoho pasáží Písma svatého s konkrétními odkazy na příběhy patriarchů, soudců a Izraelských králů. V Izraeli se tradovala víra ve zvláštní Boží požehnání svázané s kmenovým a pokrevním manželstvím, které započínalo již zásnubami, jako obřadem uvádějícím rody do nového vztahu a upevňujícím rodovou linii.¹⁷¹

Postupem času a následkem událostí, které se v Izraelské pospolitosti původně tradovaly ústně, docházelo k pomalé proměně kulturně sociálního rámce zvyků. Následně i písemné záznamy o rituálu zásnub ovlivnily postupnou proměnu smýšlení, kultury a víry Izraelského národa. Provádání dvojic, často velmi mladých lidí ze stejného rodu, tento kmenově národní a myšlenkově tradovaný vzorec postupně

¹⁶⁹ Srov. NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

Rituál uzavření manželství, jehož existence potvrzují biblické texty, se nelišil od zvyků starověkého východu a skládal se ze dvou etap. První z nich bylo seznámení mladých lidí, které skončilo zásnubami a podpisem manželské smlouvy a zaplacením věna otci dívky. Druhou fází byla samotná svatba, tedy přivedení nevěsty do domu ženicha, kde následovala svatební hostina a svatební noc.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

A tak Abraham pošle svého sluhu Labana, aby oženil svého syna Izáka s Rebekou, sestrou Lábara, která nemá otce a je pod dohledem svého bratra (Genesis 24,33-53). Ani Rebeka nemusela být požádána o povolení, to se stalo později (Gn 24,57-58). Abrahámem zapuzená otrokyně Hagar dala svému synu Izmaelovi ženu z egyptské země (Gn 21,21). Izák zase zavolal Jákoba, požehnal mu a dal mu rozkaz: „Nebor si ženu z dcer kenaanských. Odejdi do Rovin aramských do domu Betúela, otce své matky, a odtud si vezmi ženu z dcer jejího bratra Lábara. (Gn 28,1-2). Lában přizná Jakobovi: „Lépe, když ji dám tobě než někomu jinému.“ (Gn. 29:19)

opouštěl. Docházelo k novým svazkům v rámci národa a následně i ke smíšeným manželstvím se sousedními pronárody.¹⁷² Tento přechod od nepředstavitelně neměnného rámce zažitých zvyklostí Izraelské kmenové pospolitosti posunul vnímání nemožného k možnému. Vliv na to měly významné osobnosti národních dějin Izraele, jejichž životní příběhy uchovávala Biblická tradice.¹⁷³ Izraelský národ ctil příklad autority a mnohdy se předními osobnostmi nechával vést k výšinám ducha či naopak k destruktivnímu rozkladu vlastního charakteru. Vliv na to mělo vnímání a poslušnost Božího zákona, který v rámci Izraele kromě jiného varoval před přijímáním smíšených manželství. Důvody nebyly rasové ani nacionálního charakteru, jako spíše charakteru kulturně-náboženského. Mnoho z okolních národů kolem Izraele mělo zažito ve svých kulturně-náboženských vzorcích zvrácené praktiky. Zákon Tóry daný od Boha měl Izraelský národ zvrácenosti ušetřit.¹⁷⁴

Zvyky, jimiž se Izraelský národ řídil, měly jasně dané hranice v mezilidských vztazích. Každé manželství muselo již při zásnubním obřadu splňovat podmínky pro jejich ustanovení, aby svazek a smlouva z něj vycházející a potvrzující platnost manželského práva, byly platné.¹⁷⁵

Vrátíme-li se opět ke zvykům spojeným se zásnubami, objevujícím se v kultuře vyvoleného národa Izraele, pak dívka, která byla pannou, měla právo volby svého

¹⁷² . NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹⁷³ Srov. Tamtéž.

Zděděné životní kmenové zvyky přikazovaly, aby si muž vzal za ženu příbuznou. Postačí uvést příklad Abrahama, který přikázal svému sluhovi: „Půjdeš do mé země a do mého rodiště a vezmeš odtamtud ženu pro mého syna Izáka.“ (Gn 24,4). Podobně bude později postupovat Izák se svým synem Jákobem, když mu požeňnal a přikázal: „Odejdi do Rovin aramských do domu Betúela, otce své matky, a odtud si vezmi ženu z dcer jejího bratra Lábanu.“ (Gn 28,2). Lában se přizná Jakobovi: „Lépe, když ji dám tobě než někomu jinému.“ (Gn. 29:19). Často bylo manželství uzavíráno mezi bratranci a sestřenicemi. Zmíníme zde manželství Izáka a Rebeky (Genesis 24,67) a Jáкова s Leou a Ráchel (Gn 29,20-30). Existovaly však také sňatky s cizími osobami, tj. s nepokrevními a dokonce s cizinci. Ezau měl dvě ženy Chetitky (Genesis 26,34), Josef Egyptanku (Genesis 41,45), Mojžíš Madiánku (Ex 2,21), mezi ženami Davida byly Kalebitka a Aramejka (2 Sam 3,3) a v harému Šalamouna bylo mnoho cizinek: faraónova dcera, ženy Moábské, Amonitky, Edomky a Sydonitky a Chetitky (1 Kr 11,1).

¹⁷⁴ Srov. Tamtéž.

¹⁷⁵ Srov. Tamtéž.

Uzavření manželství začalo podle Starozákonní tradice spojením mladých. Snoubenec nebo osoba, kterou poslal, požádala otce dívky, zda souhlasí se svatbou. Když byla dívka panna, musela souhlasit s manželstvím sama, což ji opravňovalo sňatek odmítnout. Dohazování (hebr., schiduhin) byl velmi důležitý čin, protože podle školy rabína Hillela staršího se to mohlo uskutečnit dokonce i v sobotu. Důležitou součástí předsvatebních jednání byla finanční otázka. Podle zákona byl muž pánem a majitelem ženy (srv .. Ex 21,3,22; Dt 24,2; 2 Samuel 11,26), a žena byla považována za majetek muže (viz Gn 20,3; Dt 22,22). Proto muž musel zaplatit věno otci dívky, kterou si chtěl vzít. Věno, tzv. mohar (srov Gn 34,12; Ex 22,15-16; 1 Samuel 18,25), bylo považováno za druh finančního vyrovnání placeného rodině za utrpenou ekonomickou ztrátu v podobě úbytku pracovní síly v domácnosti. Také plnilo úlohu materiální ochrany ženy v případě rozvodu, jestliže se vrátila do svého rodného domova.

budoucího ženicha a měla právo odmítnout žadatele o ruku, s nímž nebyla spokojena. Se zasnubním rituálem bylo úzce spojeno i jednání mužů o majetkovém vyrovnání a věně nevěsty, které mělo sociálně - zabezpečovací charakter v případě úmrtí živitele rodiny, anebo pokud došlo z nějakého důvodu k vypovězení manželské smlouvy.¹⁷⁶

Došlo-li při žádosti o ruku ženy k dohodě, pak obě strany sepsaly smlouvu, která potvrzovala právo muže na ženu a oba snoubence zavazovala, jako by již byli právoplatnými manželi. Zasnubní obřad byl opět spíše v rukou mužů, neboť snoubenec pronášel se symbolickým gestem zasnubní slova ke své snoubence. A nejčastěji otec rodiny pronesl nad snoubenci zasnubní formuli, která byla zpečetěním a naplněním zasnubního obřadu. „Po domluvení spojení mladé dvojice byla sepsána manželská smlouva (hebr. ketubah; srov. Tb 7,14 „Zavolal její matku a řekl jí, aby přinesla list. Sepsal manželskou smlouvu, že mu ji dávají za ženu podle ustanovení Mojžíšova zákona.), a pak se uskutečnily zasnuby (hebr. qidduschin), které zahájily zasnubní období.“¹⁷⁷ Manželství bylo v Izraelském národě rozděleno na dvě etapy. „Na rozdíl od řeckého světa byly židovské zasnuby jednostranným aktem snoubence, který podal, spíše v symbolickém významu, snoubence minci a pronesl tato slova: „Tímto jsi se mnou zasnoubená“.“¹⁷⁸ V první etapě se jednalo o čas zasnubní, zahájený obřadem zasnub a prvním dojednáním náležitostí spojených se svatbou a budoucím životem snoubenců. „V pozdějším čase, to je v helénistickém Judaismu, snoubenec také předal vhodný dokument jako formu napsaného aktu. Aby byly zasnuby platné, musely být provedeny za přítomnosti nejméně dvou svědků.“¹⁷⁹ Významnou roli při požehnání snoubencům hrál otec rodiny. Jako autorita svolával požehnání od Boha na snoubence. „Otec snoubenky vyřkl formuli požehnání nad snoubenci, podobnou jako při požehnání manželům, a pozval ke sváteční hostině, během níž se rozdávaly dárky. Čas zasnub byl chápán jako první fáze manželství. Ve světle platného práva (viz Dt 22, 22-27)

¹⁷⁶ Srov. . NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

Velikost věna byla závislá na bohatství rodin, jejichž děti se měli brát (viz Gn 34,12). Platilo se během zasnub, aby byla potvrzena a uzavřena smlouva. Věno nevěsty od jejího otce se mělo lišit od věna, které získala od snoubence a které zůstalo jejím majetkem. Nejčastěji se jednalo o předměty každodenního života a v případě bohatých rodin také o větší částku peněz. Otec nevěsty byl také povinen zaplatit věno jejímu snoubenci, obvykle ve formě peněz, ale také v majetku nebo službě. V den svatby byl převeden na ženicha, který jej měl opatrovat, protože v případě rozvodu nebo vdovství mohla manželka o něj požádat.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Tamtéž.

bylo se snoubenkou zacházeno jako s vdanou ženou.¹⁸⁰ S počátkem této první fáze byli oba snoubenci považováni za zákonné manžele a měli práva jako manželé, i když spolu ještě nebydleli. „Již samo zrušení zasnub se rovnalo rozvodu, a v případě smrti jejího snoubence byla snoubenka považována za vdovu. Muž, který se s dívkou zasnoubil a ještě se s ní nežil, byl zbaven povinností jít do války (Dt 20,7).“¹⁸¹

Druhá etapa nastávala obvykle po roční přípravě obou snoubenců, kterou strávili v domech svých rodičů. „Snoubenci zůstali v domovech svých rodičů až dvanáct měsíců ode dne zasnoubení. Po této době byla snoubenka přivedena do domu snoubence a začala svatba.“¹⁸² Po roční přípravě následoval svatební den, v němž si ženich ve slavnostním obleku přišel pro nevěstu do domu jejího otce. „Den začátku svatby měla být, v souladu s učením rabínů, středa, pokud byla nevěsta panna, nebo čtvrtek, když byla vdovou. Slavnostně oblečený ženich s věncem, korunou nebo turbanem na hlavě a ve svatebním průvodu šel do domu nevěsty, kde měl první jídlo.“¹⁸³ Také nevěsta měla své speciální slavnostní šaty s množstvím ozdob.¹⁸⁴

Odtud ji ozdobenou a okrášlenou šperky vyvedl ženich po slavnostním požehnání uděleném oběma novomanželům otcem nevěsty.¹⁸⁵ Ženich si svoji snoubenku přivedl do domu svého otce ve slavnostním průvodu celé obce, s jejími duchovními a obecními autoritami. Nastala vícedenní hostina, při níž rodiče každý den opakovaně žehnali novomanželům.

¹⁸⁰ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹⁸¹ Srov. Tamtéž.

Znásilnění zasnoubené ženy se trestalo smrtí (Dt 22,22-24): Když bude přistižen muž, že ležel s vdanou ženou, oba zemřou: muž, který ležel se ženou, i ta žena. Tak odstraníš zlo z Izraele. Když dívku, pannu zasnoubenou muži, najde nějaký muž v městě a bude s ní ležet, vyvedete oba dva k bráně toho města, ukamenujete je a zemřou: dívka proto, že v městě nekřičela, a muž proto, že ponížil ženu svého bližního. Tak odstraníš zlo ze svého středu. (Dt 22, 23-27). V případě pochybností o věrnosti snoubenky a jejím panenství zkoušela se pravda hořící vodou. Žena měla pít vodu smíchanou s chrámovým prachem. Pokud ji tato voda nepoškodila, byla to známka nevinnosti ženy, ale jestliže jí ublížila, ukázala její vinu (L 5,11-29).

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Srov. Tamtéž.

Nevěsta byla pomazána olejem, oblečená ve vyšíváné róbě, ukrytá závojem, ozdobená klenoty, zlatými a stříbrnými náramky na ruce, na krku náhrdelníkem, kroužkem v nose, s náušnicemi v uších a čelenkou nebo korunou na hlavě (viz Ez 16,9-13; Píseň 3.11; Iz 61,10). Podle rabínské tradice byla snoubenka zdobena dvaceti čtyřmi ozdobami. Tento počet byl stanoven na základě textu Izajáše 3,18-24 a zahrnuje tyto prvky: okrasné nákotníky, náčelky a pŕlměsíčky, náušnice, náramky a závojičky, čelenky a řetízky, stužky, talismany a amulety, prsteny a nosní kroužky, slavnostní roucha a přehozy, šátky a váčky, zrcátka i košílky, turbany a řízy. Balzám, pracný účes, skvostné roucho.

¹⁸⁵ Srov. Tamtéž.

Při hostině mělo pro oblast liturgického požehnání novomanželům rodiči ženicha velký význam i víno. Jeho otec pozdvihoval kalich a připomínal skutky Boží a jeho lásku, aby uvedl toto požehnání na novomanžele, pronášel nad nimi novomanželskou formuli s tradovanými slovy dobrořečení novomanželům.¹⁸⁶

První den svatebního veselí zakončovalo odebrání se novomanželů do předem připravené nevěstiny komnaty, kterou ženich spolu se svým otcem během celého roku zasnub připravoval. Komnata byla zkrášlena a provoněná a měla být svědkem a počátkem nového společného života manželů.

Izraelci měli zvláštní zvyklosti spojené s družbou, svobodným mladíkem, který se staral o chod svatebního veselí. Družba byl také svědkem a v určitém smyslu i moderátorem hostiny. Jiná, neméně důležitá role družby, spočívala ve svědectví o právoplatnosti manželského soužití, které bylo potvrzením dokonání svatebního obřadu. Družba plnil i roli určitého mediátora v případě, pokud došlo k nedorozuměním či zpochybnění vzájemné věrnosti snoubenky vůči snoubenci.¹⁸⁷ Role družby nesla velkou zodpovědnost, a proto ji často plnili muži v okolí ženicha, s vyšším společenským postavením a nesoucí autoritu vůči svatebčanům. Družba mohl dát podnět ke zpochybnění svatebního obřadu, anebo naopak usmířit strany ve chvíli, kdy došlo k narušení vzájemné důvěry mezi novomanželi.

¹⁸⁶ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹⁸⁷ Srov. Tamtéž.

Důležitou roli hrál i družba, muž, který byl ještě mládencem a přítelem ženicha. Účastnil se sepsání manželské smlouvy a byl svědkem zasnub. Jeho hlavním úkolem bylo odvést snoubenku z domu jejího otce a přivést ji ke snoubenci. Během svatebních obřadů se staral o zábavu nevěsty a ženicha i hostů. Jeho důležitost byla často zdůrazňována, když se ptal na panenství nevěsty. Podle některých pramenů v Judeji družbové spali ve stejné místnosti jako mladý pár, aby mohli být svědky v případě stížností na nedostatečné známky panenství nevěsty. Měli také odnést a uschovat kreví nasáklé prostěradlo jako důkaz panenství. Zdá se však, že jeho kontrola nespočívala v pozorování prvního fyzického sblížení mladých manželů (viz Jn 3,29-30). V případě potvrzení nevěry snoubenky však mohl přerušit manželskou smlouvu a zrušit zasnoubení. Na druhé straně, když bylo manželství dokonané, působil jako prostředník, aby usmířil konflikt manžela a manželky a vystupoval často jako obhájce nevěsty. Snoubenec se snažil při výběru nejlepšího družby vybrat někoho z vyšší společenské třídy, nejlépe rabína anebo dokonce i krále.

2.1.2. Požehnání snoubencům v Novém zákoně

Zásnubní tradice Nového zákona přejímá mnohé z oblasti rituálního obřadu zásnub. I život snoubenců je v mnohém k nerozeznání od života starozákonních věřících Izraelitů. Přesto můžeme spařit v Novém zákoně posun, spojený s chápáním zásnub, jako první fázi, která hlouběji proniká do praktického života snoubenců.¹⁸⁸

Vzácným pramenem novozákonní liturgie zásnub jsou evangelia popisující život Marie a Josefa z Nazareta. Oba snoubenci jsou na mnoha místech nazýváni manželi i přesto, že žili odděleně, a ještě spolu nebydleli. Josef se pravděpodobně staral o zajištění budoucího příbytku pro svoji snoubenku a společný život s ní pod jednou střechou. Naproti tomu Maria trávila čas pomocí své blízké příbuzné Alžbětě, které se měl narodit dlouho očekávaný syn. Jelikož Alžběta počala v relativním stáří, její těhotenství bylo v určitém smyslu rizikové, a proto přítomnost mladé ženy, také v požehnaném stavu, jí mohla být nejen útěchou, ale i pomocí.¹⁸⁹

Stejně jako ve Starém zákoně i Nový zákon zakazoval snoubencům vést sexuální život, a to i přesto, že snoubenci byli formálně manželi. V příběhu Marie a Josefa se období lidských zásnub propojilo s kairosem Božích zásnub Boha s člověkem v osobě Marie. I Josef byl v určitém smyslu přizván k výjimečnému snubnímu vztahu s Bohem: „Tím, že splnil andělův příkaz, který mu byl dán ve snu, přijal svou manželku k sobě, to znamená, že ji přivedl do svého domu a žili společně, ale nepřistoupili k tělesnému pohlavnímu styku.“¹⁹⁰

¹⁸⁸ Srov. NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

¹⁸⁹ Srov. Tamtéž.

O zásnubách Marie a Josefa mluví také Evangelium podle svatého Matouše: Jeho matka Maria byla zasnoubena Josefovi, ale dříve, než se sešli, shledalo se, že počala z Ducha svatého. Její muž Josef byl spravedlivý a nechtěl ji vystavit hanbě; proto se rozhodl propustit ji potají. Ale když pojal ten úmysl, hle, anděl Páně se mu zjevil ve snu a řekl: „Josefe, synu Davidův, neboj se přijmout Marii, svou manželku; neboť co v ní bylo počato, je z Ducha svatého. Porodí syna a dáš mu jméno Ježíš; neboť on vysvobodí svůj lid z jeho hříchů.“ Když se Josef probudil ze spánku, učinil, jak mu přikázal anděl Hospodinův, a přijal svou manželku k sobě. Ale nežili spolu, dokud neporodila syna; a dal mu jméno Ježíš. (Mt 1: 18b-21; 24-25). Maria, jako Josefova snoubenka, byla vázána věrností svému snoubenci.

¹⁹⁰ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipjp2.pl/>>. (překlad autora)

Před tím, než začala žít Maria spolu se svým snoubencem, ukázalo se, že očekává dítě. Josef, jak ho popisuje evangelium, byl spravedlivý muž a nechtěl vystavit Marii kamenování před domem jejího otce, jak přikazoval trestat zákon za nevěru během zásnub. Neměl v úmyslu zahájit formální proces proti

Vše dostává ještě hlubší rozměr, když si uvědomíme, že muž, po zjevení anděla ve snu a přijetím Božího pověření, přijme k sobě na celý život mladou snoubenku a nikdy ve společném domě neobcují jako manželé. Sexuální zdrženlivost Marie a Josefa tedy byla celoživotním prodloužením lidských zasnub a zároveň zasnubním časem s Bohem jako jejich snoubencem a ženichem, který je oba učinil tajemně plodnými v duchovním smyslu.

Plodnost snoubenců má jiný rozměr než plodnost manželů. Snoubenecká plodnost je plodností ducha a vede ke zrození pevného charakteru zachováváním Božích přikázání i v období, kdy je to náročné a někdy nepopulární. Můžeme vidět, že plodnost Marie a Josefa dala vyrůst Ježíši jako Kristu, který sám nese jejich snubní charakter k církvi jako své snoubence. Kristus svoji snoubenku uvede skrze liturgii kříže do liturgie manželství. Odchází jako snoubenec skrze bránu kříže k Otci, aby se vrátil branou velikonočního hrobu jako novomanžel pro svoji nevěstu církev a uvedl ji do nevěstiny komnaty, kde jí v intimitě Ducha při Letnicích zjeví tajemství své krásy a obdarí ji novou identitou a silou při naplnění Duchem svatým a jeho dary.¹⁹¹

Tajemství snubní lásky Krista a církve ovšem můžeme spatřit kromě evangelií i v jiných novozákonních knihách. Apoštol Pavel připravuje křesťanské obce jako snoubenku pro Krista snoubence a chová se jako družba, který se věrně a rozumně stará o zdárný chod celé přípravy svatebního času.¹⁹² Velmi výstižně o snoubeneckém vztahu mluví druhý list Korintským. Svatý Pavel v něm připravuje obec Korint'ánů na setkání s Kristem a dohlíží na správný rozvoj křesťanské obce, aby byl její charakter podobný charakteru ženicha, Krista Ježíše, který si pro ni přichází, jako Ženich pro Nevěstu církev.

Marii za zradu manželství (viz Dt. 22,23-24), ale rozhodl se ji propustit tajně. Mohl dát Marii potvrzení o rozvodu, protože snoubenka, jak již bylo uvedeno, byla považována za vdanou ženu a mohli být proti ní použity práva obsažená v Dt 24,1: Když si muž vezme ženu a ožení se s ní, ona však u něho nenalezne přízeň, neboť na ní shledal něco odporného, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou a vykáže ji ze svého domu.

¹⁹¹ NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<http://rodzina.ipip2.pl/>>. (překlad autora)

¹⁹² Srov. Tamtéž.

Apoštol Pavel také odkazuje na metaforu z oblasti zasnub. Ve druhém dopisu Korint'ánům (2Kor 11,2) napíše korintské komunitě: Vždyť vás žárlivě střežím Boží žárlivostí; zasnoubil jsem vás jedinému muži, abych vás jako čistou pannu odevzdal Kristu. Apoštol se staví do role snoubencova přítele, družby, díky jeho snahám a úsilí se odehrávají zasnuby. Snoubenec je Ježíš Kristus a snoubenka je korintská komunita. Pavel, jako družba, přivádí nevěstu Ženichovi a stará se o její věrnost vůči Ženichovi a o správnou přípravu na manželství. Metafora zasnub zde vyjadřuje "myšlenku budoucího štěstí vyplývajícího ze setkávání s Pánem a zůstávání ve spojení s ním navždy.

Novozákonní pojem zasnub je tedy úzce spojen s pojmem zasnub ve Starém zákoně, ale obohacen o novou zkušenost naplněného zaslíbení příchodu Krista jako pomazaného Mesiáše, který přichází s plností požehnání pro svoji nevěstu církev.

2.2. Požehnání snoubencům v historii církve

Každá kultura má své rituály a s nimi spojená specifika obřadů zasnub. Ve většině kultur jsou zasnubní obřady spojeny s manželstvím. „V polské svatební tradici jsou zasnuby prakticky od samého počátku existence samotné manželské instituce. V každé kultuře, která si cenila manželství, se objevil ekvivalent žádosti o ruku a zasnub.“¹⁹³ Historie v oblasti zasnub si ovšem taktéž prošla svým vývojem. Některé prvky tradičních zasnub se dochovaly dodnes a jiné upadly postupně v zapomnění.

*Zasnuby nebyly známy pouze tam, kde nebyla vůbec přikládána žádná důležitost k vytvoření jakéhosi druhu společné cesty, kterou dnes definujeme jako manželství. V římském právu zrušení zasnub sebou neslo vážný finanční postih. Samotné zasnuby byly ve skutečnosti plně formální a právně schváleny smlouvou. Časem zákon nahradil zvyk, ale přerušení zasnub bylo stále velmi problematické a vzácné.*¹⁹⁴

V antice byly zasnuby svázány s právními předpisy a bylo je možno postihovat zákonem. I přestože bylo právní hledisko postupem času opuštěno a nahrazeno pouhou tradicí a zvykovým rituálem, za který nehrozily sankce, zrušení zasnub bylo spíše výjimkou a taktéž zpětné majetkové vyrovnání, které se zrušením zasnub souviselo.

Středověk k zasnubám doplnil zvyk prostředníků, kteří se stali určitými mediátory v oblasti zasnubního vyjednávání mezi rody. „Ve středověku celému svatebnímu obřadu (svatbě) předcházely námluvy, což byl druh jednání smluvních stran budoucích manželů (tj. Římského a Kanonického práva) skrze soudobé dohazovače protějšků, tzv. zaslibovače.“¹⁹⁵ Dohazovači byli ve středověkém prostředí svatebních a zasnubních obřadů celkem známí a mnohé rody s nimi zcela jistě počítaly jako s komunikátory jejich rodiny s rodinou budoucí snoubenky mladíka.

*Samotné námluvy vždycky zahajovali vyslanci budoucího muže a žádali rodiče v jeho jménu o jejich souhlas se zasnubami. Po obdržení souhlasu se prostředník, zaslibovač, zeptal na souhlas zainteresovaných, kteří si na znamení úmluvy vzájemně dali ruce a navzájem si darovali věnce. Právě výměna věnečků byla jasným symbolem manželského příslibu. Hlavním účelem námluv však bylo přes prostředníka dohodnout podmínky budoucího sňatku a skutečně se při nich mluvilo o výši věna nevěsty.*¹⁹⁶

¹⁹³ Suknia Zwelonem, *Oświadczyzny i zaręczyny od średniowiecza do dziś* [online], Aktual. 22. 4. 2017 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<https://sukniazwelonem.pl/>>. (překlad autora)

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Tamtéž.

V porovnání s judaistickými zvyky, kdy zasnuby i s výší věna dojednával sám nápadník, se středověk obracel v oblasti žádosti o ruku na dohazovače z řad nápadníkových přátel, nejlépe s určitým společenským vlivem. „Věno bylo majetkem přivedeným manželkou do manželství. Pro zabezpečení ženy pak sloužilo věno jako jakési pojištění v případě smrti manžela, což v době dlouhých válek nebylo nic zvláštního, nebo v případě opuštění.“¹⁹⁷ Věno byla oblast, kterou dohazovači po předešlé dohodě s nápadníkem sami vyjednávali s rodinou budoucí snoubenky. „Následné zasnuby (dohazování) často vedly k sepsání předsvatební smlouvy, která byla zapsána do soudních záznamů. Takový dokument jasně definoval velikost a typ majetku, který přinášejí budoucí manželé do manželství. Podrobně byl popsán majetek manžela, přínos výbavy jeho ženy a hodnota věna.“¹⁹⁸ Proto museli mít dohazovači dobrou znalost finančních i materiálních poměrů nápadníka, aby mohli v zájmu obou rodů dohodnout smluvní ceny snubní smlouvy, která byla naplněna obřadem manželství. „Ve středověku byla výbava osobním majetkem manželky, byly to movité věci, které žena získala od své rodiny k osobnímu užívání. Časem se výbava začala spojovat s věnem a v moderní době byla okamžitě společným majetkem nového manželství.“¹⁹⁹ Výbava snoubenky pro manželství tedy v oblasti majetkového vlastnictví prošla taktéž vývojem.

Svatba ve středověku měla i necírkevní podobu. Jednalo se o světskou formu zaslíbení neprovdané dívky nápadníkovi, který přišel o dívčinu ruku požádat její rodiče. Po osobní rozmluvě a souhlasu obou stran s podmínkami, byla dívka oficiálně zaslíbena nápadníkovi. Jednalo se ovšem o zasnubní zaslíbení s předmanželskou smlouvou.

*Po úspěšných námluvách, když strany dospěly k dohodě, nastupovaly oddavky, kdy opatrovníci zaslíbili pannu budoucímu muži nevěsty. Nebylo to nic jiného než vykonání předmanželské smlouvy před uzavřením manželství, stejně jako vyjádření akceptace okolím. Časem, když se manželství rozšířilo v Církvi, obřad oddavků (světská úřední svatba, poznámka překladatele) legálně právně sankcionovaných byl přeměněn na dnešní ekvivalent svatby.*²⁰⁰

Zaslíbení dívky nápadníkovi při zasnubách směřovalo k tzv. oddavkám neboli světské svatbě. Církevní svatební rituál a obřady s ním spojené převzaly tento způsob svatebních rituálů po rozšíření církevního vlivu v Evropě.

¹⁹⁷ Suknia Zwelonem, *Oświadczyiny i zaręczyny od średniowiecza do dziś* [online], Aktual. 22. 4. 2017 [cit. 2019-2-2], dostupné z: <<https://sukniazwelonem.pl/>>. (překlad autora)

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

Zásnubní zaslíbení dívky nápadníkovi a následné oddavky s sebou nesly řadu světských středověkých zvyků, většinou pro moderního člověka nepochopitelných. Rituály měly dát jasně najevo, že dívka přechází z role panny do role ženy a manželky. Oddavky byly značně odlišné od podob svatebních obřadů a zvyklostí z prostředí katolické církve a také jiných církví.

Byly doprovázeny četnými obřady a rituály, které symbolizovaly přechod nevěsty ze svobodného stavu do skupiny vdaných žen, kromě jiného byly nevěstě den předtím zkráceny vlasy. Některé z těchto kulturních zvyků jsou ve zmírněné podobě víceméně zachovávány dodnes. Oddavky byly doprovázeny bouřlivou zábavou, následovanou ulehnutím novomanželů - středověký ekvivalent svatební noci, často vykonávaný před svědky.²⁰¹

Zvyky spojené s první nocí novomanželů byly mnohdy spojeny s přítomností svědků dohlížejících na dokonání svatebního spojení muže a ženy, aby nemohlo být pochyb o právním a dokonáném oddání se novomanželů.

Mnohé ze zvyků a rituálů se dochovaly až do minulého století. Velký vliv na jejich zrušení měly velké celospolečenské změny, odehrávající se v období obou světových válek, které měly vliv na obyvatelstvo Evropy i na ustanovení nových právních pořádků v jednotlivých Evropských státech. „Ulehnutí“ v některých částech Polska (např. V Podlasiu) přežily ve víceméně zmírněné formě až do počátku 20. století. Vědci se domnívají, že to byl v podstatě rituál, který měl mnohem víc společného s krvavou obětí než důkazem o čistotě manželky před svatbou.²⁰² Podle některých hypotéz nesly určité zvyky, týkající se svatebního ulehnutí novomanželského páru o svatební noci, pohanské a světské prvky krvavých rituálů a to ještě na počátku dvacátého století. S rozvojem kultury a nového eticko-morálního pohledu na člověka a jeho mezilidské vztahy, se tyto prvky světských a pohanských rituálů ze zásnubních a svatebních zvyků postupně vytratily.

Svatební obřady v období 18. století postupně začaly mít, oproti zásnubnímu požehnání snoubencům, mnohem silnější význam. „V moderní době máme již jasný předěl mezi zásnubami a svatbou. Pod vlivem církve se svatba stala nejdůležitějším bodem obřadu. Zásnuby se pomalu z manželské smlouvy proměnily na předmanželskou dohodu.“²⁰³ Smluvní vztahy mezi rodinami se při zásnubách taktéž změnilly na dohodu, která neměla právní základ ani vymahatelnost. „Kromě hodnoty věna,

²⁰¹ Suknia Zwelonem, *Oświadczyzny i zaręczyny od średniowiecza do dziś* [online], Aktual. 22. 4. 2017 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<https://sukniazwelonem.pl/>>. (překlad autora)

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž.

majetkových záležitostí atd. bylo také stanoveno datum svatby. Někdy byly zaznamenány podrobné speciální předměty vztahující se k svatbě. Nevěsta nemohla prakticky nic říct k volbě budoucího manžela, vůle jejích rodičů byla vždy rozhodující.²⁰⁴ Přestože proměna zasnubních zvyků a následujících svatebních obřadů prošla v moderní době evidentním vývojem, snoubenka, jakožto budoucí manželka, měla velmi omezený vliv na volbu svého budoucího manžela.

O to větší a významnější vliv nabyli dohazovači, kteří mohli svými komunikačními schopnostmi výrazně ovlivňovat směřování zasnubních dohod a následujících svateb. „Současně rostla role dohazovačů, kteří se stali skutečně profesionálními vyjednávači předmanželských dohod.“²⁰⁵ Od 18. až do první poloviny 19. století se poměry v Evropě znatelně změnily. „Sňatky byly vytvářeny tak, aby spojovaly rodové bohatství. Mládenci si často brali panny pouze pro věno, pro zisk nebo kariéru. Kolem panen na vdávání, zejména těch, které byly považovány za "dobrou partii", existovali vždy profesionální zprostředkovatelé, někteří z nich doprovázeli své schovanky prakticky od dětství.“²⁰⁶ Z určitého hlediska byla příprava movitých dívek na svatbu pro dohazovače výnosným obchodem. Ke změnám pojmání zasnub a svatby docházelo ve společnosti pozvolna.

*Teprve od poloviny devatenáctého století se postupně snižuje role dohazovačů, prostředníků. Stále častěji žádali o ruku vlastním jménem. V Polsku, po rozdělení a v meziválečném období, žadatel po navázání tzv. vztahu s rodinou budoucí nevěsty, požádal otce o její ruku. Samozřejmě, pokud jeho úsilí nebylo vítáno rodinou dámy, dali mu to dříve jemně na srozuměnou, ale zcela jednoznačným způsobem. Stručně řečeno, pokud se obdivovatel panny nelíbil rodičům, nebyl pozván nebo panenka a její rodina nikdy na něj neměli čas. Dotyčný zájemce, jestliže nebyl na návštěvě v domě, nemohl nikdy a nikomu předložit svoji žádost o ruku dcery.*²⁰⁷

Pro nápadníky bylo důležité se osobně setkat s rodinou dívky. Mnohdy bylo důležitější setkat se s rodiči dívky, než samotné setkání dvojice potencionálních snoubenců. Rodiče měli v rozhodnutí o budoucím snoubenci své dcery poslední slovo. Jistou výhodou měli nápadníci, kteří se rodičům budoucí nevěsty zamlouvali. Rozhodujících faktorů ovšem bylo vícero.

²⁰⁴ Suknia Zwelonem, *Oświadczyzny i zaręczyny od średniowiecza do dziś* [online], Aktual. 22. 4. 2017 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<https://sukniazwelonem.pl/>>. (překlad autora)

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Tamtéž.

Když se rodině mladík zamlouval, byly zasnuby organizovány co nejdříve. Během zasnub si mládí vyměnili prstýnky a zasnuby se stávaly rozhodující pečeti k budoucímu sňatku. Bylo zahájeno období zasnub, které se postupně prodlužovalo až na období jednoho roku. Během této doby se nevěsta připravuje na odchod z domova rodičů, šije si prádlo, ubrusy atd.²⁰⁸

Jakmile došlo k zasnubám, následoval obřad zasnub. Po obřadu zasnub, u něhož byly většinou obě rodiny snoubenců anebo alespoň rodina dívky, začíná období příprav na svatbu. Snoubenec a snoubenka měli v čase zasnub své konkrétní povinnosti spojené s přípravou na svatbu a budoucí manželský život.

²⁰⁸ Suknia Zwelonem, *Oświadczyzny i zaręczyny od średniowiecza do dziś* [online], Aktual. 22. 4. 2017 [cit. 2019-2-2], dostupné z : <<https://sukniazwelonem.pl/>>. (překlad autora)

2.3. Současný rituál a jeho jednotlivé prvky

Nadcházející kapitola uvádí do tématu rozboru římsko-katolického obřadu požehnání snoubenců. V kapitole budou rozebrány jednotlivé prvky obřadu a jejich význam. Naše práce se zaměřuje na římsko-katolický ritus obřadu zasnub, proto řecko-katolický ritus neuvádíme.

2.3.1. Obřad žehnání snoubencům: Ritus římsko-katolický

Obřad žehnání snoubencům byl zařazen v současnosti do dvou liturgických knih vztahujících se k obecnému žehnání či obřadům svátosti manželství. Samotné žehnání snoubencům však svátostí není a řadí se do forem požehnání, které jsou svátostinou. „Jsou to posvátná znamení, kterými se na způsob svátostí naznačují účinky, zvláště duchovní, jichž se dosahuje na prosby církve.“²⁰⁹ Obřad žehnání snoubencům je nutno vždy oddělit a jasně vymezit vůči svátosti manželství, neboť svátostina obřadu žehnání snoubencům není závazná jako svátost manželství. „Svátostiny připravují člověka k přijetí hlavního účinku svátostí a posvěcují různé životní situace.“²¹⁰ Svátostina žehnání snoubencům má pomáhat lidem, kteří se rozhodli jako muž a žena směřovat životem k manželskému svazku v přijetí svátosti manželství. Obřadu mohou předsedat pouze rodiče obou snoubenců, nebo jáhen, kněz či biskup, kteří mají dle hierarchie přednost v udělování oficiálního požehnání. Přesto má i požehnání samotných rodičů velkou váhu a nese s sebou dobrořečení, které provází snoubence dál na cestě ke svátosti manželství. Aby bylo jasně rozlišeno mezi obřadem žehnání snoubenců a přijetím svátosti manželství, je zakázáno slavit požehnání snoubenců při mši svaté.

Obřad žehnání snoubencům má několik podstatných částí, v nichž je kladen důraz na snoubence, hlavního žehnajícího a Boží milost, která se vyprošuje modlitbou doprovázející celý rituál. „Požadavkem liturgie je jakoby otevřít hranice, jimiž právě jemně vnímající člověk tak neústupně vymezuje svůj duchovní život; vystoupit z nich, jít vstříc druhým a sdílet s nimi jejich život.“²¹¹ V obřadu žehnání snoubenců

²⁰⁹ GIGLIONI, Paolo. *Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. s. 171.

²¹⁰ Tamtéž, s. 171.

²¹¹ GUARDINI, Romano. *O duchu liturgie*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1993. s. 18.

se vyskytuje i několik symbolických gest a prvků uvádějících do tajemství snubní lásky Hospodina a jeho lidu. Celý obřad má celkem pět částí: úvod, čtení Božího slova, prosby, následuje žehnací modlitba a poslední částí je závěr.

2.3.1.1. Úvod

Rodina se shromáždí a žehnající řekne:

Ve jménu Otce i Syna i Duchu svatého.

Všichni se žehnají křížem a odpovědí:

Amen.

Žehnající kněz či jáhen po znamení kříže pozdraví přítomné těmito nebo podobnými slovy, vycházejícími především z Písma svatého:

Milost a pokoj od našeho Pána Ježíše Krista, který nás tak miloval, že se za nás vydal, ať je s vámi se všemi.

Všichni odpovědí:

I s tebou.

Pokud obřad vede laik, po znamení kříže pozdraví přítomné:

Chvalme našeho Pána Ježíše Krista, neboť on nám dal příklad obětavé lásky.

Všichni odpovědí:

Amen.

Žehnající osloví přítomné těmito nebo podobnými slovy, aby je připravil k účasti na slavení obřadu:

Víme, že všichni vždy a všude potřebujeme Boží milost, a nikdo z nás nepochybuje, že tuto milost nutně potřebují také věřící, kteří se chystají založit svou rodinu. Vyprošujme proto oběma našim snoubencům (N a N) Boží požehnání, aby si jeden druhého stále více vážili, opravdu upřímně se milovali a vzájemným porozuměním a společnou modlitbou dozrávali v čistotě k svátosti manželství.^{212 213}

Úvod obřadu žehnání snoubencům zahajuje celý obřad prostými gesty a slovy uvádějícími přítomné do atmosféry liturgie zásnub. „Svátosti a požehnání jsou částí liturgie církve a zaujímají důležité místo v životě křesťanů.“²¹⁴ Celý úvodní vstup obsahuje symboly a gesta, mezi něž patří společenství (shromáždění Božího lidu a rodiny), gesto kříže (přežehnání), slova (přivítání a uvedení do podstaty shromáždění). V úvodu žehnání snoubenců se spolu setkává rodina, známí a pozvaní za účelem vyprosit si od Boha dobrořečení a požehnání snoubencům (dětem, sourozencům, vnukům atd.). „Základním gestem křesťanské modlitby je a zůstává znamení kříže.“²¹⁵ Celý obřad začíná křesťanským gestem kříže ve jménu nejsvětější Trojice. „Znamení

²¹² *Obřady žehnání: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI.* V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s komisí ČBK pro liturgii, 2013. s. 157-171.

²¹³ *Svatební obřady: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II.* 2. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. s. 120-121.

²¹⁴ KRAKOWIAK, Czesław. *Sakramentalia i błogosławieństwa w liturgii Kościoła.* Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2015. s. 33.

²¹⁵ BENEDIKT XVI. *Duch liturgie.* Brno: Barrister & Principal, 2006. s. 155.

kříže je spojeno s vyznáním trojjediného Boha, Otce, Syna a Ducha svatého.²¹⁶ Na společenství a vnitřním životě Nejsvětější Trojice chce mít rodina účast a chce si vyprosit podíl na vnitřním životě rodinné lásky Osob Trojice pro sebe a zvláště pro snoubence i pro jejich společnou cestu a přípravu na svátost manželství. Slovní hlasitá odpověď přítomných na počáteční gesto znamená kříže je Amen. Slovní zřetelná odpověď Amen vyjadřuje víru v přítomnost Boha uprostřed celého Božího lidu a přítomné rodiny. Přítomní tak vyjadřují svoji dobrovolnou účast na křesťanském liturgickém charakteru zasnub a rituálu, který bude probíhat v křesťanském Duchu. A konečně vyjadřují své přání, ať se tak vše uskuteční a naplní podle Božího plánu spásy. „Při bezprostřední přípravě je důležité snoubence povzbuzovat k co nejhlubšímu prožití liturgického slavení a pomoci jim v porozumění a vnitřním sledování smyslu každého úkonu.“²¹⁷ Přednostní udělení spadá na přítomného biskupa, kněze či jáhna. Přesto pokud nejsou přítomní kněží, je u obřadu žehnání snoubenců doporučeno, aby roli žehnajícího zastávali rodiče snoubenců. „Také laici mohou předsedat některým žehnáním.“²¹⁸ Pokud obřadu přesto předsedá kněz, je doporučeno, aby využil některé z formulí běžně používaných v Písmu svatém, a tím oslovil všechny přítomné. Formule není přesně stanovena, jen jsou doporučeny její verze, z nichž si předsedající obřadu může vybrat, pokud nezvolí jinou vhodnou variantu pozdravu. Ta nejvhodnější je, jak jsme již uvedli, z Písma svatého. Na danou uvítací formuli a zároveň pozdrav, vyjadřující téma zasnub, přítomní odpovídají slovy běžně užívanými v liturgii „I s tebou.“ Není-li přítomný žádný z kněží a obřadu požehnání snoubenců předsedá některý z rodičů snoubenců, pak se doporučuje zvolit danou formuli, která vyjadřuje Kristovu chválu a připomíná lásku oběti až do krajnosti, a tím dává příklad lásky k bližnímu. Jako odpověď přítomných účastníků na danou formuli laického uvítání zní opět prastará odpověď „Amen“. Tentokrát má vyjádřit souhlas s chválou Ježíše Krista jako Pána, který dal příklad lásky v oběti za svůj lid. Následné slovo předsedajícího obřadu žehnání snoubenců celé shromáždění přítomných uvede do kontextu a připomene úmysl, proč se zde přítomní shromáždění a rodina sešli. Následující úvodní slovo má účastníky obřadu naladit k prožívání a slavení obřadu a pomoci zároveň připravit své nitro na slyšení slova Božího. Úvodní a zahajovací slovo předsedajícího může připomenout, že vše, co má člověk dobrého, pochází jako dar

²¹⁶ BENEDIKT XVI. *Duch liturgie*. Brno: Barrister & Principal, 2006. s. 156.

²¹⁷ AL 213.

²¹⁸ *Katechismus katolické církve*. Přeložil Josef KOLÁČEK. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995. s. 421.

od Boha, z jeho milosti, kterou potřebujeme všichni. A povolání k rodinnému životu patří mezi dobra, která Bůh lidem ve své lásce a prozřetelnosti dává. Předsedající by měl již v tuto chvíli připomenout a zmínit jména přítomných snoubenců a jejich úmysl vydat se na cestu ke svátostnému manželství. Aby se jim tento úmysl vyplnil a měli dostatek sil, vybídne přítomné shromážděné účastníky ke společné účasti na modlitbě za ně a jejich přípravu a také aby jim Bůh dal vše, co budou v této etapě svého společného kráčení a růstu potřebovat. Slova, která se doporučují, mohou zahrnovat i připomínku, že snoubenci jsou věřící a jejich cesta má odrážet krásu a pravdu evangelia ve vzájemné úctě, porozumění a lásce, která nalézá sílu v čistotě a upřímnosti. Celá úvodní řeč předsedajícího má být krátká, výstižná a vhodně formulovaná, aby přítomné naladila na slavení společné modlitby za snoubence ve slavnostní rodinné atmosféře.

2.3.1.2. Čtení Božího slova

Někdo z přítomných nebo sám žehnající přečte krátký text z Písma svatého, např.:

Jan 15,9-12

To je mé přikázání: Milujte se navzájem, jak jsem já miloval vás.

Slova svatého evangelia podle Jana.

Ježíš řekl svým učedníkům: „Jako Otec miloval mne, tak já jsem miloval vás. Zůstaňte v mé lásce.

Zachováte-li moje přikázání, zůstanete v mé lásce, jako jsem já zachovával přikázání svého Otce a zůstávám v jeho lásce. To jsem k vám mluvil, aby moje radost byla ve vás a aby se vaše radost naplnila.

To je mé přikázání: Milujte se navzájem, jak jsem já miloval vás."

Nebo: 1 Kor 13,4-13; Oz 2,21-26; Flp 2,1-5

Podle vhodnosti se může recitovat nebo zpívat responsoriální žalm nebo jiný vhodný zpěv.

Žl 145 (144),8-9.10+15.17-18

Dobrotivý je Hospodin ke všem.

Žehnající krátce promluví k přítomným a osvětlí biblický text, aby smysl zásnub pochopili a s vírou ho přijali, přičemž jasně rozliší zásnuby od uzavírání manželství.^{219 220}

Čtení z Božího slova je základním pilířem obřadu žehnání snoubencům. „Požehnání jako znamení se opírají o slovo Boží a jsou vykonávané mocí víry.“²²¹ Boží slovo uvádí shromážděné do vědomí Boží přítomnosti a upozorňuje na důležité rysy obřadu

²¹⁹ *Obřady žehnání: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s komisí ČBK pro liturgii, 2013. s. 157-171.*

²²⁰ *Svatební obřady: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II. 2. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. s. 121-124.*

²²¹ *Obrzędę błogosławieństw: dostosowane do zwyczajów diecezji polskich. Katowice: Księgarnia św. Jacka. 2010. s. 13.*

z pohledu Boží perspektivy. Tím se dostává přítomným účastníkům milost odhalit v liturgii větší hloubku obřadu a její propojení s dějinami spásy. Slovo Boží má schopnost budovat nitro člověka i celé společenství a uvádět je do skrytých tajemství mocí působení Ducha svatého. Duch Boží je ten, kdo snoubence v lásce vede, aby si vzájemně projevovali náklonnost, úctu a pomáhali si růst ve ctnosti. Boží slovo má v obřadech žehnání laikům funkci a úkol uvést přítomné do hlubšího prožívání kontextu zasnub s tajemstvím snubního vztahu a sjednocení Krista a církve. „Toto tajemné sjednocení duše s Bohem, jenž se nazývá přebýváním,²²² je vzorem každého snubního vztahu křesťanských párů, kdy Kristus a církve jsou předobrazem i cílem, k němuž snoubenci směřují. Vycházejí na cestu snubní lásky ústící do svátosti manželství. Snubní láska Krista a církve je téma, které má snoubencům pomoci pochopit hlubší rozměr jejich osobního vztahu a poslání, které od chvíle zasnoubení na sebe přijímají jako dar i úkol. Zásnubní úryvky z Písma svatého jsou vybrány tematicky a nemají podmínku, že musí být čteny právě ony. Lze volit i jiné texty, které jsou vhodné a drží se tématu zasnub i kontextu, v němž se atmosféra obřadu požehnání snoubenců odvíjí.

Co se týká struktury čtení Božího slova, je podmínkou přečíst buďto evangelium, některý z listů či starozákonní čtení, které pomůže více proniknout a ozřejmit podstatu obřadu zasnub a její funkce ve formaci a směřování snoubenců, jejich vzájemné lásky a vztahu. Na konci čtení ze starého či nového zákona se doporučuje zaspívat, a pokud není zpěvák, alespoň zarecitovat responsoriální žalm.

Z doporučených čtení pro obřad žehnání snoubencům je vybrán evangelijní úryvek z (Jan 15,9-12), který je vzat z Ježíšovy řeči na rozloučenou. Popisuje, jak je s Otcem v lásce spojen sám Ježíš: „Pouto lásky spojuje Posílajícího s Poslaným (srov. 3,35; 5,20; 10,17; 14,31).²²³ Stejnou lásku zanechává učedníkům, kteří plní jeho přikázání. „Jako (kathós) Otec miluje Ježíše, přikazuje Ježíš svým učedníkům, aby se stali součástí této jednoty tím, že zůstanou v jeho lásce.²²⁴ Tak se učedníci podílí na lásce ke Kristu, jako Kristus na lásce k Otcí. Podílem na Boží lásce k sobě a k Bohu v plnění Božích přikázání, mezi kterými má prioritní místo láska k Bohu a hned za ním, jak učí Kristus, je láska k bližnímu, jako k sobě samému, naplní učedníky (snoubence) radostí, která je plná. K tomu dodává Moloney: „Obrat

²²² DIM 17. -1316).

²²³ MOLONEY, Francis J., HARRINGTON, Daniel J., ed. *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 443.

²²⁴ Tamtéž, s. 443.

hé chara hymón pléróthé je nejlépe překládat jako „aby byla vaše radost dokonalá,“ a nikoli „byla v plnosti“. Smyslem těchto slov je, že radost učedníků bude vším, čím má být.²²⁵ Tak bude snoubenecká láska směřovat k plné dokonalosti lásky a radosti podle Božích záměrů. Snoubenci budou žít v jistotě Božího požehnání a dober z nich plynoucích.

Druhé doporučené čtení je z listu apoštola Pavla do Korintu (1 Kor 13,4-13). Jedná se o širší verzi velepisně na lásku podle sv. Pavla. „Láska, prokazovaná ve skrytosti všedního dne, po celý život, je cennější, trvalejší než všechny sebevíce atraktivní duchovní zkušenosti.“²²⁶ Psal o ní do Korintu křesťanům, kteří Boha znali a nechali se vést ke službě. Křesťanský život však dostává svůj zralý a plný smysl, pokud člověk a Kristův učedník žije v lásce, kterou apoštol výstižně zobrazuje. „Když maluje svůj obraz lásky, vykresluje nám Pavel, ať vědomě či nevědomě, portrét konkrétního člověka, Ježíše samotného.“²²⁷ Korintané zapomínali, že podstatou celého života křesťana není služba, ani vznešené činy ve jménu Božím, ani znamení a zázraky, dokonce ani dobré skutky dělané pro svědectví druhým. „Pavel má před očima korintskou církevní obec: prorocké mluvení, mluvení v jazycích a poznání, tyto dary, kterých si Korintané tolik cenili, jsou předběžné, pomíjivé.“²²⁸ Vše ostatní pomine, jen pravá láska zůstane. Ježíš „je živým ztělesněním této vytrvalé, trpící, oddané a sebe přesahující lásky. Bez ní, bez něho, by nebyla církev.“²²⁹ Láska Kristova má být i motivem v čase zasnub pro snoubence, kteří chtějí být darem jeden pro druhého a směřovat k plnému vztahu lásky ve svátosti manželství.

Třetí doporučený úryvek z Písma svatého je starozákonní prorok Ozeáš 2,21-26, v němž Hospodin připomíná svoji konkrétní snoubeneckou lásku milovanému lidu, kterého miluje i přes jeho prohřešky a pády. „Ozeášovými hlavními tématy jsou láska, smluvní vztah Boha a jeho lidu, soud a naděje.“²³⁰ Celý úryvek je silně symbolickým a obrazným vyjádřením Boží věrnosti a velikosti jeho lásky, která

²²⁵ MOLONEY, Francis J., HARRINGTON, Daniel J., ed. *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 445.

²²⁶ ORTKEMPER, Franz-Jozef. *První list Korintánům*. Přeložil Jaroslav VOKOUN. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. s. 122.

²²⁷ MOLONEY, Francis J., HARRINGTON, Daniel J., ed. *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 702.

²²⁸ ORTKEMPER, Franz-Jozef. *První list Korintánům*. Přeložil Jaroslav VOKOUN. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. s. 119.

²²⁹ MOLONEY, Francis J., HARRINGTON, Daniel J., ed. *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 702.

²³⁰ ALEXANDER, Pat a David ALEXANDER. *Průvodce Bibli: revidované a rozšířené vydání třímilionového bestselleru*. 2. české vyd. Přeložil Rostislav MATULÍK, přeložil Jan Amos DUS. Praha: Česká biblická společnost, 2009. s. 483.

neváhá kvůli milované sestoupit na zemi z nebes. „V nevýslovně něžné řeči lásky mluví Bůh o lepší budoucnosti, o nové smlouvě, která jeho lid ochrání před veškerým nebezpečím.“²³¹ Boží vyznání snubní lásky k jeho lidu má za cíl probudit lásku ve snoubence (Božím „lidu, který se mu zaslíbí a bude mu věrný“²³²), aby i ona Boha začala hledat a volit a pak se mohli spojit jako manželé v tajemství plodnosti lásky. Snoubenci i přítomní účastníci obřadu díky úryvku z malého proroka Ozeáše mohou pochopit, že láska se nezastaví ani před lidskou slabostí a hříchem. Láska hledá milovaného, dokud jej nenajde a nezůstane s ním. „Vztah mezi Bohem a Izraelem je názorně ukázán na prorokově vlastním manželství.“²³³ Snoubenci si tak můžou uvědomit dvojí rozměr jejich lásky k sobě navzájem a také k Bohu jako Snoubenci jejich duše.

Poslední, čtvrtý doporučený úryvek z Božího slova k výběru, je z listu sv. Pavla Filipským (Flp 2,1-5). Druhá kapitola popisuje, jak rozdílné je chování lidí ze světa a křesťanů, kteří se drží Božího slova a jednají podle Boží vůle. „Jednotu smýšlení jasně prokáží, budou-li připraveni udělat základem života svého společenství lásku bez výjimky a uskutečňovat jednomyslnost z vnitřního přesvědčení.“²³⁴ Sv. Pavel zde nádherně vystihuje bratrsko-sesterské chování vůči blízkým lidem, které je možno vztáhnout i na snoubence a následně na manželský vztah.

Všechny uvedené úryvky z písmo svatého, pokud je neuvádí kněz, ale laik, je doporučené začínat slovy „Vyslechněte, bratři a sestry, čtení (evangelium) a název, odkud pasáž pochází a kdo je jejím autorem.“

Závěrečné Boží slovo by měl v obřadu žehnání snoubenců zakončovat zpěv responsoriálního žalmu, nebo jiný vhodný duchovní zpěv, který je předem vybrán a bude vhodně zapadat do liturgické slavnosti zásnub v křesťanském duchu. De Clerk doporučuje, aby byly zpěvy zazpívány někým z přítomných účastníků obřadu. „Shromáždění totiž rezonuje mnohem více při hudbě interpretované někým z jeho členů.“²³⁵

²³¹ ALEXANDER, Pat a David ALEXANDER. *Průvodce Bibli: revidované a rozšířené vydání třímilionového bestselleru*. 2. české vyd. Přeložil Rostislav MATULÍK, přeložil Jan Amos DUS. Praha: Česká biblická společnost, 2009. s. 483.

²³² Tamtéž, s. 483.

²³³ Tamtéž, s. 483.

²³⁴ MAYER, Bernhard. *List Filipánům: List Filemonovi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. s. 24.

²³⁵ DE CLERCK, Paul. *Moudrost liturgie a jak jí porozumět*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. s. 121.

Poslední část Bohoslužby slova při obřadu žehnání laiků je krátká promluva žehnajícího na téma biblické pasáže, kterou přítomní účastníci obřadu slyšeli v kontextu zásnubního rituálu, pro lepší pochopení zasnub. Důležité slovo je i zmínka rozlišení zasnub od svatby, aby nedocházelo k záměně a zbytečným nepochopením. Zásnuby mají být popsány jako nezávazný, a přesto důležitý aspekt přípravy na manželství, které jako svátost činí oba snoubence k sobě plně vázány poutem jednoty. Zásnubní obřad má napomoci uvědomění, k jakému cíli se spolu snoubenci blíží, kam směřují a co pro to můžou dělat, aby se dobře připravili na přijetí svátosti manželství.

2.3.1.3. Prosby

Následují prosby – z těch zde uvedených může žehnající vybrat nebo jiné přidat podle situace a okolností.

Bůh Otec nás tak miloval, že nás v Kristu učinil svými dětmi a svědky své lásky ve světě. S důvěrou ho proto prosme:

Pane, ať stále máme tvou lásku.

- Bože, tys chtěl, aby naše vzájemná láska dosvědčovala, že jsme tvoje děti a že jsme bratři a sestry tvého Syna.

- Bože, ty vkládáš do lidského srdce něžný dar své lásky a naplňuješ štěstím ty, kdo jej přijmou,

- Bože, ty spojuješ muže a ženu vzájemnou láskou, aby vytvořili rodinu a dočkali se i radosti na dětech.

- Bože, ty nám skrze velikonoční oběť svého Syna ve svátosti manželství tajemným způsobem podáváš obraz plné snoubenecké lásky, kterou si Kristus zamiloval svou církev a vlastní krví ji učinil pro tebe neposkrvněnou.

- Bože, ty voláš N a N k plnému společenství lásky, aby vytvořili křesťanskou rodinu a byli jedno srdce a jedna duše.

Před žehnací modlitbou si podle místních zvyklostí mohou snoubenci dát najevo svůj příslib, např. výměnou prstenů či jiných darů.

Prsteny nebo jiné zásnubní dary mohou být požehnány takto:

Co jste si na znamení vzájemné lásky předali, ať vám stále připomíná, že se připravujete na společný život v manželství.

Odpověď:

Amen.^{236 237}

Prosby jsou pevnou součástí obřadu žehnání snoubencům. Prosby jsou vyjádřením živé víry prosebníka v zásah Boží v dané věci. Prosby jsou také vyjádřením důvěry, že Bůh je větší, než jsou lidské možnosti, a proto je možné se na něj obracet o pomoc i ve velkých a složitých záležitostech nebo i věcech budoucích, kam lidské oko ani rozum nedohlédnou, ale Bůh ve své vševědoucnosti a prozřetelnosti vidí a může

²³⁶ *Obřady žehnání: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu, vydáný papežem Pavlem VI. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s komisí ČBK pro liturgii, 2013. s. 157-171.*

²³⁷ *Svatební obřady: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydáný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II. 2. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. s. 125-126.*

zasáhnout. „Ve skutečnosti nás Bůh vždycky předchází a to, co můžeme způsobit přímluvnou modlitbou, je, že se jeho láska a jeho věrnost ještě zřetelněji projevují uprostřed jeho lidu.“²³⁸ Prosba je také vyjádřením víry v Boží dobrotu a lásku k člověku, a zvláště k lidem, kteří mají vůči sobě lásku a upřímný vztah. Tato láska odráží podstatný Boží charakter a má se zrcadlit na vztahu snoubenců na vzájemné cestě k plnému svátostnému manželství. Člověk ovšem může Boha prosit i o drobné všední věci, neboť Bůh se zajímá a stará o celý lidský život se všemi jeho oblastmi.

Prosby, obsažené v obřadu požehnání snoubenců, jsou doporučením a inspirací, jak se konkrétně modlit za páry, které chtějí vyjít na společnou cestu k plnému svátostnému manželství, a proto si spolu se společenstvím vyprošují od Boha nejen požehnání, ale i konkrétní oblasti, v nichž prosí Boha o jeho dobrořečení a zásah jeho milostiplné lásky.

Prosby při obřadu požehnání snoubencům se tedy předčítají dle uvedeného formuláře s doporučenou odpovědí. Odpověď může být i jiná, pokud bude vhodně formulovaná a adekvátní slavnostnímu rituálu křesťanských zasnub. Intence může přečíst předsedající rituálu křesťanských zasnub nebo libovolný z účastníků, dokonce i jeden či oba snoubenci. Prosby i jakékoli pronášené či zpívané slovo je nutno správně a nahlas artikulovat, aby bylo zřetelné a doneslo posluchačům zprávu a obsah, který je jim určen a dopomocť tak obřad slavit v usebranosti, s pozorností a osobní angažovaností.

Prosby jsou uvedeny v počtu pěti intencí, ale jejich počet je libovolný a je možno některé z intencí vypustit a jiné naopak dodat, s přihlédnutím k okolnostem a aktuální situaci, v níž se obřad žehnání snoubenců koná. Prosby ovšem vybírá hlavní předsedající liturgie a dohlíží na vhodnost a správnost proseb v kontextu celého obřadu liturgie.

Vstupní výzva k prosbám je doporučena s orientací na Boha Otce a jeho rodičovskou lásku ke svým dětem, které obdarovává, aby byli svědky jeho lásky ve světě, kde žijí, pracují a tráví volný čas. Bůh Otec na prvním místě každého z nás osobně přijímá jako milující otec své milované dítě, na kterém mu velmi záleží a přeje si pro něj to nejlepší.

První prosba navazuje tematicky na úvodní modlitbu proseb. Poukazuje na bratrsko-sesterské vztahy Božích dětí a na jejich vzájemnou lásku, která, jak intence vyprošuje, má být světlem, komu patří děti a kdo a jaký je jejich nebeský Otec. Snoubenecké „povolání musí být chápáno jako podstatná a neoddělitelná součást

²³⁸ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium: Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014. s. 171.

nového života, který nám byl darován ve křtu, a tedy konstitutivní součástí důstojnosti laiků.²³⁹ Intence zmiňuje i Syna Božího Ježíše Krista, jako bratra svých adoptovaných sourozenců a nepřímo jej dává za vzor v lásce a za příklad životních postojů a života konkrétně v každé oblasti lidského prožívání, vztahů a milování.

Druhá prosba opět vychází z předchozí intence a drží se něžné lásky jako daru Boha. Bůh dává své dary lidem a ti, kdo je přijmou, naplňují štěstím. Intence poukazuje na důležitou antropologickou oblast lidského života, jímž je lidská svoboda a možnost volby. Bůh dává své dary, ale jejich plody přijme jen ten, kdo dary ochotně přijme. „Každý člověk je povolán k přátelské a obětující se lásce.“²⁴⁰ Intence vyzdvihuje mezi všemi dary dar něžné lásky jako základu pro mezilidské vztahy, a zvláště pro vztah těch, kteří se dobrovolně rozhodují darovat se a přijmout toho druhého jako dar od Boha.

Třetí prosba je v obřadu žehnání snoubenců obrácena směrem k budoucnosti snoubenců a je současně reflexí cíle snubního vztahu snoubenců. Tímto cílem je, jak uvádí a předkládá svoji prosbu, intence o jednotě ve spojení muže a ženy v plodné vzájemné lásce, která dává nový život. „Slavení svátosti manželství, které je samo o sobě velmi prosté, vyžaduje kvalitní lidskou i křesťanskou přípravu snoubenců.“²⁴¹ Tento život vzájemné lásky má dozrávat ve snoubencích po čas celého období zasnoubení, aby pak v den uzavření svátosti manželství dospěli do zralosti, v níž se v jednotě odevzdají a přijmou se navzájem ve všech oblastech života, a tím dají možnost vzejít novému lidskému životu. „Užívat všech darů manželské lásky a zachovávat přitom zákony plodivého procesu znamená, že se člověk nepovažuje za pána nad zdroji lidského života, nýbrž spíše za služebníka záměru daného Stvořitelem.“²⁴² V intenci je zahrnut rozměr snoubeneckého vztahu, který se naplňuje přijetím nového lidského života v dětech. Přijetím dětí pak snoubenecká láska v manželské svátostné podobě dostává podobu rodiny a obrazu Trojice, v níž všechny Božské osoby žijí naprosto jedna pro druhou, a tím mezi nimi proudí radost jeden z druhého. Prosba je zakončena zaslíbením radosti z přijetí dětí.

Čtvrtá prosba opět reflektuje životní období lidské lásky, která zraje věrností i přes námahy, bolesti a utrpení, kterými prochází. „Období známosti a zasnoubení je pro mladé časem kairósu, protože je v tomto čase Pán volá k velké a krásné lásce,

²³⁹ CHL 17.

²⁴⁰ LSP 9.

²⁴¹ ŽPK 118.

²⁴² HV 13.

aby jednoho dne došli k účasti na lásce Krista k církvi v lásce manželské.²⁴³ Jako obraz věrné snoubenecké lásky je dán sám Kristus jako snoubenec a církev (nový Izrael viz. sv. Pavel) jako snoubenka, pro niž se Kristus obětoval. „Svatební smlouva Boha s Izraelem připravuje a předobrazuje Novou smlouvu, dovršenou spojením Božího Syna Ježíše Krista s jeho nevěstou církví.“²⁴⁴ Tím ji učinil neposkvrněnou bez vrásky a vady a ona v pohledu na jeho lásku mu věrnost opětovala a následovala jej v milování i přes životní obtíže a tím se v lásce stávala zralejší a plodnější. Intence se zmiňuje i o Kristově Krvi, která vykupuje snoubenku církev a jejíž mocí snoubenka vítězí nad pokušením a zlem, jak uvádí kniha Zjevení sv. Jana ve 12 kapitole.

Poslední pátá intence je konkrétně směřována jako prosba za snoubence i s vyřčením jejich jmen a žádostí o jednotu lásky, sílu a milost k založení křesťanské rodiny. „Liturgie na sebe bere celé dějiny a proniká je, zahrnuje všechny lidi a každého z nich ve všech jeho dimenzích, i celý vesmír a vše stvořené.“²⁴⁵ Po vzoru Nejsvětější Trojice jsou snoubenci liturgickým požehnáním pozváni, aby se postupně stávali jedním člověkem ve všech sférách, jedním srdcem a jednou duší, a tím si byli vzájemným darem pro společnou cestu k manželství a následnou cestu rodinného života ve svátostném manželství.

2.3.1.4. Požehnání prstenů

Požehnání prstenů probíhá dle dobových, místních a rodinných zvyklostí. Může zde být širší pole pro symbolické gesto a dary ve formě předání prstýnků. Některé obřady a zvyklosti pocházejí z minulosti jako tradice. „Z těchto již minulých epoch zůstaly v současné praxi zásnub dva obřady: dárek prstenu a žádost o ruku. Oba dva obřady měly jasnou symbolickou hodnotu: vyjadřovaly převzetí odpovědnosti na osobní rovině, před rodinou snoubenců, a dokonce před celou společností.“²⁴⁶ Variant je opět několik. První variantou je, že snoubenec sám předá snoubence prstýnek a ona jej obdaruje jiným darem, např. ručními hodinkami. Druhou variantou užívanou

²⁴³ NORIEGA, José. *Doprovázet cestou lásky: nabídka itineráře pro křesťany v období známosti a zasnoubení*. Roztoky u Prahy: Akademie kanonického práva, 2018, s. 10.

²⁴⁴ *Kompendium katechismu Katolické církve*. Přeložil Josef KOLÁČEK. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 96.

²⁴⁵ CORBON, Jean. *Liturgie pramene*. Přeložil Radek TICHÝ. Praha: Krystal OP, 2015. s. 196.

²⁴⁶ NORIEGA, José. *Doprovázet cestou lásky: nabídka itineráře pro křesťany v období známosti a zasnoubení*. Roztoky u Prahy: Akademie kanonického práva, 2018, s. 11.

v obřadu požehnání snoubenců je oboustranné předání prstýnků snoubenec snoubence a snoubenka snoubenci na znamení společného vykročení na cestu k plné jednotě. Tato jednota má být dovršena svatebním dnem, kdy oba snoubenci dostanou novou milost jít spolu cestou jako manželé v síle svátosti manželství, kdy již ručitelem tohoto vztahu nebudou jen oni, jako lidé, ale bude v tomto vztahu stát i Bůh, jako ten, kdo je bude sjednocovat a žehnat jim, pokud s ním a vzájemně budou spolupracovat na společenství lásky.

Samotná formule žehnání prstenů může být pronesena i laikem. Ve formuli je dán důraz na vzájemnou lásku snoubenců, kterou vyjadřují snubní prstýnky. Připomíná se i společná cesta, na niž se snoubenci od dnešního dne společně vydali. Příslib je vyjádřen symbolicky formou daru, nevyjadřuje se ze strany snoubenců slovy. Příslib ještě není plný slib. Slib zavazuje obě slibující strany k naplnění věci, které se týká. V případě manželství jde o slib zachovávat manželskou smlouvu ve věrnosti, úctě a lásce. Oproti tomu příslib je zaslíbení s podmínkou, a pokud dojde až do fáze slibu, bude příslib naplněn. Tedy snubní příslib není nutné naplnit, ale je předzvěstí možného naplnění. Předsedající obřadu žehná prsteny formou obrácení se na snoubence ve druhé osobě množného čísla a připomíná, co prsteny a dary ze strany snoubenců vzájemně vyjadřují a k čemu mají snoubencům pomoci. Aby došli k společnému naplnění manželství ve svátostném svazku lásky. Předsedající také zdůrazní, že dary tento příslib pouze připomínají a jejich funkce je symbolická a mají být upomínkou na rituál křesťanských zásnub. Lidé přítomní obřadu odpovídají na žehnání prstenů Amen. Tím dávají najevo svoji víru, že Bůh sám tyto dary žehná a budou se používat jako upomínacího symbolu pro povzbuzení snoubenců na jejich společné cestě ke svátosti manželství. Po předání prstenů si snoubenci i všichni přítomní účastníci obřadu žehnání snoubenců vyslechnou vrcholnou žehnací formuli.

2.3.1.5. Žehnací modlitba

Následuje žehnací modlitba. Kněz nebo jáhen ji pronáší se vztaženýma rukama; žehná-li laik, má přitom ruce sepnaté.

Chválíme tě, Bože, a děkujeme ti, že ve své prozřetelnosti voláš N a N, aby se vzájemně milovali, a že jim k tomu dáváš svou milost. Prosíme tě, posilni jejich srdce, aby vytrvali ve víře, aby se ti ve všem líbili a šťastně dosáhli uzavření svátostného manželství. Skrze Krista, našeho Pána.

Všichni odpovědí:

Amen.

Pokud žehná kněz či jáhen, může říkat tuto žehnací modlitbu:

Pane Bože, prameni veškeré lásky, tvá prozřetelnost vedla tyto mladé lidi, aby se jejich životy setkaly. Dopřej laskavě těm, kdo se připravují na svátostné manželství a vyprošují si od tebe milost, aby se podporováni tvým božským + požehnáním stále lépe poznávali a více ctili a navzájem se upřímně milovali.

Skrze Krista, našeho Pána.

Všichni odpovědí:

Amen.^{247 248}

Žehnací modlitba je v obřadu požehnání snoubencům vrcholem celé liturgické slavnosti, a proto jí náleží patřičná pozornost a náležitý detailní rozbor jednotlivých prvků a pasáží žehnací modlitby. Přesedající liturgického rituálu pronáší celou žehnací modlitbu a dle jeho stavu následuje výběr slov a gest jemu náležejících.

Pokud předsedá liturgii zasnub vysvěcená osoba, může nad dotyčnými snoubenci pozdvihnout ruce a žehnat jim tímto symbolickým žehnacím gestem. Pozdvižené ruce jsou symbolem autority svolávající dobrořečení od Boha, nejvyšší autority, nad člověkem.

Pokud liturgii předsedá jeden z rodičů snoubenců, tedy laická osoba, pak je doporučeno na znamení důvěry v Boží dobrotu a vyslyšení modlitby žehnání, aby měl sepnuté ruce a takto se modlil v důvěře modlitbu žehnání snoubencům.

Žehnací modlitba z úst kněze či jáhna, s pozdviženýma rukama, začíná slovy vyznávajícími Boha jako Pána a původce veškeré lásky v symbolu pramene. Žehnající následně vyznává Boží prozřetelnost, v níž jeho tajemný záměr, který může být tajemstvím, spojil cesty těchto dvou lidí jako muže a ženy, aby se jejich životní cesty propojily a došlo k vzájemnému setkání, které dospělo, až k obřadu žehnání snoubencům. Vždyť „byli stvořeni podle Božího obrazu a podoby jako jednota dvou

²⁴⁷ *Obřady žehnání: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu, vydáný papežem Pavlem VI. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s komisí ČBK pro liturgii, 2013. s. 157-171.*

²⁴⁸ *Svatební obřady: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydáný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II. 2. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. s. 126-127.*

a oba byli povoláni k snoubenecké lásce.²⁴⁹ Tím žehnající připomíná, jak se cesty těchto snoubenců v minulosti setkaly a že to nebyla náhoda, ale tajemné Boží řízení. Zároveň je vhodné připomenout, že se tím nemyslí osud, že to tak muselo být a už vůbec ne, že nemůže být jiná varianta pro tyto snoubence než společné manželství. Pouze se chce připomenout Boží dobrota, která lidem v životě připravuje radosti a obdarovává je ve vzájemné lásce, aby darované dary správně užívali a opatrovali. Následující prosba je spojením žehnání v přítomnosti i pro budoucnost. Kněz připomíná Boží milost, z níž pramení každé požehnání, a každý opravdový dar. Zároveň připomíná Kristův kříž a jeho vítězství a symbol, z něhož pochází veškeré požehnání, když symbolicky svojí pravou rukou žehná nad oběma snoubenci při pronášení těchto slov. V daný okamžik jako žehnající gesto dělá kříž nad snoubenci, a tím se dostává obřad žehnání snoubencům do svého vrcholu. Následující slova jsou připomínkou úkolu snoubenců na společné cestě ke svátosti manželství. Úkol snoubenců je se vzájemně poznávat, ctít i přes různost a upřímně se milovat. Poslední slova žehnajícího jsou obrácena na toho, kdo je zdrojem požehnání i lásky a tím je Ježíš Kristus jako Pán, kterého kněz připomínal na počátku modlitby a od něhož, pro něhož a skrze něhož vše pochází. Lidé přítomní obřadu souhlasí s požehnáním a slovy v něm obsaženými hlasitým Amen. Tím potvrzují jak účastníci, tak i samotní snoubenci svůj souhlas a prosbu, aby se požehnání v životě snoubenců naplnilo, a proto zvou a prosí Boha, jako jejich Pána a garanta, který se o ně ve své lásce jako mystický snoubenec církve postará.

Druhá varianta žehnacích modlitby pronášena laikem má stejný smysl, ale rozdílná slova od žehnání knězem či jáhnem. Celá modlitba laického předsedajícího se nese v pokorné a důvěryplné víře v Boží dobrotu a v milostiplné a láskyplné obdarování snoubenců a požehnání pro jejich společnou cestu ke svátostnému požehnání v manželství. Laická modlitba žehnání snoubencům začíná chválou Boha, protože Bůh je hoden naší chvály, a to ve všech okamžicích našich životů, ať radostných nebo bolestných, Bůh je vždy chvály hodný nezávisle na tom, co člověk prožívá. Po slovech chvály předsedající laik přejde k díkůčinění a poděkování za dobrodiní, které Bůh ve své lásce a prozřetelnosti dal snoubencům. Zde připomene jejich jména a také že je Bůh jmény volá, aby se vzájemně milovali. Modlitba připomíná, že lidem, kteří se upřímně milují, pomáhá Boží milost zdarma daná, a s níž člověk, a v tomto případě snoubenci, mají spolupracovat, aby jejich vzájemná láska dále rostla. Následující slova

²⁴⁹ JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem: apoštolský list papeže Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. Praha: Zvon, 1992. s. 55.

jsou již prosbou o posilu srdce snoubenců, protože srdce je v biblickém pojetí centrem lidské bytosti a to jak těla, tak i duše. Zároveň je srdce místo, v němž se člověk rozhoduje, a tedy zde dochází k základnímu nasměrování člověka a jeho života. Srdce je tu zmíněno v souvislosti s rozhodnutím pro víru a život z ní i ve stavu snoubenecké lásky a povolání být snoubencem a snoubenkou na cestě ke svátostnému manželství. Prosba zahrnuje i víru v to, že pokud člověk z víry žije, je milý Bohu. Přání obsažené v poslední prosbě je opět zaměřeno na směřování snoubenců k jejich šťastnému dosažení cíle ve svátostném křesťanském manželství. Poslední slova, obdobně jako u kněžského zakončení žehnací modlitby, končí slovy zaměřenými na Krista Ježíše, našeho Pána, skrze něhož naplnění našich proseb od Boha dostáváme. Přítomní, podobně jako u kněžské žehnací modlitby, odpovědí souhlasné Amen, a tím potvrdí souhlas s pronesenými slovy žehnání nad snoubenci. Po žehnací modlitbě se celý obřad žehnání snoubenců přesune do poslední fáze ukončení obřadu.

2.3.1.6. Zakončení obřadu

Žehnající zakončí obřad slovy:

Bůh lásky a pokoje ať ve vás přebývá, ať řídí vaše kroky a upevňuje vaše srdce ve své lásce.

Všichni odpovědí:

Amen.

Slavení obřadu je chvályhodné zakončit vhodným zpěvem.^{250 251}

Předsedající liturgie obřadu požehnání snoubencům zakončí celý obřad slovy, která jsou již dána liturgickými texty, vhodně naformulovanými pro katolický obřadní rituál zásnub. Závěrečná slova nemají být dlouhá, aby se neztratil důraz a vrchol celého obřadu, který byl centralizovaný do samotného slovního žehnání s příslušnými a odpovídajícími gesty dle statutu povolání předsedajícího liturgie. Závěrečné zakončení začíná slovy připomínajícími nejvýznamnější charakteristiku Boha Nového zákona. Bůh je v závěrečném zakončení nazván Bohem lásky, což je výstižné právě pro obřad žehnání snoubencům. Bůh je také nazván a charakterizován jako Bůh pokoje. Tato charakteristika má ovšem širší význam. Bůh pokoje je také Bohem spásy, protože

²⁵⁰ *Obřady žehnání: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s komisí ČBK pro liturgii, 2013. s. 157-171.*

²⁵¹ *Svatební obřady: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II. 2. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. s. 126-127.*

pokoj je plodem plné a celistvé záchrany pocházející od Boha Spasitele. Spásu, která plodí pokoj, je možné vystihnout i plným uzdravením na duši i těle, a tedy i v mezilidských a sociálních vztazích. Bůh pokoje a Bůh lásky je Bohem, který obdarovává pomocí, záchranou, ale i štěstím a radostí pramenícími z pokoje a lásky Boží. Bůh lásky a pokoje, vystižený v závěrečné formulí modlitby obřadu žehnání snoubencům, je zván do života a vztahu snoubenců, aby jim udělil plnost, která vyrůstá z Boží spásy. Díky tomuto zachraňujícím činu lásky mohou jít snoubenci za Kristem jako jeho učedníci a vzájemně si prokazovat lásku, kterou sami na sobě od Boha zakusili a jako jeho učedníci ji stejně jako Kristus předávají dál. „V lidské lásce a péči se lze setkat s odrazem Boží lásky.“²⁵² Bůh lásky tak své učedníky, a na tomto místě učedníky v povolání snoubenců, povede kroky a upevní je ve své lásce svojí láskyplnou milostí. Přítomní účastníci obřadu naposled odpovědí společně na závěrečnou modlitbu Amen, a tím souhlasí a potvrzují celý obřad žehnání snoubenců jako platný a zakončený. Na závěr celého obřadu žehnání snoubencům je doporučeno zazpívat nějakou vhodnou píseň, která bude vystihovat a podtrhovat slavnostní atmosféru a radost celého obřadu.

²⁵² DOLISTA, Josef. *Naděje vložená do manželství: (Teologicko-pastorální studie)*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1994. s. 31.

3. Vyhodnocení poznatků

Podobně jako v židovské kultuře i křesťanská kultura zná a slaví liturgii zásnub. V církvi je jasně a zřetelně rozlišen rozdíl mezi zásnubami a svatbou samotnou. Liturgie zásnub není svátostí, jako samotné slavení svátosti manželství, ale je slavena jako liturgická slavnost a svátostina, kterou přednostně předsedá biskup, kněz, jáhen. Pokud se snoubenci spolu s rodinou rozhodnou slavit liturgii jen v rodinném kruhu, mohou liturgii zásnub předsedat nebo také jen rodiče snoubenců. Zásnuby jsou spíše jasným znamením a svátostinou posilující snoubence na cestě k svátosti manželství. Samoté zásnuby v katolické církvi nejsou vázány nutností vstoupit do manželství, ale jsou gestem vyjadřujícím touhu k manželství směřovat a na ně se připravit.

Žehnání snoubenců ale prochází nutností revize liturgického slavení. Jako každá dynamická věda se i liturgie a její praxe již po tisíciletí vyvíjí. Vývoj, jak nastínila i tato práce, prodělala i liturgie zásnub a manželské obřady. Některé prvky jsou zdravé a postupem času si nejen v praxi, ale i v liturgických knihách, najdou své místo. Ovšem jsou i případy, kdy při sebelepší vůli předsedajícího a účastníků liturgie, nemůže církev z nějakých podstatných důvodů určité prvky ritu, gest či symbolů do křesťanské liturgie přijmout. Pokud dochází k tomuto konfliktu zájmů a předpisů, je na místě upozornit místního biskupa, aby do dané záležitosti vnesl jasné světlo a svým rozhodnutím vyjasnil směřování obřadů.

Když se podíváme na rozdílnost západního a východního pojetí lásky v manželství, spatříme odlišný přístup v uchopení a zacílení emočního potenciálu.²⁵³ Západní kultura je masírována filozofií tady a teď bez prozřetelného výhledu na potom v emočním a vztahového prožívání.²⁵⁴ Lidské emoce mají své limity. Ale také zrození, růst, rozvoj a zrání, které potřebují péči, pozornost a vzájemnou ohleduplnost, která v západní civilizaci jako by ztrácela svůj půvab a namísto ní nastupuje diktatura sobectví a egoismu, které za sebou zanechávají jen vztahovou spoušť. Aby se tomu i v západní kultuře zabránilo a dal se zdravý základ pro rozvoj vztahů v manželství, je třeba zodpovědné přípravy v období, kdy si lidé řeknou své vzájemné vědomé ano při zásnubách. Mají pak ještě určitý čas na osobní zrání a poznávání svého

²⁵³ Srov. WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, [1997]. s. 201.

²⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 201.

protějšku, aniž by byli vázáni silným tělesně emočním a duchovním poutem, které s sebou nese manželský svazek v dobrém i zlém. Aby bylo v manželství více dobrého, je nutný čas kvalitní přípravy a sebereflexe i poznávání protějšku a společných úkolů, které oba snoubence čekají.

Obřad žehnání snoubencům prošel v historii svým vývojem, který se odvíjel od dobových a kulturních zvyklostí. V křesťanském obřadu žehnání snoubenců jsou velmi zřetelně vidět prvky židovské tradice. Židovské pojetí obřadu zasnub bylo silně spojeno s vnímáním smlouvy mezi Hospodinem a jeho lidem. Přesto i v období historie církve prošel obřad požehnání snoubencům významnými změnami a vývojem. V následujících závěrečných kapitolách se pokusíme shrnout základní rysy a úkoly současného obřadu žehnání snoubencům v liturgii církve.

3.1. Oddělenost jako čas přípravy

Pro osobní posvěcení potřebuje člověk určitý čas oddělenosti od běžného života a každodenních vztahů. Nejedná se o útěk či vytváření si paralelního světa. Právě naopak, pokud chce křesťan a křesťanské páry zůstat věrni svým křesťanským závazkům a povolání k životu a svatosti, jako základních křesťanských povolání, pak musí mít i čas, kdy budou poznávat v osobní modlitbě, studiu a duchovní formaci a doprovázení své křesťanské kořeny a naději, k níž má jejich život směřovat.²⁵⁵ Jako byl v minulosti Izraelský lid pozván Hospodinem k posvěcení, tak jsou i dnes křesťanské páry chystající se na svatbu v přípravě snoubeneckých rituálů zváni, aby objevili hloubku povolání, které navazuje na povolání k životu a svatosti. Pokud si křesťanští snoubenci chtějí uchovat ve svých vzájemných vztazích svoji křesťanskou identitu, potřebují se setkat s těmi, kdo tuto identitu a její praktické dopady v mravním životě žijí.

Liturgie zasnub snubní dvojici uvádí do nové životní etapy. Přijetím požehnání z rukou duchovního či rodičů vstupují snoubenci do etapy života, ve které se učí přijímat novou roli odpovědnosti nejen za sebe, ale i za svého snubního partnera. Celý čas zasnub je nesen obdobím příprav na svatbu a následující společný život v jednotě manželského soužití. Liturgie v počátku této životní fáze pomáhá dvojici snoubenců správně uchopit smysl celého času zasnub a jejího dopadu na očekávané společné manželství páru.

K zdárnému naplnění očekávání muže a ženy svatebního dne a navazujícího manželského života patří období zdravého sebepoznání, sebereflexe a zrání vycházejícího z postupného přijímání odpovědnosti za svěřené úkoly. Snoubenci si v této etapě mají být blízcí a nápomocní ve vzájemném vrůstání do role snubního vztahu. Jan Pavel II. mnohokrát hovořil o tajemství snubního daru člověka sebe sama druhému.

Člověk sám, ale i celý snoubenecký pár, potřebuje pro vlastní sebepoznání čas. Tento čas potřebuje naplnit zdravou sebereflexí svých předností, obdarování a objevovat své zdroje a potenciál, které má postupně v daných úkolech životního stavu snoubence naplňovat. Liturgie obřadu zasnub by měla snoubencům pomoci si tento vzácný úkol i dar uvědomit a přijmout za svůj pro celé období zasnub.

²⁵⁵ Srov. GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně*. Praha: Portál, 1993. s. 114.

Jiným, neméně důležitým účelem času zasnub, má být zdravá oddělenost od světa, svých zlovyků a hříšných nákloností. K tomuto má taktéž napomoci osobní sebezpytování a následné poznání svých limitů, omezeností a hříšných sklonů. Ty může člověk i celý pár, díky jejich postupnému odhalování, postupně odstraňovat ze svého života.

Čas oddělenosti je míněn jako čas růstu v cnosti, ve sdílení a plánování společného života snoubenců. Každý z dvojice snoubenců se nachází na odlišném stupni zralosti v určitých oblastech lidského života v psycho-bio-kulturně-spirituální rovině. Člověk přirozeně může dát jen to co má a co si uvědomuje, že může dát, a toto pak nabízí jako dar druhému. Proto si snoubenecký pár potřebuje individuálně i společně uvědomit odkud přichází, kdo je a kam jako člověk i pár směřuje. Tyto základní životní otázky často nejsou u mnoha lidí ani položeny, natožpak zodpovězeny. Aby mohl člověk stavět, potřebuje mít pevný základ. Samotné manželství potřebuje být zakotveno na zralém, osobním a vědomém rozhodnutí obou z dvojice pro toho druhého i pro Boha. Liturgické požehnání snoubencům jim má otevřít zrak pro Boží působení v jejich životech a pozvat je do hlubšího objeování Božího plánu, s životy obou snoubenců, aby každý z nich i osobně tento plán přijali a ke svému společnému dobru začali naplňovat.

3.2. Posvěcení jako úkol snoubenců

Kristův příchod připomíná, že Bohu je vzácný a drahý každý člověk, a proto se neváhal stát člověkem, aby každý lidský život vyvedl ven z vězení zmaru hříchu a dal mu nové světlo v naději a víře. Bůh šel se svou láskou ještě dál a člověka zve do vztahu se sebou na úrovni manželského vztahu, tedy na nejintenzivnější úrovni důvěrnosti a sdílení, jakého je člověk schopen. Proto člověk a přeneseně i celá církev, jako nevěsta připravená pro svého ženicha, zakouší nejen vykoupení z hříchů, ale i posvěcení a naplnění Duchem svatým.²⁵⁶ Rozměr Boží lásky k člověku je nezištný a bezpodmínečný. Boží láska k člověku je otcovská i milenecká. A liturgie se snaží v mnoha textech tyto rozměry zachytit a vložit do obřadů, aby shromáždění, které se modlí, bylo naplněno vědomím, před kým stojíme a co pro něj znamenáme.

Liturgie zasnub připomíná snoubencům rozměr svatosti Božího majestátu, který spočívá v jednotě Nejsvětější Trojice. A na základě svatosti, v níž se láska Trojice projevuje jako neustálé proudění nezištného a pozorného zájmu o druhého. Snoubenci jsou zváni objevovat tento rozměr svatosti Boha a vtělovat jej do svých vzájemných čistých vztahů, a tím růst v osobní svatosti a pomáhat si vzájemně v posvěcení jeden druhému.²⁵⁷ V kontextu Boží bezpodmínečné lásky, která se nebojí ušpinit si ruce milovaným, aby jej zachránila od utrpení, jsou i snoubenci zváni k tomu, aby si vzájemně a s citlivou rozvahou pomáhali vzájemně překonávat své slabosti a nezralé návyky, které brání zdravému a krásnému soužití v manželství.

Podobně jako Bůh svému lidu hned neodhalil velikost své lásky a hloubku, do které je zve, protože na to v danou chvíli ještě nebyli připraveni, tak i čas zasnub má být časem vzájemného objevování, poznávání a postupného společného dozrávání do jednoty a vzájemného dávání se sobě navzájem.²⁵⁸ Přestože se v dnešní církvi rozvíjí snahy pro budování snoubeneckých příprav a společných děl na podporu manželství, je tato oblast stále ještě plná výzev a neoraných polí. Zde by bylo záhodno zasít semena evangelia a radostiplného Ducha dodávajícího skutečnou chuť do praktického křesťanského života.

²⁵⁶ Srov. BENEDIKT XVI. *Úvod do křesťanství*. Brno: Petrov, 1991. s. 237.

²⁵⁷ Srov. Tamtéž, s. 237-238.

²⁵⁸ Srov. WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, [1997]. s. 204-205.

Posvěcování snoubenců začíná v osobním a vědomém rozhodnutí přijmout Krista jako zdroj veškeré svatosti. Až následně může každý z obou snoubenců, sám plný Kristova života, přinášet tento život snubnímu partnerovi na cestě k svátostnému uzavření manželství. Podle vzoru mnoha snoubeneckých párů z biblických dějin mohou snoubenci i v liturgickém obřadu zasnub spatřit příklady a možné cesty snubního vztahu. Výstižně to dokládá modlitba z řecko-katolického obřadu, v níž jsou vzpomínány konkrétní biblické osobnosti žijící svatost aktualizovanou v konkrétním historickém období.

Oproti řecko-katolickému obřadu požehnání snoubenců stojí obřad římsko-katolický, který ukazuje snoubencům svatost na konkrétních úryvcích Božího slova v rámci liturgického obřadu. Snoubenci, slyšící Boží slovo, mají být vedeni k tomu, aby slyšené pochopili a přijali za svůj životní program, který pak konkrétně aplikují ve svém osobním životě.

3.3. Svatost v rozměru společenství a vzájemné jednoty v lásce.

Aby lidé mohli mít podíl na Boží svatosti, potřebují Jeho milost ale i ochotu spolupracovat na vědomém a dobrovolném budování vzájemných vztahů mezi sebou navzájem.²⁵⁹ To obzvláště platí o snoubencích, kteří se připravují na společný budoucí život, kde to bez ochoty přijímat toho druhého takového, jaký je, nepůjde.

Zásnuby, jako příprava na novou smlouvu, jsou časem zráním k celoživotnímu závazku. V dnešní době se postupně vytrácí pojem věrnosti a vzájemné lásky a úcty až do smrti. Pokud snoubenci chtějí pochopit, co budou slibovat při svatbě, měli by se od obřadu zásnub připravovat rozjímáním a vzájemným sdílením osobního chápání manželského slibu a důsledků z něj vyplývajících.²⁶⁰ Opravdová láska je závazkem a je náročná. Co člověka stojí hodně sil, má pro něho i zpětně velký význam. Proto i příprava a v ní zahrnutý obřad snoubeneckého požehnání, by měla snoubencům připomínat kontext historie jejich rodů a zodpovědnosti, kterou na sebe berou. Laciné a jednoduché obřady, které ani sami snoubenci nechápou a jen je absolvují jako školní povinnost, nakonec zahodí při první příležitosti jako nepotřebné. Naopak to, co sami pochopí a přijmou za své, jako osobní program života, následně propojí nejen se svým životem, ale i s životem své rodiny a církve v dějinách spásy. Pochopení významu, odkud přicházejí, kdo jsou a kam společně jako snoubenci a budoucí manželský pár směřují, je základem pro vědomé a dobrovolné probuzení zájmu o zakořenění osobního i společného života v církvi.

Důležité životní události jako narození, svatba, se musí uchovávat v paměti formou slavení.²⁶¹ Stejně i zásnuby a jejich obřad by měl mít podobu slavnosti, kterou si snoubenci rádi připomenou a skrze ni i to, k čemu je zavázala. Díky tomu budou v reálném životě ochotně žít to, do čeho byli slavnostním liturgickým rituálem uvedeni.

Rozměr svatosti ve společenství a jednotě vzájemné lásky není ohraničen pouze na snoubence a jejich individuální prožívání vztahu. Rozměr svatosti vedoucí k plnému společenství zapojuje a podílí se mnohotvárnou láskou snoubenců i k rodině, jak užší, tak i širší. Snoubenci jsou pozváni liturgickým slavením obřadu požehnání snoubencům

²⁵⁹ Srov. GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně*. Praha: Portál, 1993. s. 115.

²⁶⁰ Srov. Tamtéž, s. 205.

²⁶¹ Srov. WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, [1997]. s. 207.

lásku přijmout v gestu a symbolu požehnání od církve i rodiny. A naopak přijetím daru požehnání dostávají úkol a poslání rozvíjet tento snubní dar jednoty i v širších vztazích, v rodině, pracovišti, mezi přáteli a sousedy. Toto se přirozeně děje v rodinném i církevním prostředí, kde lidé vytváří přirozené mezilidské vztahy, k nimž patří i společné prožívání slavnostních chvil a událostí, které se pojí s významnými mezníky života.

Snoubencům na cestě k svátostnému svazku, potvrzenému manželským slibem, může na cestě velmi výrazně pomoci křesťanské společenství, v němž snoubenci najdou své místo. Jistým suplováním křesťanských společenství mohou být například kurzy Alfa pro snoubence apod. Páry, které se vydají vědomě na cestu křesťanské zralosti, potřebují svoji víru nutně sdílet a čerpat ze svědectví věřících křesťanů.

Obřad požehnání snoubencům je tedy spíše úvodem k vědomému vykročení na cestu otevření se v lásce navenek vůči světu a nejbližšímu okolí. Tato láska snoubenců má zahrnovat bliženeckou lásku, která může mít širokou škálu podob a konkretizací. Společné aktivity snoubenců v církvi i v kulturních a sociálních projektech s vědomím a úsilím o zachování křesťanského charakteru, pomáhá snoubencům rozvíjet své schopnosti a zároveň je konfrontuje se skutečností světa a jeho potřeb, v němž žijí. Aby snoubenci v tomto úsilí obstáli, musí si být vzájemnou oporou a také potřebují mít oporu v zakořenění své křesťanské identity, kterou budují v křesťanském společenství vlastní farnosti, případně rodiny.

3.4. Liturgie duchovních zásnub povolání pro všechny stavy

Liturgie uvádí do hlubokých tajemství a odkazuje na skutečnosti pro běžný život člověka skryté. Každé z liturgických gest může člověku napovědět a vést ho do hlubší roviny sjednocení s Bohem. V liturgii požehnání snoubenců se výrazně a silně objevují dvě témata. Prvním je požehnání a dobra z něj plynoucí. Druhým tématem jsou zásnuby a s nimi spojená cesta přípravy pro plné spojení dvou lidských bytostí, jako muže a ženy ve svátostném manželství.

Požehnání jakožto symbolický úkon liturgického obřadu uvádí dvojici i všechny přítomné a účastníky obřadu do hloubky tajemství přípravy zasnoubení a do plného spojení dvojice muže a ženy ve svátostném manželství. Celý obřad je vyvrcholením a ukončením předchozí etapy seznamování se dvojice. A zároveň uvádí dvojici snoubenců do nové životní etapy času zásnub, aby s mnohem aktivnějším přístupem usilovali o vzájemný společný růst společného dobra a připravovali se na nový život ve vzájemné jednotě.

Témata požehnání a zásnub provází Boží lid již od dob Starého zákona. Témata požehnání a zásnub a jejich poselství převzal i Nový zákon a ovlivnil silně zrod církve. Ve spisech mnoha křesťanských mystiků a světců se téma zásnub objevuje a vykresluje zároveň i požehnání s nimi spojené. Mnoho svatých, ale i učenců církve poukazuje na zasnoubení Hospodina s jeho lidem, které se uskutečnilo prvním Kristovým příchodem a jeho založením církve na apoštolech.

Ovšem jak poukazuje zkušenost mnoha svatých a mystiků téma zásnub a následného spojení Hospodina a duše lze vztáhnout i na osobní život každého jednotlivého věřícího křesťana. Dokonce ani lidská slabost a hříšnost nejsou nepřekonatelnou překážkou, aby si Bůh člověka zasnoubil. Dokonce k duchovnímu zasnoubení s Bohem jsou zváni lidé i přes různost lidských stavů, ať se jedná o zasvěcené osoby či osoby žijící v manželství nebo osoby svobodné. Každý z lidských stavů je možné prožívat v Boží blízkosti a jednotě.

Silnou zkušenost duchovních zásnub měli velcí světci. Mezi nejvýznamnější svaté hovořící o duchovním zasnoubení patří svatí chudých žebravých řádů jako např. františkáni, karmelitáni a mezi nimi např. sv. František z Assisy, sv. Klára, Sv. Jan od Kříže, sv. Terezie z Avily, sv. Terezie od Dítěte Ježíše, ale i mnoho jiných svatých z široké škály řádů a lidských stavů.

Svatý Jan od Kříže zasnoubení s Bohem popisuje jako cestu překonání krizí nazývanou jako temná noc ducha. Podobně se o zasnoubení duše s Bohem vyjadřuje sv. Terezie z Avily, kdy duše prochází komnatami hradu, aby se nakonec setkala s Bohem.

Zkušenost těchto velkých světců má být ukazatelem směru, k němuž Bůh stvořil každou lidskou duši a každý člověk je zván do důvěrného a intimního vztahu s Bohem. Přesto, stejně jako u přirozených zasnub muž a ženy, je třeba k duchovním zasnubám dobrovolného osobního souhlasu obou stran. A to Boha i člověka. Lidské vztahy jsou mnohdy odzrcadlením našeho vztahu k Bohu a naopak. Každý vztah potřebuje projít cestou vzájemného poznání, seznámení se, času tráveného společně. Se vzrůstající důvěrou ve vztahu dochází i k vzájemné otevřenosti a hlubšímu vzájemnému poznání. Podobně je tomu i se vztahem Boha a člověka.

Liturgie obřadu požehnání snoubenců nemá dvojici snoubenců pouze uvést do nové životní etapy přípravy na manželství. Obřad má, kromě této důležité skutečnosti, snoubencům připomenout zkušenost i mnoha světců a mystiků církve s Bohem. Každý člověk osobně, ale i lidé ve společenstvích, jsou zváni Bohem do osobního vztahu ke svému Tvůrci, Otci i Ženichovi. Při uvědomění si hlubšího rozměru zasnub snoubeneckého páru pak člověk může více a intenzivněji prožívat vztah nejen vůči sobě navzájem ale i ve vztahu k Bohu.

Závěr

Cílem práce bylo zodpovědět otázku, co se děje při zasnubách, jakožto příkladu požehnání udíleného laiky. V práci jsme věnovali pozornost požehnání jako obecnému a náboženskému fenoménu, poukázali jsme na žehnání v Písmu a v dějinách liturgie i na spiritualitu žehnání v současné teologii. Práce také poukázala na zasnubní požehnání spojené s charakterem podmíněčné smlouvy. Hlavní část práce je zaměřena na analýzu struktury jednotlivých prvků snoubeneckého požehnání v současném římském ritu.

Komparačním a analytickým zpracováním znalostí historického vývoje liturgického obřadu žehnání snoubencům a jejího současného stavu si práce mimo jiné kladla otázky po možnostech dalšího vývoje zpracování tématu.

Úvod práce se věnoval požehnání jako obecnému a náboženskému fenoménu s vysvětlením ritualizace a jejího významu v obřadech spojených s lidskými přechodovými obdobími. Práce vysvětluje pojem požehnání a jeho postupný vývoj ve Starém i Novém zákoně. Práce také poukazuje na vývoj požehnání v Písmu se specifikací požehnání spojeného se smlouvou a jejím podmíněčným a nepodmínečným aspektem. Historickým exkurzem do dějin liturgie předložila práce spiritualitu žehnání v současné teologii, a tím vyjasnila možné směřování současných laických žehnání.

V první kapitole jsme vycházeli z kompilace doplňkové literatury s následným zpracováním těchto dokumentů, jež se vztahují k obřadům laického požehnání v dějinách liturgie s primárním zaměřením na historický vývoj laického žehnání při obřadech zasnub.

Ve druhé kapitole jsme se zabývali analýzou stěžejní literatury obsažené v polských překladech profesora Najdy, vztahujících se k požehnání snoubenců ve Starém i Novém zákoně a zpracováním Svatebních obřadů a Obřadů žehnání. Pro tuto hlavní část práce, obsahující analýzu úryvků Starého i Nového zákona i část historického vývoje zasnubních obřadů, bylo obtížné sehnat dostatek českých pramenů, které by se zabývaly daným tématem. Proto jsme přistoupili k metodě překladů z polského jazyka od profesora Najdy, který téma poměrně přehledně rozebírá. Přeložený materiál, doplněný našimi komentáři, byl včleněn do práce jako primární část druhé kapitoly.

Práce tímto přispěla k překladu hodnotných faktů a poznatků, které mohou být nosnými podklady pro následující bádání v oblasti liturgie obřadů požehnání snoubenců.

Část práce, zaměřující se na kapitoly a verše Starého zákona, jež se týkají našeho tématu, přináší poznatky z historického pozadí kultu a proměny ritualizace obřadu žehnání rodičů svým potomkům při zásnubách. Hlavní část práce byla věnována současnému římskému rituálu a analýze struktury jednotlivých prvků snoubeneckého požehnání.

Do druhé kapitoly práce jsme původně pro lepší srovnání zařadili i řecko-katolický obřad požehnání snoubencům, který je zde spíše okrajovým tématem. Přesto v sobě řecko-katolický obřad nese mnohé prvky historických obřadů z dějin a pro dokreslení současného snubního obřadu dotváří ucelenější přehled vývoje a směřování liturgie obřadu zásnub, s nimiž se v ČR můžeme v současnosti setkat.

Třetí část poukazuje na význam současného římsko-katolického rituálu zásnubních obřadů a smysl žehnání snoubencům pro jejich přípravu k přijetí svátosti manželství. Každá ze čtyř podkapitol třetí části práce vystihuje podstatný prvek liturgického slavení obřadu požehnání snoubencům. Kapitoly se zabývají významem současného rituálu zásnubních obřadů a smyslem žehnání snoubencům pro jejich přípravu k přijetí svátosti manželství.

Práce nám pomohla vyjasnit osobní otázky týkající se původu a smysluplnosti liturgického slavení obřadu žehnání snoubenců. Při vypracovávání poslední kapitoly jsme dospěli k osobnímu závěru nutnosti určité oddělenosti snoubenců pro vlastní osobnostní růst a společné dozrávání na cestě k přijetí svátosti manželství. Liturgický obřad požehnání snoubencům by měl aspekt oddělenosti v nějaké formě reflektovat a předávat dvojici i účastníkům jako úkol pro období přípravy na svátostný manželský stav.

Cesta svátostného manželství, podobně jako v židovské kultuře Starého zákona a křesťanské kultuře Nového zákona, má začínat již zásnubami a s nimi spojeným osobním posvěcováním při plnění konkrétních svěřených úkolů na cestě k manželství. Posvěcování sebe má probíhat v aktivní, předem naplánované činnosti, týkající se budoucího života snoubeneckého páru. Osobní i společná modlitba je druhý aspekt nezbytně nutný pro osobnostní růst snoubenců v čase po přijetí zásnubního požehnání.

Křesťanský charakter snubního času s sebou nese i dimenzi společenství. V práci poukazujeme na vědomě oddělený čas snoubenců, na rozvoj osobnostní, ale i na rozvoj sociálních a kulturních vztahů, počínaje vztahy ke členům rodiny

a nejbližším přátelům. Snoubenci, přijímající požehnání v obřadu zasnub, by měli být obeznámeni s vědomým budováním dobrého vztahu k sobě navzájem i ke svému okolí a zároveň k němu být motivováni.

Liturgický obřad žehnání snoubencům však odhaluje i dimenzi liturgie všedního života, o níž mluví svatý Pavel. Člověk má sám sebe přinášet jako svatou a Bohu milou obět'. V tomto smyslu se snubní charakter dotýká každého člověka a jeho života, jak popisuje poslední část třetí kapitoly práce. Její vyhodnocení s sebou nese poselství pro charakter křesťanského postoje v době zasnoubení. Jsou jím oddělenost pro posvěcení, život a vrůstání do Kristovy svatosti ve věrném plnění svých povinností a život ve společnosti. Tímto by měli křesťané přinášet ve svém povolání a mezilidských vztazích svědectví o svém osobním i společném životě s Bohem.

Při vypracovávání jednotlivých kapitol jsme se drželi linie laického požehnání a chronologického vývoje obřadů s ním spojených. V práci jsme dospěli k poznatku, že Starý i Nový zákon Bible obsahuje mnoho zmínek o požehnání, které je často spojeno se smlouvou, což se odráží i v liturgickém žehnání snoubenců.

V naznačeném tématu řecko-katolického obřadu žehnání snoubenců se také nabízí možnost srovnání obřadů římsko- a řecko-katolické liturgie jako možný námět pro další zpracování.

Seznam použitých zkratek

AL – Amoris Lætitia

HV – Humanae Vitae

CHL – Christifideles Laici

LSP - Lidská sexualita: Pravda a význam

OŽ – Obřady žehnání

SS – Spe Salvi

ŽPK - Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě

Seznam literatury

Prameny

Benedikcionál. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

BENEDIKT XVI. *Duch liturgie*. Brno: Barrister & Principal, 2006. ISBN 80-7364-032-5.

BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*. Brno: Barrister & Principal, 2013. ISBN 978-80-87474-89-1.

BENEDIKT XVI. *Úvod do křesťanství*. Brno: Petrov, 1991.

FRANTIŠEK. *Amoris laetitia: Radost z lásky : posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině*. Přeložil Jaroslav BROŽ. Praha: Paulínky, 2016. ISBN 978-80-7450-225-5.

Humanae vitae: encyklika papeže Pavla VI. : o správném předávání lidského života. Brno: Cesta, 2014. ISBN 978-80-7295-175-8.

FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium: Radost evangelia : apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0.

JAN PAVEL II. *Christifideles laici: posydoní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988*. Praha: Zvon, 1990.

JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem: apoštolský list papeže Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-053-2.

JAN PAVEL II. *Teologie těla: katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*. Praha: Paulínky, 2006. Druhé vydání. Katecheze a formace. ISBN 80-86025-99-3.

Katechismus katolické církve. Přeložil Josef KOLÁČEK. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995. ISBN 80-7113-132-6.

Kompendium katechismu Katolické církve. Přeložil Josef KOLÁČEK. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-094-7.

LEV XIII. *Divinum illud munus*. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. Praha: Krystal OP, 1998. Thesaurus (Krystal OP). ISBN 80-85929-25-2.

Obrzędy błogosławieństw: dostosowane do zwyczajów diecezji polskich. Katowice: Księgarnia św. Jacka. 2010. ISBN 978-83-7030-389-1.

Obřady žehnání: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu, vydáný papežem Pavlem VI. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s komisí ČBK pro liturgii, 2013. ISBN 978-80-7195-647-1.

Požehnanía. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2009. ISBN 978-80-7162-771-5.

Svatební obřady: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydáný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II. 2. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7192-987-1.

Sekundární literatura

ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj.* Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 9788070219683.

ALEXANDER, Pat a David ALEXANDER. *Průvodce Biblií: revidované a rozšířené vydání třímilionového bestselleru.* 2. české vyd. Přeložil Rostislav MATULÍK, přeložil Jan Amos DUS. Praha: Česká biblická společnost, 2009. ISBN 978-80-87287-13-2.

BERGER, Rupert. *Liturgický slovník.* Praha: Vyšehrad, 2008. Teologie (Vyšehrad). ISBN 9788070219652.

BRÄUMER, H. *Das erste Buch Mose.* 2. Teil (WStB AT 2; Wuppertal 1987). ISBN 3417252040.

Colloquium liturgicum . Obřady žehnání v různých liturgických tradicích. TAMÁS, Vici. Berakha (žehnání, dobrořečení) v židovské tradici. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1514-3.

CORBON, Jean. *Liturgie pramene.* Přeložil Radek TICHÝ. Praha: Krystal OP, 2015. ISBN 978-80-87183-77-9.

ČERVENKOVÁ, Denisa. *Katolický pohled na náboženskou pluralitu.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3327-5.

DE CLERCK, Paul. *Moudrost liturgie a jak jí porozumět.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-453-9.

DOLISTA, Josef. *Naděje vložená do manželství: (Teologicko-pastorální studie).* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

DONGHI, Antonio. *Gesta a slova: úvod do symbolické mluvy liturgie.* Přeložil Terezie BRICHTOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. ISBN 80-7192-008-3.

ELIADE, Mircea. *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování.* 2., opr. vyd. Přeložil Eva STREBINGEROVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2009. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-388-9.

FOUILLOUX, Danielle. *Slovník biblické kultury: Pomocná kniha pro výuku společenskovedních a estetickovýchovných předmětů ve SŠ, gymnáziích*. Praha: EWA Edition, 1992.

GIGLIONI, Paolo. *Svatosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-115-7.

GILLES, Anthony E. *Lidé Smlouvy: Příběh věrnosti ve Starém zákoně*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80-85282-46-1.

GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. Freiburg: Herder, 1986-. Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament, 1, etc. ISBN 3451203154.

GRÜN, Anselm. *Jsi požehnáním*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7192-988-8.

GUARDINI, Romano. *O duchu liturgie*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1993. ISBN 80-85795-02-7.

HŘEBÍK, Josef. *Lest cestou k požehnání?: pokus o nalezení hermeneutického klíče ke Gn 27,1-45 pomocí komplexní exegetické analýzy : disertační práce*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0280-6.

KADLEC, Jaroslav. *Dějiny katolické církve*. Vyd. 3. přeprac. Olomouc: Univerzita Palackého, 1993. ISBN 80-7067-285-4.

KAŠNÝ, Jiří, ed. *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě: závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-807195-162-9.

KUNETKA, František. *Slavnost našeho vykoupení: nástin liturgické teologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 9788071921844.

KRAKOWIAK, Czesław. *Sakramentalia i błogosławieństwa w liturgii Kościoła*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2015. ISBN 978-83-7306-689-2.

KRAKOWIAK, Czesław. *Sakrament manželstwa.: Seria: Prace Wydziału Teologii 181*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2018. ISBN 978-83-7306-816-2.

LAMM, Maurice. *The Jewish way in love and marriage*. San Francisco: Harper & Row, c1980. ISBN 006064916X.

Lidská sexualita: pravda a význam : zásady pro výchovu v rodině. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-4954.

MAYER, Bernhard. *List Filipanům: List Filemonovi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Malý stuttgartský komentář. ISBN 80-7192-440-7.

MOLONEY, Francis J., HARRINGTON, Daniel J., ed. *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. Sacra pagina. ISBN 978-807192-991-8.

NORIEGA, José. *Doprovázet cestou lásky: nabídka itineráře pro křesťany v období známosti a zasnoubení*. Ed. T. Blažková, Trans. M. A. Delgado. Roztoky u Prahy: Akademie kanonického práva, 2018, s. 102. Pouze pro vnitřní potřebu AKP.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3.vyd. Praha: Kalich, 1956.

ORTKEMPER, Franz-Jozef. *První list Korintánům*. Přeložil Jaroslav VOKOUN. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Malý stuttgartský komentář. ISBN 80-7192-385-0.

OTTO, Rudolf. *Posvátno: iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-260-8.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Krystal OP, 2002. Studium (Křesťanská akademie v Římě). ISBN 80-85929-53-8.

RAHNER, Karl a Herbert VORGRIMLER. *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996. Theologica (Zvon). ISBN 80-711-3088-5.

TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. Praha: J. Krigl, 1993.

VLČKOVÁ, Michaela. *Žehnání matky: význam obřadu v Čechách a na Moravě v 16.-21. století*. Praha: Akropolis, 2015. ISBN 978-80-7470-110-8.

VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Slovo Boží a slovo lidské: všeobecný úvod do Písma svatého*. 2., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1587-1.

WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil Lumír PTÁČEK. Praha: Sborový dopis, [1997]. ISBN 80-238-1610-1.

WESTERMANN, Claus. *Der Segen in der Bibel und im Handeln der Kirche*. München: C. Kaiser, 1968.

Elektronické zdroje:

DZIEWIECKI, Marek. PRZEWODNIK KATOLICKI, *Oświadczyiny i narzeczeństwo* [online], Aktual. Průběžně [cit. 2019-2-2], dostupné na World Wide Web:

<<https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2011/Przewodnik-Katolicki-2-2011/Rodzina/Oswiadczyiny-i-narzeczenstwo>>.

FARNOSTĚ SV. TERÉZIE Z LISIEUX, *Požehnamia* [online], Aktual. 8. 10. 2017 [cit. 2019-2-2], dostupné na World Wide Web:

<<http://www.zapotocky.sk/index.php/pastoracia/svateniny/pozehnamia>>.

LITURGIE, *Strípky z historických pramenů* [online], Aktual. Průběžně [cit. 2019-2-2], dostupné na World Wide Web:

<<http://www.liturgie.cz/temata/zeznani-a-zazehnavani-exorcismus/zeznani/stripky-z-historicky-pramenu>>.

LITURGIE, *Texty eucharistických modliteb 2. eucharistická modlitba "o smíření"* [online], Aktual. Průběžně [cit. 2019-2-2], dostupné na World Wide Web:

<<http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba/texty-eucharisticky-modliteb/a/2-eucharisticka-modlitba-o-smireni>>.

MANŽELSTVÍ.CZ, *Obřad řeckokatolické církve* [online], Aktual. Průběžně [cit. 2019-2-2], dostupné na World Wide Web:

<http://www.manzelstvi.cz/files/files/Svat_obrad-reckokatolicke-cirkve.pdf>.

NAJDA, Andrzej Jacek. Rodzina – dar miłości i życia, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie* [online], Vatikán: Česká sekce vatikánského rozhlasu, Aktual. 18. 6. 2016 [cit. 2019-2-2], dostupné na World Wide Web:

<http://rodzina.ipjp2.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=782:nauka-o-narzeczenstwie-w-starym-i-nowym-testamencie&catid=182&Itemid=369>.

REHOLE MENŠÍCH BRATOV - FRANTIŠKÁNOV, *Horí tvoja lampa pre Ježiša?* [online], Aktual. Průběžně [cit. 2019-2-2], dostupné na World Wide Web:

<<http://www.frantiskani.sk/kazatel/pr/zasnuby.htm>>. Přebrané z časopisu Nahlas 5-6 / 2005 / VIII./ Z knihy V. Juríčkovéj a M. Valenčina: „Bolo vám povedané.... ale...“

SUCH-BIAŁOSKÓRSKA, Jolanta. CENTRALNA DIAKONIA ŻYCIA, *Narzeczeństwo - czas burzy i naporów* [online], Wykład wygłoszony na Zjeździe Gnieźnieńskim 13.03.2010. Aktual. 10. 6. 2018 [cit. 2019-2-2], dostupné na World Wide Web:

<<http://www.oaza.pl/cdz/index.php/pl/spotkanie/191-narzeczenstwo-czas-burzy-i-naporow.html>>.

Suknia Zwelonem, *Oświadczyiny i zaręczyny od średniowiecza do dziś* [online], Aktual. 22. 4. 2017 [cit. 2019-2-2], dostupné na World Wide Web:

<<https://sukniazwelonem.pl/warto-wiedziec/oswiadczyiny-i-zareczyny/historia-zareczyn/>>.